[illegible]

M27

لله

مخمس

مصرعہ حکیم مرزا جعفر صاحب زار المتخلص بہ [illegible] بر شعر نواب محمد ... اللہ خان

غفار ہے غفور ہے وہ کردگار ہے ۔ لاتقنطو کے لکھنا جو قرار ہے

اک وحدہ میں پیہ لب یہ بخشن بار بار ہے ۔ پروردگار بخشش پر بخشش اختیار ہے

رحمت پہ ناز کرکے گنہگار ہم ہوئے

۲۳ اپریل ۱۸۶۹ع

[illegible]

گشت محمد ... حسینی صدر حسینی

بتاریخ دوازدهم ماه ذی‌حجه سنه ۱۲۰۲

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

گرم در اول

گرم و خشك در اول

زنجبيل گرمدر ماسه درم محرق اولور مضر گرده و مصلحى بادرنك بدلى مروارید توخته شستنه طرلى استعمال اولنمقدر

داشته هندو سحر بلابله درم مضر مصلحى انيسون و بدلى بورك [illegible]

نخار زنجيه خون شيرين مضر

زماد هند و سرالهه مضر سنتى و مصلحى كتيره زيرا هم مثقال نخار جاكسته بلوط

بم در خشك هندى مشهور بعض كو بندارد و هرد بعض نى نام لكانى بث و نيه

خشك در دوم نخار زنبيب درخشان

لوبياى سرخ و بقيه لو مايل باعيد [illegible] و مضر قولنج مولد خلط غليظ مصلحى خردل در بحبيل و بورت عشان و مصلح آن دار جينى و سكنجبين

بوده مشهور بوده بر سبب باده درم مضر مصلحى شيره بدلى

بوده بهر سبب نخار بركشى زيره باعطر و شنه لو سا قها متفرق و ارزبهر سبب بركشى

و ساقى هرك

برگ هندبا الپيق تخم اوماس درم مضر تمش شفلح آن عسل بدلى حلبه

لبن هندبا دوده مضر معده نخار

معده اللوام شیرین

اکلیل الملک ... تا دو مثقال از عصاره خرنب هندی کرم کلا دو مثقال مصر لود داو
و تا ... مصر اسپنی بدلش بابونه مزاج و بوراسیه سوداد لود داو قوی علیظ
بخار مرکش بد ور بقدر درهم و کلمش و مضر محرورین و مصلحش تخمش اوجاکو
زرد زیره با نفش و سفید ... منبل فره و روغن بادام و سکنجبین و در ... وردن
علاف تخم ... و هلیله ... گل تخمش خردل مخاب ... که بک ... بستانی و
منبل خردل با حلیه بشهور ...

هندی رتها

بادآورد هندی جو ... از آتش ... بندق مشهور فندق با پیشتر ... مصر
مثقال واز تخمش تا دو مثقال مصر ... و معده و مهیج قی و مصلح للاماز العل
مصلحش افستین بدلش ... بخار وفانیذ و سکنجبین و جلاب بدلش
سفید ورق تازه کرد با بخار ... ربالیده

نوس هندی ... مایل به بوست تا سراج القطرب بمدرم مصلحش کثیره
بمدرم مصر ... وستبر ... و مصلح آن کثیره مدل او ... و باد آورد بخار ... با
دعبات ... بدلش نصف او ... بد ... که ... دوخته کلش مانند کلس ... بخش
اور تخیل مستعمل ... او ... مقشر بخار ... بقدر ... کرد کال
مایل به تلخی

... در ... سعتیل ... از ... مرو رنگ مشهور مرو
الکلب هندی ...

کبر مر در اول و خشک در دوم

شادنج غیر معمول غیر مستعمل مشهور
بلسادنه و حجر الدم

کربسه هندست ممر بانه ورم مدر خون و
بوزث سهال ده تو و مصلحی او کل
وکل ارمنی

بسد الاول و دو درم مصر خشک و ربیع
مجرور سح و مصلحی مرقه و سنبل مختار
شحم اوکه شبیه به شحم شبث وسط کافدر از
باندک شبهه سی باسه

زیج الیونی الیمانی هندست باکدولی
او بر خشک عالنسبه تازه باسه درم
مضر ریه مجرور بی مصلحی سکجبین
ساق برکسی شبیه یکبیر باسبه قللی
کلسی ما لطیفه و بحمشی ارطم کوه جکه
صلابت مختار لسبائی تازه

حجر یلهود ملعد د مضر کرده مصلحی
کثیره مختار شر اولنکل بلوط مخصوص
حصاه مدر لان تا ده او سنده هر سقه
مخطط لسیاه و سرخ جهت حصات زنان

حجر لازورد مسهل سم مثقال
ام معده مصلحی بسفاک و بوجت کرب
و عثیانی و مصلحی کثیره د عسل
حجر ارمنی مختار صاف و رقاف که کو
اولنه شی و بهتر مایل زرد

یاقوت ملیه ار بکشیر اطلا تا کد انک

تیل برکسه و شاخ او مضر ریه مخصوص
عسل شربتی تا دو درم

لحم

تخم شاه اصفرم هندیدر ریحان ناسه درم
مضر دماغه و مصلحی ... بلو و بدلشی
بادرنجبویه مجمار شعوری و کزبره کبه
ریحان نامنه

کشوث هندیدر امرجل دو درم مصلح
للابلوط ... باشی تخم کاشث و افسنتین
مجماری ایچه برجار رنجیده باشد

زرنیک هندیدر حونه مصلح للال روغن گل
بدل ... مجمار سفیدست آب
نارستیه

گرم ... اول و خشک ... دوم

مرداسج غیر معقول اهدست مرداسنک
مصلح او شیر تازه خوشنده مجمار
دهقهانیه ... سرخ مایل

... در انفعال مضر ریه
مصلحی کثیره بدلشی مثل ... سرخ و
نصفاو ... انار

گرم ... اول

لسان الثور ... کاورزبان هندیدر کاهه مانند
... ناچار ... و ارجح ... نشش
... درم مضر سپر ... صندل

حصه للعلل ... درم بالعهد دوار
تخم او ... مکدر ... مضر محروری
مصلح او سکنجبین

عنب یعنی انکور بهندسته داکهه مضر معده
رطب وربه ومصلحش بره ولازمانه و
مضر شبه جکر دسپرز وقولنج ومصلح للنا
تخم کرفس وموردش سکا ومصلح آل سکنجبین
وعدار هر نسی

سپستین فارسی سکحه وقد بساعل ماده در
مزجی معده وقطع لمهرضم ومضر لوداو
ومفقر زماغ ضعیف وقریب للاسهال
اصفر او مصلح جوشانیدن او وبلیدکه حم
وخوردن با آب لیمو والکا [illegible]

بادام شیرین مامه مثقال مضر احشاء
ضعیفه مصلح او مصطکی

هر تحتی از بهف مثقال [illegible] مثقال
مضر سپرز مصلحش تمر هندی با عناب
بدلش شیر خشت

خیار شنبر بهندسته املتاس وکلکر
از پنج مثقال تا بیست مثقال مضر معده و
نفخ ومصلحش مصطکی و انیسون او و مورث
مغص بسبب جذب امعاء مصلح روغن بادام
وبدلش شبه وزن او مویز منقی تا به ونیم
وزن او ترنجبین

لحم دجاج یعنی [illegible] معتدل با حر
رطوبت مورث [illegible]
مصلحش ادویه حاره و شراب [illegible]
آب انکور و [illegible]

حلبه هندسته حبه [illegible] مایل با اعتدال

شنبر چوب مشهور [illegible] مثقال [illegible]
معده ومصلحش روغن بادام [illegible]
وبدلش سکنجبین

سرم درلوای هر دردوم

[illegible]

شقاقل

شقاقل هندویه کاجر بهار عالی گرم
مصدع محرور و مضر لاغر اعضاء مصلحی
عسل و مربای او بدلی در لوقت
حب صنوبر بوزیدان
بمثل او

ثمین فارسی انجبر تر و خشک از
اوز باسی مثقال و از شهد او با یک رطل مضر
جگر ضعیف مصلحی گردکان و ضعیف و بدلی
دراد و به نمره جلغوره و مصلح او انجیر پاره
و سکنجبین

[illegible] دو درم یا بجدارم
مضر [illegible] مصلحی عسل

سیب شهری مضر سعال [illegible]

گرم در دوم

گرم در دوم و خشک در اول

زنجبیل مغربی از یک مثقال تا نیم مثقال
مضر معده و گرده و مصلح او انیسون بدلی
سکنجبین و شیر

بابونج فارسی بابونه هندو [illegible] تا
سه مثقال مضر حلق مصلح لال عسل و [illegible]
اما بدلی قیصوم و [illegible] و [illegible]

[illegible] هندی [illegible] که [illegible]
[illegible] تا سه مثقال و [illegible] مولد
[illegible] و ظلمت [illegible] رود و [illegible]
مولد گرم معده و مصلح [illegible]
[illegible] ده مثقال بدلی [illegible]

[illegible] هندو [illegible] از درم
تا سه درم [illegible] مضر سینه و گرده
و مصلح او [illegible]
و بدلی [illegible]
و ربع [illegible]

سم حرجیس لسانی تابجدرام موجب بوزرانی
خونی والضابت بوادسه نلاعصابه ضعفه
مصلحی شنبر تازه بدلی مثل الی بوددرست
تانحم زردک بربه تانحم بیاز

تمر فارسیده خرما هندیده تامر هندی
وبورث قلاع ... درد
مصلحی روغن بادام وسکنجبین وسکنجبین
وآب انار مز ورد اجتناب اولی

جوز هندوی جوز بوا ارتجدرام
تاده درم مضر محرور ومصلحی سکنجبین

زرنبی فارسی سیماب هندوی تازه تابجدرام
در بورث معتدل

حب الکاکنج هندی لکاکنج تاکنج تادو درم
مضر معده ومصلحی راز یانه بدلی
یک وزن ونیم اوسلیخه وعشر اول تبح مصلح
روغن اوزیادل

حلبه هندی سیب کرمه ... تاه
تاده درم وادرتخم او تابجدرام مصدع
ومعطش ومضر اشتهای ومولد خلط غلیظ
ومصلحی سکنجبین وانیسون بدلی تخم کتان

سنبل هندوی کوبه تاهفت درم
وارتخم او تاسه درم مضر محروری ومنتج مصلح الی
لیموی وانبال آن بدلی راز یانه

عنبر یک وانکت تاعنب علما لی
حل ورق ال درتخم درم مصلحی تماوز
ومووتاس سر درد بهوکوبینه مضر امعا و
مصلح او جمع عسنه ومرد یعنی مضر روح
کبد ب دست

کنگر بستانی شهور حرشف

کنگر بعزوی جمع اریکدرم تادو درم بدلی
جوز القی

قرطم هندوی کر بدودرم تاکسب بدرم
مضر معده ومصلحی انیسون

عافد

عاقوفت هندیست هزار ده درم وزن
مطبوخ هفت درم مصر سپرز ومصلحی انیسون
بدلشی سنبل اوراسارون ونصفی وفلفل

نخود هندیست حبا کفه وسیاه خشک اد
مصر قرحه مثانه ومصلحی خشخاش وبوله
سیاح بیخ نقل مصلحی جوارش کمونی
در بیره وشبث وکلفته و در محرورین سکنجبین
ساده وخشخاش وبدلشی در قوت ماه لوبیا
هندیست بعد ازخوردن نخود جاه

الکم نوح یعنی کوبنشه نزر وانکنار راو مضح
وبوبد مره الصفر اد ر محرورین مصلحی سکنجبین

لادن قشنیست ازعنبر اولو بابکدرم
مضر ثقلی ودر نماسه لی اکی موجب
کرب ومصلحی سنبل رومی

نارجیل هندیست نارجیل ازحرم او نار
مثقال اوادرت اوماسه وقبه مضر
محرورین مصلحی لیمو وربیع مضم واد
حول علیظ مصلح للاث شکر

گرم خشک در دوم

اودج هندیست کندیل وراج هسی از نیم
مثقالی تا یک مثقال مصر کرده نسب
تقریب اد ر از رم مصر محرورین ومصدع و
مصلحی کلاب وصندل بدلشی ز کن

اینسون لفارسیست بادیان رومی از
دو درم تا پنجدرم مضر امعا ومصلحی
رازیانه ومصدع محرورین مصلحی
سکنجبین بدلشی تخم شبث وربع او
رازیانه

دبحره هندی ... از ایم مثقال
تا دو مثقال مفرح کرده اصلحش
کثیرا بدلش ... کندنا

زنجبیل هندی هلیله کابلی زردچوبه [illegible]
تا دو مثقال مضر مثانه مصلحش [illegible] و
مضر محرورین مصلحش شربت انار و سکنجبین [illegible] او
[illegible] بدلش [illegible] مثقال مضر [illegible] مصلح
[illegible] عسل

[illegible] گوشت [illegible]
قدر [illegible] تا دو مثقال مضر
[illegible] مصلحش عسل

اصل الغرب مضر گرده مصلحش
صمغ عربی بدلش [illegible]

زرنباد هندی [illegible] در [illegible]
[illegible] زیاده یک مثقال تا دو مثقال [illegible]
از یک درم تا ده درم مجفف و مصدع مصلح الا
[illegible] و در محرورین شربت انار بدلش
جهت معده [illegible] و اصل [illegible]
زرد و [illegible] جگر عصاره غافت [illegible] و [illegible]

[illegible] از [illegible] درم تا [illegible] درم
مضر [illegible] مراح [illegible]
مصلحش سکنجبین و [illegible] مضر [illegible]
[illegible] بدلش در [illegible]
[illegible]

اطریفل الطیب هندی [illegible]
تا سه درم و [illegible] مصدع مصلحش سکنجبین و
[illegible] و مصلحش کل ارمنی و
بدلش قصب الذریره

اشنان هندی [illegible] گاه [illegible]
کرم [illegible] تا [illegible] درم [illegible]
دندان مصلحش [illegible]
مضر مثانه مصلحش عسل

[illegible]

دسار[illegible] هندی بکر از یکمثقال تا سه مثقال
مضر ریه مصلحی موبزج بدلی [illegible] وسنبل
اوباز جبل وبا نصف او جو لنجان ولصف او
وج

بدرزنب یعنی تخم کرم کلا دو مثقال

[illegible] هندی ادکی احمر او دو مثقال
وارزیتی اوباسه وقیه مضر ثقل ومصلحی زنجبیل
بدلی هر دو یکدیگر و لوزان ثقل لودرست ونصف
[illegible] انکوصا فیر وبدل احمر او [illegible]

زرنباد
[illegible] هندی حا و عربی تا سه درم مضر کرده
مصلحی زوصمغ عربی بدلی جوز بوا

بوزیدان وسکوفه تخم تاینج ارلوب درکوفه
اوبا دو مثقال ایسم او[illegible] دو درم الکنار او
مضعف تا مصلحی عسل وشکر

تخم ونشب ماهو دانه شیرین جبا و از عدد
تا کشتی عدد و از دو مثقال تا دو درم شیر ینا تسکر
تعیین معدل او مضر ریه معده مصلحی اکی زنجبیل ومضر
ثقل ومصلحی کثیرا تا ثقل نکاست ماهو دانه هر [illegible]
حبه للسبیبا طلی شعمل ریث واو مفقود للوجود

هرنجاسف وهرنجاسف هندی گینه لار
کوبند او مصوم [illegible] در یکمثقال تا دو
درم مضر ریه مصلحی کثیرا و جسنجاشی هر تیس
رفسین وبالوج

هرنج کاسله هندی تا مرکب تا دو مثقال
مضر امعا مصلحی کثیرا بدلی نور[illegible]
از هرتیس وهم هورلیس قیل

بنج نیلوفر هندی کنول سکه جزلار دو درم تا سه درم

هرتیس ماادوه
ازیه درم تا نیم درم ومضر تا نصف مثقال
واکنار او تا عشر درسی جنار ورق [illegible]
ودهن هضم مصلحی شیر

جعده تاسه درم واز
طبخی سبب مثقال مضر معده وسر ومصلحی اکی
مضر حما بدلی بودنه کوهی و در تحلیل ریاح
شیح و در اخراج کرم بوست انار وبلنجه

خورنوا ایدر جا بهلی دو مثقال مضر شش
مصلحی عسل و مدر محرور این مصلح ال
کنسنه بسیار خوردن او نورث لوره حلق
وحمق و مضر حگر مصلحی عفص بدلسی لوریا
الن انیسنه و جهت سده و صلابت
بکور لونیم او سنبل الطیب

حاشا
ارد و مثقالی
ما پنجدرم مضر رئه مصلحی نعناع بدلسی
نیم وزن او اشنوق و درغیر مصلح یک وزن
ونیم او صعتر

حرف
ما چهار درم مضر
گرده و معده مصلحی شکر و خیار و بدلستی
خردل و تخم ثره تیزک

دار صینی
دو درم تا پنج مثقال
مصلح محرورین و مضر مثانه مصلح او
کثیرا و ساتیدن بدلسی در تحلیل و
تلطیف و لقویت اعضا مثل وزن آکا
دهل و کبابه و در صداع سلیخه و در
ناه خلنجان

جبه الخضرا
ما ثمنه مثقال
تونرث صداع و نوبت قلاع مصلح
ال کثیرا او رب حامضه

حب بلسان هندن مدار قدر ما دو درم مضر
مثانه مصلحی کثیرا بدلسی یک وزن علی
ونیم او عود بلسان و اگر نابنه لوزن
سلیخه و عنبر او لسا سن و نیم وزن
اوزر او مدطویل ما جبلتار

خولنجان هندن کلیچی ما مثقال مضر دل
و حجاب وسینه و مصدع محرورین مصلح
صندل و طباشیر و گونه آب مرنج فی
زنجبیل و حالیسی لوله مصلحی کشنیز اید
دار چینی

راوند مشهور هندن رکوید چینی ما دو درم
مضر ثقل مصلحی صمغ عربی گوینه مضر مزاج
اطفال و ضعفا و بدلسی در آم لی معده و
جگر و سینه لکور ای نیم او کلسن و
او سنبل

زرنباد ... بلمقدار تا دو درم
زیاده او مصر دل ومفسد معده و مصلحی ...
مدلسی درونج ... او درونج ... زهر ما
تبیل او درونج ... درلسی وانه ترنج وچهار
دانک او ... خوق

زرناوند مدحرج تا دو درم بدلسی ...
وزن او زراوند چینی ...
زرنباد ونصف ان قسط وثلث آن
لسانه

زرقا ... خنک در مطبوخ تا ...
... مضر علک مصلحی صمغ عربی بدلسی ...

سنبل هندی بلمقدار مصر
کرده مصلحش کثیرا بدلسی ...

بسباسه ... کوم کم زیاده خنج
... درم و در مطبوخ تا ... مورث
... مصلحی ... عنبال مصلحی ... ازشاح
... درول روغن ... وهلیله زرد و
... ونفشه ... آب ... استعمال نمودن بدلسی
تیل او ... وهلیله زرد

سلیخه تا دو درم
مضر گرده مصلحش کثیرا ومضر امعا و
مصلح آن ... وکثیرا بدلسی دار چینی

شقایق هندی لاله ... ازگل او
دو درم وازتخم او یکدرم مورث ...
مصلحش ... تازه

سلم محدر ... او ازمصلح
... دسر قی کردن ... جامع ...
... ساییدن

صعتر تا ...
مضر به ... مصلحش
سرکه

... هندی لونده
... مصر ... مصلحش سکنجبین و
... مصلح ... عسل

صوف هندی اولی

[illegible]

عسل هدرت شهوت ورکرم
زرآوه تر و درهم کم ماننده مثقال ...
مضر محرورین و سریع الاستحاله الصفرا و مصدع
و مفید در مانع حار مصلحی سرکه و کشنیز و
رب تیموه ... بدلشی دوشاب انکور

بار یقول سفید و سیاه ... مرکب انکور
ما یکمثقال ... مصلح او و درهم
رحوال حبه بدلشی نصف اوتخم حنظل

فیقافت هدرت تخم ... یکمثقال
بدلشی دورون ... ماه دانه

ترمه دو درهم بدلشی
سنجه

عشر ... ارخک ... درم وار ... او
ما ... مثقال مضر جگر حار مصلحی ...

نما ... یکمثقال
مر ... مصلحی ... و مضر سینه
و مصلحی کشنیز بدلشی سادج ما
حب محلب با جنطیانا

قرنجمنک هدرت تلیه
فارسی بالنکو ... مشهور ریحان قرنفل
با ... درم مصدع محرورین ترو ...
... و سکنجبین بدلشی کشنیز و تخم او

قافله کبار هدرت الاخ کلان ما ... یکمثقال
مضر ریه مصلحی کشنیز بدلشی قافله صغار ...
امعا مصلحی کشنیز ... ما دو درم بدلی
نصف آل کبابه و نصف حب بلسان

قنطوریون ... ما
دو درم مضر ریه مصلحی عسل ...

کبابه یکمثقال مضر
مصلحی مصطکی بدلشی قافله و دار چینی

[illegible]

انزروت — ایکی آلتی درم

بلغمی در مطبوخ بیکدرم و از عصاره تا مامیرف
درم و از جرم او سه درم و از کحل و یکدرم ثابت
صمغ مولود وضعف عقل آن و مسحج و تازه او
لفاح و مصلحی ذیمول و لحم او مضر ربه مصلح آن
جماع و کوبد لحم کاکشنی و مورث سحج مصلح آن
کثیرا ایدلشی بانخواه و زیره

کمادریوس — سه درم

ودر مطبوخ تا هفت درم مضر است و آکر
مصلحی کثیرا ایدلشی بوردر آن استن لوس
وربع او سکنجبین و بزر بعضی عافث و
سکنجبین

لحم دراج — مضر محرور مصلح لوف — یکدرم مضر

آن ...

گرده مصلحی صمغ

مرزنجوش گرم زیاده کمتر از — مصطکی — مانکیمقال مضر مثانه

از جرم او دو مثقال و در مطبوخ تا هفت
مثقال مضر گرده مصلح آن کاسنی و لحم حرقه
مصلحی گردکان و کثیرا ایدلشی بوزانا او
کندرو یا انک و زنا و بم ان علک بطم

بادروج — مانکیمقال مضر — نسرین — یکدرم تا چهار درم

گرده مصلحی کثیرا ایدلشی اذخر
از بهر کساد

نعنع — ایدوسی بوده — تمام — از حکه اوبک

تا عی سه شش تا دو مثقال مولد ریاح مصلحی
کرفس بدلسی بوده ...
مثقال مضر ربه مصلح آن کشنیز بدلسی
مرزنجوش

بارمشک هندی باکسر دو مثقال ...
زرد چوب رحا رو زهر منابه شاهجی و حقی بادام
و کاسیب بدلنی نیم وزن او لوسه و
بولا او زنجبیل و سکسی آن سنبل الطیب

یاقوت زرد هندی بانک

دیک ... اطا بالکد ایک •

گرم در دوم و خشک در سوم

هیهر مابه شعیر اعرابیه نفد گنود

و ... الکواره

آن ... عی کل

تب ... زراکب هندی ...
... مثقال و سل و دو درم ...
مصلحی روغن بادام و ...
بدلنی نوشادر •

عود بانمقال
مصر محرورین مصلحی ... و کافور
و مصر ... و معده مصلح ...
و گلاب

صبر سقوطری بکمثقال مصر
جگر و معده اکثارا او ... سهال ... و
گاه باشد که تا سه روز در معده بماند و ...
کرب ... و مصلح آن ... ارزق و مصطکی
و لوسب هلیله زرد و کثیرا و زعفران و فستق
و بدلنی در جراحات و اورام ... آن ...
و ... سهال نیم وزن او شربه و قدر ...

[illegible]

اوراسیون فارسی کنه بارنکی باسه درم مضر

مثانه وگرده بکه اکثار او موجب

ادرار خون میشود ... کثیره و عسل

سبیل و هر بیضه دار ربانه وبدلش در

امراض سینه ... و ... در تحلیل

ریاح ... و در اسهال ... و حات

افیمون و ... است

کمافیطوس دو درم مضرته

مصلحی ... بدلشی ... سیاکوس فودمانا و ... وزیره

بدل ... مسلحه

گرم ... دوم و ... در اول

در رطوبت معتدل

... تا ... درم ... و در ... اشتها مصلحش

نان بدلش باقلا

جلغوزه ... همان معروف است

حب صنوبر ... نا ده درم مضر محرورین

مصلحش سکنجبین و بدلش در القوت با ...

شقاقل و ... و در علل معده

واحشا ... للمعا ...

کندر ... از ... درم تا

بکمیقال مصدع ... محرور ... و ناعت ... خون

و جذام و بهق سیاه و مصلحش ... سکر

و ... فارسی

... دو درم کرویا

در ... تا ... درم مضر به ... مصلح او عسل و

صعتر و ... و مصلح ان کثیرا بدلش

تخم مرو ... شک

نودرست هر دو قسم ... تا

... درم بدلش ... سیح

گرم در دوم و سرد در دوم

تخم هلیون تا دو مثقال
مضر به سپرز مصلحش عسل

بندق الجزایر تا دو درم
بدلش [illegible]

حب الکرم مشهور کنگر تا هفت مثقال مضر
به حلق مصلحش سکنجبین بدلش حب الخضرا

سقنقور تازه مشهور رنگ ملیح به
عنبر نمک سود شربتش تا سه درم مضر محرورین
مصلحش رب توت و تخم کاهو و طبیخ عدس و به معنی
فعل او عسل و شراب و نبیذ زبیب و تخم [illegible]
نیمبرشت بدلش قضیب خشک گاو کوهی

گرم در درجه سیوم

گرم در سیوم خشک در اول

بادام تلخ در گرمی کم از گرم سه شربتش تا
چهار مثقال مضر امعا مصلحش شکر

رازیانج هندیست کو لطف از تخم او و یک
مثقال و بیخ او در طبیخ دو مثقال مضر
محرورین مصلحش صندل و سکنجبین است

زنجبیل معروف است کو شربتش دو درم مضر [illegible]
مصلحش عسل و روغن بادام بدلش
دار فلفل

زفت رطب شربتش تا یک درم
مضر سینه و سر و مصلحش کتیرا بدلش مثل
او قیر است

سقنقور خشک نمک سود گرم در سیوم و خشک
و ملطف [illegible] هر چیز [illegible] اوست

گرم در سیوم

گرم در سیوم و خشک در دوم
آنچه

راوند چینی قسم اول آن بالو به رنگ ... ...
... تا دو مثقال مصدع ... ...
... مصلحش ... و ... بدلش

بالونج

زعفران هندی ... تا دو درم و سه درم
... ... اعصاب مصلحش ... و
... بدلش مثل او ... ... و ... ...
... و ... سلیخه

... هندی ... ... و ... ...
تا سه درم مثقال و در ... تا ده درم
... او ... مزاج و ... مصلح آن
... ... بدلش لاجورد و ... ... و
... ... او ... ... و دو دانگ
او ... مثل او سنا و ... ...
... ... گو ...

... ... در ... ...
ضعیف ... ...

زراوند طویل ... ... درم ... مثقال ...
... و جگر ... مصلحش ... بدلش زراوند
مدحرج گویند و ... مثل او ... ...

جرجیر ... هندی ... تا سه درم مصلح
... ... و ... تصر مصلح آن ...
و سرکه و ... ... و ...
... اعضاء ضعیفه مصلح ... تازه بدلش
مثل ... ...

... تا ...
... ... محموده ... از ... ...
تا دو دانگ ... ... تا یک درم ... ...
... و ... ... و
رفع ... ... کشنده ... ...
محرورین و ضعیف ... و اطفال و ضعیف
و در هوا ... بسیار سرد و بسیار گرم استعمال
نکنند و شرط است که در ... ... و به
... ... کنند و ما مثل او ... مصلحات استعمال
نماید مثل مصطکی و ... ... و ... و صبر
و روغن بادام و ... ... سنا مکی و ... از
... ... و ... ... و ... ...
و به ... ... کنند ... ... بدلش

شعیر سائله هندیسی سلارس سنر مسهّل

اریکمیقال ایله بیشر مثقال فطونیه مضر ربه
مصلحی مصطکا بدلنسی روغن یاسمین وجند
و بیدستر بعضی لور لنس قطران و ثمن او
رفع رطب و منعه بالسه قشیر ارا دیب
سرسنی یاد و سقال منصدع مصلح للا
رکرنا به بدلنسی جاوشیر

شفیر هندو عالسوه سنه سی بکدار
لعاب مصر محرورین و ضیف للسعال و
بورث تهابات تنفس محرق و مضعف اشتها
و بکمیقال اوکشنده بلغی و کرب و غشی و خناق
و سنبر دیوا و نیم مثقال قابل مصلح للزر
خیا نیدل و استعمال او ماز گوبا و ثقیل
و الملبه رزد و صبر بدلنسی ما و رلوبا و از استعمال
او اجتناب اولا

حرمل هندیسی اسنه لو خشی سنه سنی از
یکمیقال یا دو مثقال نورث غثیان و صداع
و مضر محرورین مصلحی ربوب میوه یا دیرسن
و سکنجبین و مرسنی و بدلنسی قرومانا و کوبنه سداب

مر هندیسی بول ازنک تا قلاما بحدوم
مسدس صداع و باعث سدر و مضر مثانه
مصلحی عسل بدلنسی صمغ با دام و مر
جالینوس قصب الذریره و قسط تلخ و مرد
بعضی بو بیات وجند و فلفل بحسب اعتبار
زمراض

مسک هندیسی کنورت یا بیدرم مضر
محرورین مصلحی کافور و روغن بنفشه
و لوبید لی نورث زرد سیار خنار
دستر بت او یا بعضه بدلو بست و یا نی
بعضی کلاب بدلنسی مثل او جند و
خاد او ساقوج

قنه فارسی ماررو الک صمغ در
سنر سنی بکدرم مستحضرات و هم یکمیقال د
مضر و ماخ مصلحی روغن بنفشه و کافور
و مقعد کوشت صحیح بدلنسی نیم ورل للک
سکنجبین و ربع او جاوشیر

شافوج

اساوج هندی سیرج سه سنکی یکمنقالا
مضرتی به مصلحی ... منه مثانه
مصلحی انی سنه به [illegible]

قرنفل هندی کوکل اول ال سرشیش
بکدرم مضر ... مصلحی ... ربدلنش
دوثلث اوهم

باب ... در سموم

زنجبیل هندی کانده بمعنی جنکلی بیارنما
دودرم مضر محرورلی وکرب ومضر غثیت
صحح ومصدع وبورت عثیان ومفرح
ومقطع مصلح ان تبشیری که لینک نقبة
دار کرده باشند ورنوبت ... میدر ...
کوشید سیر وقودماه وج

سکلنج هندی کنه ال وللا بمعنی زرت
مثل انکوره بالکدرم مضر محرورلی ونورت
اورام باطنی مضر مثانه مصلحی ال ... و
مصرکرده مصلح ان کتیرا بدلش فندو
زعرور ودرزح سموم را ... بدل اوست

سیر هندی لهسن نامه دانه مضر
لواسیر وزنان حامله وسیرده ومحرق
جون وصاحبان زحیر وحار ... ومولد
صفرا المبارزته رضعف باصره ......

جند بد ستر هندی جابه اود بلاو نما
بکدر انک مضر محرورلی مصلحش شیر
بنفشه بدلش مثل او وج ولطف ال
فلفل وحبه سیاه بقدر یکدرم اوکسند زرت

سداب هندی سالبولی وسائر شماه
مثقال مصدع ومحرق اخلاط وبینی و
مداومت خوردن او ضعف باصره
مصلحش سکنجبین واسنول بدلش صعتر

[illegible]

عاقرقرحا هندی عقرقره مایکدرم قصر
ربه مصلح ان سکنجبین بدلنسی زنجبیل ازقلفل

وج هندی بستحج اول ان یلمیغال مضر سر
مصلح اوسکنجبین رازیانه ومحرق تحول محرورین
مصلحی اوسکنجبین بدلنسی فلفل اوزهره وبلک
اوزراوند طویل

قسط شیرین هندی کوت سرمسی ارسیرینا
اویکدرم وارلیحه اوماجفت درم مضر ریه
مصلحنسی انیسون بدلنسی اوعاقرقرحا

حنظل هندی یلکهان تهند اول ان
یلمیغال مضر سنه ومصلح اوراکثولوقند ربول
بدلنسی ورنبج وتحلیل بکورل نیم اورکساروان
ونیم ورن بسبج کتیرا ودیگر سایر مواضع قسط
ورراوند بوزلک او وطرلی اجند او الت
که اوزالکوبیده بحروزرلت حیساینده نحو
بارلت علط نوذلنسی صاف نموده طبخ وزنه
که منعقد کردد

حاد شیر شمع ورقست بدل
بیمدرم یلمیغالی مضر اعصاب مصلح
اوم حور

نونهر عرنی حبه انکور ولادارسیسیان
هندی یکلوشجی ددودرم نورث حیایی محرورین
وسدرد مصلح اوسرکه ومضر کرده ومصلح
اوکتیرا بدلنسی انیسون ونصفی اوکبت

تمونرج فارسی تمونرک سنهودی
دیهیب انجلی هندو لنداریاد حلد
یلمیغالی اوکنده اشکناق وحرارت
مثانه ومضر سنیر ومصلحنسی کتیرا بدلنسی
نورل آن عاقرقرحا

نمک هندی اولیدی مایکدرم وریم

حماما دوات ارمنی اولی آتن مایکدرم
مضر معده مصلحنسی بحم کرفسی مورث
وخواب مصلح دارچینی بدلنسی نوال اوج
رساروان ماتژل اوقرنفل یاوج

نمودن

[illegible]

کموني زيره ... اول آن ايکي درم
مصريه مثقلي ... کثير ابيل کراتيه
سايراقسام اوتيه لي شان اکرويه
وشحم کنديل ...

بالحواره هدور اجوارش اول آن ايکي درم
مصدع محرورين مصلح ال کثيرا ومقلل
بکثير صنعه ومصلح الانيسون بدلسي
درعي ...

جبله ليلي هدور لحم لبلو اولو لذه دور
بعض کما الاداته ورلي تکدانک بانم مثقال
وبکدارم وزياده اوکشنه ده درت بمغص
الصوفي ومانسار لقا ودسهال معرط
ومصلحي هليله وسجق بلبغ والودل او
بروغي مادام بدلسي لورن او سنج حنظل
وبعضه او ثغه بکنبا نه روز عمل بکند
بالمحرور کیمی سريع العمل رت

تماهو دانه هدر قسيم ارحمال لوته ادرست
ازجب اوبه عدد ياسه عدد
وبدلسي يا دو درم شربت ...

قردمانا ... کرو يا حب بلمثقال بقصور
مصلح اوانيسون وابوکول بدلسي اذ ح
باجرمل رت

مامه زهره هدور ايکول شربت
جرم اوبالکر بالمثقال ودر معلوخ
اد يا سه درم مصر امعا تعلخنه کيرا
ولسه وانيسون

فطورلوي درقي هدر بدارد اول آلان از
بارده او بکدرم يا دو درم کوارحک او
سه درم ودر حقيقه بجدرم مضر امعا مصلحي
صمغ وکثير ابدلسي لوزن او رقيشي و
نيم وزن اوبالوح ونيم ونيل او نيز به
ونيم لبعض لوزن او بسباو شان
ونيم وزن او خيار رست

[illegible]

بوری مشهور بوره فارسی تنکار

بورهاکه سهر پستی گر یکدرم تا دو درم و از

قسم سرح اوهم مثقال تا یک مثقال مفید

معده و مجرب فی مصلحی مصطکی و بدلش

یکوزنی و نیم آن نمک

حرف الرَّ ابرص والبوذ البود او در هندی

کتگلی نامند سربت از ابرص هم مثقال

تا یکمثقال مضر محرورین و بعض و کیفی و

زیادة او کننده بخناق و تشنج مصلحش

بجس او در خمیر و نان مصطکی و روغن بادام

استعمال بودن و بدستور حباهند ال

آن یکور دراست شانه دل با عسل و عل

منعقد ساخته والبود او از نیم درم تا

نیم مثقال مضر کرده مصلحش کتیرا و معتبر

و توضیح مصطکی و دو مثقال او کننده بخناق

و ارسهال بدل آن یکدیگر و کو بمنزا و در بولا

و حیض و رانک و لیش رتول و ملینه زبرخ

و بدل ابرص او جو رالکی و در حلو معده هولا

شاید بخوف

فلفل نار سیر بر تاهنی موبی نه

از تخم دو یکدرم و از آن اوحب درم و از

حرم او تا نیم و قسم مرتبه او در

جوز دلا استعمل بستنو آنکه تا حیرفلا او هوت

معص وتهض خلط و مضر سر و حلقی و دوید

مصلحش عسل و زیره که در سرکه جبانه

اوفار اسطی هندی کحیله سیر بیشی بلد ایک

تا دو دانک و یکمثقال او کشند و مضر

دماغ و مسکر و مصلحش نشکر و ادویه

خوشبو

شهد ریخ فارسی شاهد انه هند

تخم بنک در اعل آن اکثار او باعث

ترجمه اخشا مصلحش حسی و سکنجبین و در ال

یکدرم تا دو درم

دلفجه چهار هندی جسته یکدلکا لکف

نخود

تربد سفید محموده هندی کسوتیه شهرت
از جرم او باشد دانگی درم و در بعضی تا یکدرم
مضر امعا محقق ... و بعضی و مکرش مصلح
آن ... سیاه ... و بار روغن
با دام ولسنه چرب نمودن و بالکثیر از استعمال
باکردن و قسیم که اندرون لش سیاه باشد سم آن
و از مکرر ... بدستور بد

زنجبیل هندی ... درم مضر
جگر مصلح ان ... و عسل بدلش نورل او
جوز بلسر و مثل آن سلیخه و در ... لطف
نور لفی دارچینی

عنبر فارسی ... سبز ... یکمثقالی و درم او
لقدر ... مثقال محرک باه ناکوس و در ... ساهر
زفع لکلکل ... مضر محروری
مصلحش ... وکافور

زرنیخ ... یکدرم با دو درم
مضرش مصلحش ... بدلش قطران
ورد در خوردن مستعمل نیست

بکسر هندی دشهور ... شرب آب
او تا هشت درم با شکر و عسل و شکر
نوشیدار ... او باشد درم و در بعضی ... تا
تا هفت مثقال مضر مثانه مصلحش ...
و مضر معده محروری و مصلحش آن سکنجبین
وبدلش زراوند

دار فلفل فارسی فلفل دراز هندی ...
بکمثقال مصدع مصلح للاصحع عرسی و
صندل و گلاب وبدلش فلفل سفید و دو نیه
نور او زنجبیل و در ... بالسویه

قرنفل هندی ... شربتش با یکمثقال مضر گرده
و امعا و مصلحش صمغ بدلش شلی او دارچینی
و ... او ...

زوفا در معروف ... اشیاب از خوردن
او ... بدلش ... با نمک اندر ...
قصب الذریره هندی ... یکدرم بدل
او اظفار الطیب

کبابه هندی کندیک شربتی ایکی درهم
تا بکمجال مضر معده مصلحی کتیرا ایدوکی
ورا کثیر افعالی زرنیخ کبی

شربتی درهمی
تا اوچ درهم ودر سایر مواضع تا ایکی درهم
مضر معده وعصب مصلحی مصطکی [illegible]
بدلی افسنتین و [illegible] سداب را ابدال
والله اعلم

[illegible] الوان شربتی [illegible] درهمه دک
دو مثقال تا چهار درهم گشنیز [illegible] اصلاح
واختیارده مصلحی کل شکر دنی تاب گرم
وروغن گنجد وخوردنی [illegible]

[illegible] هندی بنده شربتی
دراریج
بکچه دل [illegible] ور ماده گشنیز [illegible]
بدرد مثانه ومغص وقولنج [illegible]
و اسهال تب و اختلال عقل

زرنیخ هندی [illegible] همه اقسام اوما [illegible]
چهار درهم مصلحی [illegible] تاب گرم وروغن و
شکر [illegible] وارخوردنی او اضطراب

[illegible] هندی [illegible] زرد رنگ [illegible]
او کشنده [illegible]
قوی مصلحی شیر وروغن تازه [illegible]
زنگار

ونقلی لغارسیه خرزهره هندی [illegible]
ارتی درهم او کشنده انسانی اولور [illegible]
دو [illegible] بدلی [illegible] ویکی درهم او کشنده [illegible]
و [illegible] و مضرتی مصلحی عسل
ومدلی در تحلیل [illegible] حلبه [illegible]
[illegible] هند الکبیر

عروق لغارسیه زرد چوب هندی [illegible]
شربتی تا دو درهم مضر دل مصلحی
لیمون و [illegible] بدلی [illegible]
قوه الضیع

[illegible] شربتی [illegible] درهم
[illegible] است و در حقنه استعمال جائز است

عشقی

الجو بال الحمس نهری کیبنط مانند کاسه در همدرم مصلحی لوان کتیرا و صمغ و بدلی آو روشنبخ

دروخ نهر اولبسی سنر تهنسی مادزدرم مقدح مصلح اکی ریارتابه و مجرور را دستر که بارده و حامضه

حبشی

تامدرلون درحست اسشتهر وار سه متی با تصلح آب دارسی قیرراطا با همدرم وذو تافته

مجرور بی دراطفال ضعیف البنیه

درم عیبه ...ولی ندسر...

وتصلح لعاب مصر حکر ونعمی وبورث نعم وکرته ظرلی ندنهر او آنش که زیرک فسم کنیرا اورا ذود زور دورسر که حباشده ووسه بارسر که را تغیر دهنده لسی شبه خشک کنند و نیم کوب بوده با روغن با دام چرب کرده در اسهال بواذ لو داوس وبلغی مرید و المسهول و هلیله زرد وکلیح ورسد بحسی ونمک هندی و در اسهال ماء الصفر الپیرساو تو ماکسی بیدارون و عصاره غافت و فستقی و ... ستعمل و مصطکی و اشیال آن اضافه نماید

شهیرا

جزحر نهری جها شیرینسی دوره درم مصلحی امکاسکنی و شنه و کافور

اطوال

حدوار نهری برلیسی شنر جیب ار نهد انک نامکدا انکت و درشرایع دوو انک بدلسی ورفقح نه ورلی آل زرانشا دوتصدیع محروری و موبحث خراحت امعا مصلحی سکنجبی و ...

بمصر

... زراسی نهری ندارد سنر مسنی با دوو درم محروری و مصدع واکثار او مقعه حول حامضه وقاطع باه مصلحی سر که ورلوب وخمیره مقعه بدلسی لورلا او زیرسا و کوبنه قرطاشیرنی

یکمفال

منکظرا تشبع قسمرا لود سه آستر ل دور مطبوخ دو مثقال مصر مقعه مصلحی سر که بدلسی لورلا لودبه وود ما ما وور اور ارحیض لورلا او عدسی الکمر

گرم در سوم وخشک در چهارم

فلفل ابیض هندی مرحج بعد بعدام مضر کرده کی مصلحی عسل
ویا ماء الفرع بدلش زنجبیل

گرم در چهارم

گرم در چهارم خشک در اول ندارد

گرم در چهارم خشک در دوم

شحم حنظل هندی اندر اس کا اهل اول آن
شربتی از یکدانگ تا نیم درم مضر و مانع حار
و مصدع در هوای بسیار گرم و باعث
اسهال دموی و التهاب مصلحی کتیرا
و مقل بن شه مضر اندرانی ضعف مصلحی
آب خواکه در شهر بن اصلاح وی زنکه
سائیده وبما را لعل سه سه خنک نموده
استعمال نمایند بدلش هند الجبیر وسه کی
آن اجرمل رت

حلتیت پارسی انگوره هند رهنک ابر
یک عدس تا نیم مثقال تو سی اگر مضر
محرورین مصلحی سقه و نیلوفر و آب
وسه نت صندل و کتیرا و مورث اسهال
وفی و مصلحی آب مورد و سیب
صندل بدلش جاوشیر و سکبینج

گرم در چهارم وخشک در چهارم

دونول و مونول فارسی شیر درخت
زقوم سه مثقال بوقراط و قسم سیاه

[illegible]

تاودرون هند بدار درخت شهر وار دراست
واجزدست وبتگ ایل خشک درسیوم محرق و
اکال کشنده

فلفل الگوه هند کلیسی مرح شهر ادام
مصلح کتیرا بالقرح بدا کیک وبیم وزنی
فلفل سفید وده بجبیل

الفرفیون فارسیست بلاد هند بهلا لولی ایست
بدام مصلح کتیرا یا روغن جوز نامغز چلغوزه
یا شکر بدلش فندق فابیج وزنی لالا و
دانکی و بیم وزنی ان روغن بلبان یا
زنجبیل وتخم رسل

ربخار فارسی زلکار بکدام او کشنده
بقرحه جگر و نقرض اعضای عصبانی وبعد
تجاوز ریه ومعده عدیم العلاج است

بسفوح اکثر ان درخت شهر دار زیاده از
دو سه قطره از شیر فیلش مصلح ....
تا بیده نامده ومعلی شادوان سنه و
اردجوه روغن بادام بوشکلنج ورکسی
وکبنر او دو نه سرد کرده رافع از افراط عمل
اوست

خرفل بیض فارسی خرفل هندی راست
لیجنا اول آن مضر سینه ومعده و
جنین مصلح او شکر با جلاب بدل او
خردل وتخم حرجیر او حرف بلبا با کمعاله
وار حرف ابیض وحرف سوز تا
چهار مثقال است

سم درجه اولی

سم دوراول ...

بادا اورد مهر جوارسه از چینی دو مثقال
بدوزالشی سه مثقال مضر نشی مصلح افسنتین
... نشاسته ...

بدواالورد هندکلات ابوالی ...
سم به دو درم مصلح کتیرا

حليب لبن الخيل

ورق نقره ...
باشیدرم مضر امعا مصلحی کثیرا بدلنسی
شیروره

تن سته معروف در ارکیمقال با بانزده
مثقال بعلل مینی و سیر دوو برصنم
مصلحی سته نهار کرفس و قرنفل بدلنسی
شرح سعولان

ورد فارسی گل سرخ بعض سرد و بر کو بعد
سرهنی از تازه او باده درم واز
خشک او چهارده درم واز آب او تا
هشتدرم لو بدلی او مهیج زکام و عطسه
و ماشر او در بعض امرجه مصلح او کافور
و مضر باه و محرورست خشک مصلح او انزروت
بدلنسی لوز او بنفشه و رلع آن ایکی

اصل الذرنب بهمن جوارسی جر

ترابنفعی کلی درخت باعد ...
آزنت که از افتاب یا از صدمات
درزمین مرم شده باشد

شعیر یعنی جو مضر مثانه مصلحی ...
درامیمول و ماء الشعیر سرد و تر است

سرد در اول و خشک در دوم

امرود ... احمدی بدار ...
مشهور مضر مثانه مصلحی عسل ...
وکند ... رسیده فورمخا ... علیحط
و بیوزت قولنج ودو مثقال تخم امرود
... شنده کرم معده و ... انه

لسان ... هندی ... بامثقال
مصر کرده ... مصلحی کثیرا
بدلنسی حب ... درم ...

اهلیلج اصفر والوده هندی هیره زرد و سیاه اولور
ارزرد اولانی تا ... درم ودر مطبوخات ... وشقوق ... از
هفت درم تا ده درم مضر ثقل مصلحی عناب
وسپستان ومصلح قرص لازم عصر او ورد روغن
بادام وقند بدلش در عمر هلیله ... پوست انار
وگوینده کرفس وار الو ... تا دو مثقال و در
مطبوخ تا هفت مثقال مضر جگر مصلح آن عسل
بدلش بلیله کابلی

کابلی
ماقبلا دیدکلری هندی ... مشهور در
دو درم موزث نفخ و اختلاط
داخل دماغ و فساد ذهن و تسخیر
بافراط و مصلح آن جوشیده ی با
روغن بادام و ادویه صغیر وغیره
بدلش ماشی هندیه

سعال
بلوط هندی بدر اگر دست ... در ... مثقال تا ...
مقدار او ثقیل و مصدع و مولد ... مسدد
ومصلحی سکنجبین بدلش حب لوب ...

مضر ثقل
بلیلج هندی هیره سی ... تخمی ... درم
مصلحی عسل و شکر بدلش آمله مقشر
بقدر ثلثی کوینده مثل اوش ... خیار
ثلث هورده و سدسی لان هلیله سیاه

قدام
توتیا هندی نام مشهوره ... مثقال درهم
معدنی او قاتلی و مولده مصلحی عسل بدلشی
توزان او ... دیخ و نصف او توتیا نحاس مغسول

حجر لاجورد دیدکلری ... سیز
... مثقال مضر فم معده مصلحی
... و موجب کرب و غثیان ... مصلحی
کثیرا و عسل بدلشی حجر ارمنی

بسفایج هندی ... سموم ... مثقال ...

بزرقطونا ... هندی ... سی تا
... مضر ... مثقال مصلحی
رطب با عسل

کاورسیا اعدا علة جیا وگویند بو باحرا
مولد خون کود داوست وشرب شده مصلح
اوروغی باونه شکر

کهربا سرد خشک هم مثقال مضر مصلح
بدلش سپند وکسی واگر بادیه لبود دووار
طلس ار سینه وبلت ... سحه وور بقع مروارید
وور رفع طاعون مرحاباً

مورد سرد خشک تا به درم از
عصاره او بوسه وقیه مضر هضب رکام
مصدع محرورین مصلحش بنفشه بدلش
دراحتباس اقاقیا ودر اورام حصص
وگویند بدلش مطلقا برگ توت است

حفت بلوط سرد خشک یکمثقال ودر
مطبوخ تا سه مثقال وجمیع اقسام بلوط
مضر حلق ومثانه مصلحش شکر وسکنجبین

ساذج هندی هم مثقال مصلح آن اصحاب
زرنک مختار عدسی که از عدس اهس
باشد وزود بشکنی

سرد در اول وخشک در سیوم

[illegible]

لحبة الشیس اعدا سرد وبعض

سرد در اول وشهو در اول

لفاح سرد هیبت سرد
هیپ مثقال اکثار او ... در ثقت ذات الجرب
ومضر سینه ورباح عروق مصلحش کلقند
وودار چینی

دباغ حیوانات مضر معده مصلحش
نعنع وسرکه والکنایه وادویه حاره

منقعلی مضر معده مصلح اوتحصار خیار زنبه آب ارات او بابجه ثاچاره دراهم
زرشک وعوخیال وراریانه وکوینه مضر مولد ریاح مصلحی ادویه حاره وار
زیره مصلح اوعسل سیه بینشی با دو مثقال شحم او بابجه درهم مضر معده ضعیف مصلح
وار طبخ او باب مثقال بدلشمی خیار آن زبوب فواکه

سرو در اول و تر در دوم

ایجاسی هندی آلو بخارا سه بیشی باپرده مفرح فارس بنعه هندی نام مشهور
دانه مضر ریاح مصلحی کلفند و در شیر خشت ابرهم بابجه مثقال ودر مطبوخ با
مهر و دیمی مصطکی وکلفند و عسل بدلشی ده مثقال انار او بوزن ضعف دل و
یبهندی و آلو صحر تنیح و حبیبا و باعقرب و نقل معده و عنابی و ه
التهاب و ربهار حار مصلحی لیمه شکر آلو بالا
بدلشمی خلوفرو بیرک خیار و در سعال کل کاوزبان

سرو در دوم

سرد در دوم و خشک در اول

روباه ترک عرعر عنب الثعلب هندی سرد بیشی ازکو کاکنج
مکون سیر بیشی بابجه مثقال و در مطبوخ جاشی ودانه او بابجه درم و مصلح
باده مثقال واراث او بیست مثقال آن کلفند بدلشی عنب الثعلب
مضر بناه مصلحی قند بدلشی کاکنج

توت سیر بیشی مضر عصب مصلحی عسل شربت

حسک فارسی خار سک هر کوکبه رو
مرکب الکو استر نبی نا بجد رم مقصر
سبر مصلحتی روغن بادام روغنی کبجد

حماحم فارسی قلعة آلتنی سنبل
ادو درم مصر سنا به مصلحی کند
بدلنی لسان الثور

سر وجشک در دوم

دهن بلسان فارسی روغن بلسان
بدر دو شربت ار آب اوقیا بیت مثقال
وار رنگ جرم ز دن یا بدرد شقال وار دانه
اوقیا سه مثقال بولدر مصلحتی قرنفل
قالبضت طبع مصلح او شکر و شربت یا بدلسنی
مثل او کل سرخ و دو ثلث صندل شفیه

لسان الحمل فارسی بارهنک
بدار د شربت از تخم اوسه درم مقص
ربه و عصاره او مقص سبر خمیر
از آب او ده مثقال یا نیم رطلی
بدلنی لسان الحمل

حماض اترج فارسی ترنج هر کهنه تحور
مضر سینه و عصب مصلحی شربت خشخاش و شرب
طین بدلستی آب نارنج و لیمو

حماض نارنج فارسی نارنگ هر
نارنکی اکثار او مضعف جگر مصلحی
عسل و شکر

قب شمالی او ور شهور نباح حروکس جرم
تقبل مصلحی سکنجبین شربت از آب او یک وقیه
قنم دار تخم او دو مثقال بدلسنی حماحم

حلزون بری و بحری و بعض اورا کرمی
سکنه کوشت کوهات مصلح او فود به
حامضه بدلسنی صدف

بلص البستانی هر ساکه چوکا سه نبی نا
سبر دو درم مقصر یا مصلحی شربت نا

دانه انکور سیعنی
مولدر باح مضر معده مصلحی او
رنجه ور انکور رونشه

ربناسی موربولاح ومه بوراسی ایکی ده حیرت
که ربو به حسی ییج اوست نشر پرار آیت اوق
سحدرم بمصر سینه وباه مخفف الاعصابو یورت
قولنج دربیر وقرینا مصلحی شیر نشعو و
زهیون وعسل ده حیس بر شیب بیج وآب
غوره

طین مختوم سکادیت مشهور سبز میسی المقان
مضرته مصلحی عسل مضر سیمر مصلح آنا
کنشر اید ححسنی کل داغستانی

عصفر جی فارسیت سر که ایکو دسبر حیسی یا
دلو منتشلا یورث استسقاو مضر سهر لل
دلو داو مراخ وقوت باه وحصا کاسر فقه
ره وسعال باکس ومضر الاعصاب واعصاب
عصابی ورحم وناهض ومسبر ودی وحاله
ریاح غلیظه وو رنیط مثل وضعف احشا
وسینی ومضعف نظر ویورث شدر دستید و
سنیج وولاع به ران مصلح اونسبر سه یا
وکسیه ایتجر سد بنر اسکمح غلیظ
زاع صبر رسنر فه سبرت وروعن بادام

سماق لوار حیا هده قال هدر نتیجه بان
بحدرم مرو المعده وجکر یا که فرصلحی
رهیول ییس سرکه

سنباذج فارسی سنباده هدر رکند
که بردو اورا ناتیر کسه جور دلالو
جا هر تب مضر غشیه مصلحی زعفر الکلک

عدس تهدی بور الکنا زجور دلالو
مظلم بصر ویولد سرطان وجذام و
مالیخولیا ومحرق خون ویاشنر تیها یولد
استسقاو مضر بواسیر وقولد قولنج ویورث
عسر بول واحتباس حیض ومصلحی روغن
کنجد وبحی اوباهر کحقند روغن شعال
باکوب فرنه وسرکه

سر یحمی کل هو
دو درم مضر یا مصلحی
مصطکا دلتنی درم
درم لاهوری

مصطلی اولاد ایا ... ایا دوار ...

جلنار فارسی گلنار سرخ [illegible] ایکی درجه‌ده حار و یابس [illegible] مصدّع مصلحی کثیرا ایدر لسانی [illegible] ابلی زنار

گزبرا فارسی کشنیز خشک سرد در [illegible] ایدر و ثقل [illegible] و جالینوس ... ونبیخ کرم ... سببی [illegible]

نیلوفر هندی کنول ... جمیع اعراضه

آب اوکنده سرد ... دیر ... اوسه ورم و ... ظاهر ... بیچ ... اعتدال مضر ... ذقه ... حاب ... روحی النفل ... مصلح الاعمات ... مضر باه مصلح ... نقوط ... حیض ... ریاده ... آن الیونات ... بنفشه ...

نور ... انسانی و احتلا ... مصلحی

لولو فارسی مروارید هندی ... سرد ... یابس ... تحم ... و ... و سکنی ... تاهم سعالی مضر ... مصلحی ... بدل ... تحم کاهو و ... بنفشه یک ... وزنی آن ... مصالحه ... با ... قیدو

سرد در دوم و خشک در سیوم قائل

اسمد ... مضر ... و مفاصل و جور ...

عفص فارسی مازو هندی ... و ... مصلحی ... ایدر ... و ... بدلی ... مصلحی شکر و کشنیز ...

زنجبیل فارسی ... هندی ... له ار حساسیده ...

طباشیر هندی ... سرد ... تاهم ... مصلحی ... مضر باه ... دیگوسیند ... مضر ... مصلح آن ... عباب ... بدلی ... ریب ... و ... حرفه ... ماق ... نصف ... شهرتی بدل ... ت

... سرد ... سیم مسود ... ورم ... مضر ... مصلحی عسل ... دیولد ... روغن بادام ... شهرتی بدلی ... الیله ... کابلی

شهرتی بدلها ...

کشنیز در دوم و خشک در اول

کاسنی شربتی رالبدل او
تا نیم رطل مضر سپرز مصلحی شکر و بخم او
مایل بحرارت و ابدالی دو درم تا بیست درم
مصلحی سکنجبین

زعرور شربت ازاب او
بیست مثقال و اجرم او ده درم
مثقال مضر کرده بورث قولنج مصلحی
انبوب بدلی سبب شربتی

عنبر در دوم

فقا الحمار شربت شلی جدرم
مضر بسنان مصلحی کثیر ابدالی خیار
درنه عنی او از روغن کدو ضعفنیر

فقا فارسی خیار زور از هندی کنکر نولد ریاح
و قولنج و دبیر ضم و خلطی که از رقبایم
متعه عفونت و در افعال مانند فقند
مصلحی عسل و بتو بزر در از مانه و شربت آب

حب نار شبی کماهو شربت از آب او
تا سی درم و ابدالی حسی دو درم الکنار
او مضر باه و بوله و مضر صاحب سل و
زلو و بورث لبیال و ضعف باه و مصلح
آن مغنع و کرفس و ملبه پرورده و زرد

اسبر کند او سکند او انه کرنده رانبع و
خشک کرده او جهت اسهال صفرا و عند بل

لبلاب هندی غنی بحال شربت از
آب او نیم رطل تا شش درم مضر مثانه
و عصب مصلحی شکر و ارقسم کثیر او
شربت یکه اوقیه تا سی درم

رصاص رکود غمی شربت شاه اسلمه بدلی
او کشنده است

طحلب نهدی کلب

سرد در سوم

سرد در سوم وخشک در اول — بدارد

سرد در سوم وخشک در دوم

تمر هندی یعنی املی سر بت از هفت مثقال تا — تلج فارسی برف هندی بالا ...
هیج نسهال اکثار ازو موجب سحج وسعال ابهر — حرارت در معده ومجدد ... عطش
سپهر ز مولد سده مصلحش کشنیز او ... سیاه — سعال ومضر احشا ضعف سرد ...
نفخه ولعاب بهدانه وعناب شربت الوز — اورام باطنی مصلحش ...
ودر عوض سپستان در رنگ بهدانه او در سوم خشک ...

صندل هندی صندل سر بت یک مثقال مضر باه
وقاطع ان ومضر صوت مصلحش عسل ونبات

سرد در سوم وخشک در سوم

افیون از خشخاش سفید شربت از ربع ...
مصلحش لفاح بیخ مرویح ... هندی بانهاد اسهال ...
گلهها ... مسکن جها ... مغلظ — ورم او کسیده ... تشهااو ...
خون ... مصلحش ... — باه ... ماده ... معده ...
حبه وفلفل ... ددار حسن ... مدلش

ابخار — هندی بدارد سر بت یک مثقال ... مثل ... مسکن ... ودکوران ...
عصاره او ... وادر ... بجد ... ودر ... ططا ... بار ...
مصلحش زنجبیل وبدلش مثل ... در رنگ ... وریع

بزر البنج سفید و شرح هندرخزان اوجوبیقی ورق الفت هندر ترک تنک حرف الالوالو
بزر بنجی سفید اوسی قیراط تا بر مثقال وماحرارت لطافه و سرودت کثیفه تدریجیه
ومبلدرم اوکشنه سرد و مورث سباد و اویکدرم و اسه دوم غیر معادرار زیاده
دوار و خناق و جیوان مصلحسی عسل و بهون ازالی کتسنده سعد مسکرتا قیراط و مرسته تا
بدلنسی افیون مثقال اوت و شهرت معین او

دم الاخوین فارسی خون سیاوشان هندت کافور سیرهنی بارکدک دوم مثقال او
بهتهه سرهنی از بهدرم بانکمعال مصر قاطع باه و منفعه معده دکو تیدللقدر فائیله
بارده مصلحی کتیرا بدلنسی سادج و عصا وکلنار او قاطع لیل ات و دسنها و مورث
جنس لمسرت نفیدت لوت مصلحی عنبر و مسک و ادو یه
حاره خوشبولرسار لویدل او بمورت بحو اسلیه
مصلح الی روغن کوشن وکلی و امثال آنی

[illegible]

سنبلا هندر سوم
لعله الحمرقا مارست لورک مشهور حرفه هندی
خواص اوینا ته سبب ارعصاره او نکه بهتر مثقال

سترده و سیوم حرسر دردوم
بذرخطو مامشهور ترد معقول مصر عصب مفید

سر در چهارم وحشک دوی دردوم
خود ... بالمدک
تا ابدی هی خوره سهر بسل بارکدرا
دو وزن او و مورث جیوان و فساد فکر

سرد در چهارم و خشک در سوم

نوکران [illegible] سرسی بکعد و

بابونه
سرد در چهارم و خشک در چهارم

افیون از خشخاش سیاه مصر و مصلح او در

معتدل در سردی و گرمی و خشک در اول

هلیله کابلی هندی [illegible] اشربت از درم
او تا سه مثقال و در مطبوخ تا هفت مثقال
بدلش هلیله سیاه

سنکهس که درو قند دو حبه سرکه [illegible]
صاحبان نیح و صاحبان سعال و [illegible]
مصلحش ماء الشعیر بدلش جلاب و [illegible]

ومهره [illegible] اشربت از هندی [illegible]
از یک قیراط و نیم تا یک دانگ [illegible] مثانه
مصلحش عسل

[illegible] سیاه و ساکن در هندی [illegible] سنبل
سر [illegible] اشربت از درم [illegible] تا [illegible] درم
آب [illegible] تا [illegible] درم [illegible]
مصلحش بدلش [illegible]
واصف ال اصل السوس

معتدل در گرمی و سردی و خشک در دوم

[illegible] یاقوت سرخ [illegible] سن یک
قیراط تا یک دانگ

[illegible] تا دو مثقال
مثانه [illegible]

صمغ عربی هندی [illegible] اشربت [illegible]
[illegible] مثقال [illegible]

کهربا در اول درجه سرد [illegible]
خصی هندی [illegible] مثقال تا یک درم

... هر ... شیخ در اوله

... بسبب صفرا ... دوایی مرکب اللون ... شربت ادخرم او
... بزوری دوام ... مدرم و آب ... مسهل با
... معالی و دور مطبوخ باده درم مصر
... مصلح اوکا ... بدلشی نصف ... اول
اوسیا و هلیله زرد ... رت

بار فارسیدن ... هندی ... خانل ... مالح ... دجاج
مزاج حرار ... دور بار ... مزاج ... برودت
احداث ... ایدر قولنج و سده در
طبیع مصلح ال ... بدلکی در ... آلة
ارد گندم و خوردلی با شربت ... بدلشی ارد
جو معمول

معدلی درکی و سودی ... در اول

... اشکنه ... مرکب ... الکدرم مصر ... نقل
... مصلحی ... بدلشی ... یه و غیر ... اللمع
... زیلایی و تعلیجا ... کدو

زمانی حلو فارسیدن انار ... اکثار ... بدل عذا
و مرخی معده ... مصلحی انار ترشی ... دوربارد
مزاج ... زنجبیل

... سبب ... در ... سبب ... بشادام

معدلی درابی و سرفی ... در دوم

... حلو فارس ... ادام ... مایل ... ازت
سوال ... و قولنج مصلح اور زنجبیل ... ازبایه ...
... سکم ...

معدل ... درزی ... حشیکی

خور مایل ... شمع ... دجاج ماء الورد ورق النقره ورق الذهب سیاه ... مایل ... ل شیر حشیت
... بلی ... زنبق ... للقاح

... رات بعض ادویه که ... حصر ... رات ...
... اصل اللقاح ... اصل الذرت ... بیج ... حسکا ... خور مایل
... ... الله ...

اسارون ملح القرطم بسفایج لوکران قنب کاکنج کندر لوبان لک بجکل
لونک حکا بهروج الصنم

مسهلات صفرا
اجاص بنفشه سقمونیا حسک تمر هندی تربد حبشی خیارشنبر سقمونیا شاهتره شیرخشت
شبرم صبر گلسرخ لبلاب مادریون هلیله زرد

مسهلات بلغم
بسفایج تربد حرمل حب النیل شحم حنظل غاریقون فرفیون قنطوریون قثاء الحمار
ماهیزهره ماهودانه

مسهلات سودا
افتیمون اسطوخودوس امله بالنگو بسفایج حجر لاجورد دستا غاریقون لنوث هلیله

مقیات یعنی ادویه قی آرنده
آب کدوی تلخ و تخم خربوزه بوره تخم ترب و برگ آن تخم شبت تخم حرمل تخم مادریون
حربق سکنجبین نمک زرد کندس لوبیا سرخ نوبریج ماء العسل نمک هندی

مفتحات یعنی ادویه که سده بگشاید
اذخر انیسون افسنتین اسطوخودوس افتیمون ابهل سا... حماما
حرمل دارچینی زراوند زیره زعفران زراوند طویل شاهتره صعتر عود غاریقون
فاوانیا فراسیون قنطوریون فودنج کرفس کمافیطوس کرسنه کاشم مرزنجوش

ملطفات یعنی ادویه که ملطف و مقطع اخلاط غلیظه کند

ابهل

وسهل البلغم السودوسی المحوان الحمره ادهجر ابرسیا کوره بالوبه الادویه
...صبر بید شیر جعده حماما جبلاللبان حرف عاشا حرملی حردلی دارچینی
روغن خشک زراوند سکبینج سداب سیر سرکه صمغ عاقرقرحا فحجلب قرطم
قردمانا کمادریوس . تمام ما لجواه وح

مدرات بعراد ویه که ادرار بول وحیض وغیره کند
مسهل المحولات البول الحد للا هر بحاسف بالونه بز عسادول نیرس تخم کدر حند بید شیر
جعده حنطیانا حاوشیر حبه الخضرا دهاز چینی رازیانه روغن خشک سداب سعد سلیخه
...بزعروق عود فاداسیا فرسیون قردمانا فطراسالیون قطاکبابه کرفس . کمادریوس
شعه مرزنجوش مشکطرامشیع مالجواه تمام

مفتانب بعراله سنک بیره ایه
اسارون هر بحاسف بر سناوشان بادام تلخ تخم خربزه خشک حجرالیهود رازیانه
سعد سکبینج جمع اکو نخود سیاه .

فالصابعراد ویه که طبعت رابندد
ادخر ابرو... سرج بلوط ... باقلا بیج بارتنگ تخم السنا هر قرم تخم کل حند سرو
رم للاجوی زعرور سماق طباشیر طین مختوم عدس کهربا کندر کرو ما کاورسی مصطکی
وردنار دی لسانه زنبق نخود ورق رر .

...رفطوبا بعراد سبول طحلب کاهی حظر خبازی لسان اذر ورحف بلوط ... بیج بعم احوالی حرکو
دیوبری ... عیر ... بت او

ابهامدی بصیحه نزات یعنی خاکی که از اثبات با اززملی نحت صدمات مرم بنده ما

توتیه مرشی جلنار یعنی کل انار چور مایل یعنی دوانوره حار خنک یعنی کوکهرو حصص ملکی

یعنی راووت جلجم خنجی ازمنال ازرورت که لاله خطا مام وارد وورهندی ملفع آرنی

خسی لسانهندی کاهو تورت حسکی ابرص لسان عمار تبشیر غرغره اوماث کشنیز دراجمال

دود الخل یعنی کرم سرکه سعوط اوراق کرم دماغ رصاص الالکو دمار سب شرب سیانی بیل

اوغدد وغیره زرا باقع رنجفر یعنی سنکرف جوردل اوجا بر نت سماق نعیه یعنی

صدل نفید وزرد عنب الثعلب سیاه اوعیره حمل ب سته کزبره یعنی کشنیز از اوز

نیل برکوشتج اوضادا بیم برک وکل او هندبا یعنی کاسنی

محللات یعنی ادویه که غلظ وصلابت راه بحلیل برد

اکلیل الملک ربق رسفل اذخر اساروت احجوال بهرسیا وسان بالونه بره

بودنه جعده مرمس خاوسیر حاکما حرزهره خطمی حروع روباه ترنک ر

رزاوند لوسی صمغ لطم غار قنا فنه کمادر لوسی کمات کبیر لادل مر

منضجات یعنی ادویه که اورام وصلابت راانضج دهد

اکلیل الملک ایرسا انجبیر مرزک خطمی زعفران صمغ لطم اکب ثادنا م

میعه موم مرد رنک

مقتبات یعنی ادویه که لعج ورحج راشکنند وبه تحلیل برد

راهرو ل افیمون لساب نیحه نخم کذر خاوسیر حمامه وار فلفل تر حل

ازاوید

...ریوند زرنباد سداب سعتر صعتر فلفل فودنج کندر ... انجواه

مقویات دماغ

... ملح ... ضان بلادر بندق بالنگو بهاربه بهار ... بهار امرود ... دماغ حیوانات

... عبهر زنجبیل سعد ... سنبل شیر ... نارنج عود عنبر عاقرقرحا قرنفل

... کندر گلسرخ لحم تذرج لحم دجاج لحم دراج لبن ضان ماء الورد مشک

... نبری باهمی

مقویات دل و مفرحات آن

... ابرود انار شیرین اسطوخودوس ابریشم ابریشم آمله بهمنین بسفایج بوسنبرج

... بسد بالنگو بادرنج تمر هندی جدوار دارچینی درونج ریباس زرنباد زعفران

... بوسن سنبل سعد سلیخه شقاقل صندل طباشیر طین مختوم عود

... و حمنک فاذ زنبا قاقله کهربا گاوزبان کشنیز جنک گلسرخ لولو لاجورد

... ورد تمام نیلوفر نارمشک نعناع نارنج ورق نقره ورق زر هلیله یاقوت

مقویات معده و کبد و تقویت جگر

... شبه ... ایطارکلب خورلواد حمامه حب بلسان دارچینی عافث قرنفل قرفه کوث

... نارمشک ... نار دیس

مقویات معده

... اقاقیا ... بلیله بالنگو خورلواد دارچینی زرنباد سعد سلیخه سماق کف حلی

... دارچینی هندی طباشیر قردمانا قرنفل قاقله کل ... کندر کرویا مصطکی سکر اسپغول ... نبع

محققه تعبیرلدیغی

ادوات القیاس اصل النعه امرروث ترک عرب کمل او یافلا [illegible]

وبخاره ترک او

لبهانج تحم الکبر وورق او هرجسی ببلج جاورسی جمیع اجزا سیحر [illegible]

وجمیع الواع طین خب صنوبر وردی عصاره زیتوا بوسی قوزجوزحرق

کثیرا و لحیه التیس لسان الحمل

قاطعات دیدللی بطی واذن لفیر دوده که بلکه گرکهار شلم وکوکوش [illegible]

رفنشی برنج کابلی جعده روفاری خشک

فصل [illegible]

[illegible]

علی الخصوص عمارت ارضی [illegible] اصلاح [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] بعضی مقول اوزرنه [illegible]

[illegible]

الحصن مقول [illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

ترجمه رساله جالینوس از ذربول گفته

بنیاد اول آنکه از سه چیز است مجمع جانوران است

روح — تنفس

این هر سه چیز که تفصیل آن یاد کرده بقول بقراط در جهان ... اگر
و در تنشان نگهداشتی معتدل المقدار و در تنشوح قلیل المقدار از ...
از جهت بدن تنشوح مرطوب است

و ارواح و اخلاط یازده قسم است

ارواح مره الصفرا — ارواح بلغم

... — علو — حامض

... تنشوح ... — تراشه ... کنندتا — ... — رجابی

انواع سودا | نوع دوم

سودای سالم که ... در لوده نوعیکه باشد القدر
آن سودا از خون ... که لطیف باشد
غلیظ و عکره آن و گرم و تیز ...
عفونت و کرد و حاد ... باشد
سبب حرارت

شیء که در بدن انسان لطیفتر ...

اول روح که بخار لطیف ... | بخار رطب که مایین ... | دوم لطیف ... آن ...
لطیف ... روح ... | ... فعل ...

بیکو بیدا اینکه بیان شد از طبعیت کار است و از کار حرکت ... و ... حرکت ...
بیدا میشود پس ... بیکند ... شدت ... حرکت ... گون را و از سکون
برودت ... پس ... حرارت لطافت ... است و ... برودت لطافت
سفل پس بدر ... حرارت سیلان ... بیکند ... برودت گرم و ...
بیکند ... و سیلان ... میشود از رطوبت و حدت بیکند حرارت
این رطوبت ... آن حرارت ... پس پیدا میشود ...
و ... و سردی ... و خشک پس لطافت ... گرمی و ... است و ...
سیلان

[illegible]

انکه غلبه سردی و خشکی اش بجاور گرمی و خشکی اش نارسیده
آتش و هر گاه رطوبت بجاور کند سردی اش پیدا شود
از و آب ... گرمی از هوا طرف بالا ... و از خاک
بسبب سردی لطافت ثقل اش ... هر یک از این طبایع لون

دو مرتبه است

		رطوبت	یبوست
از حرارت سرخی و خفت سبب	حرارت برودت سفیدی رنگها	حرارت رطوبت تیرگی و سنگینی	حرارت یبوست صفا و زردی

و دلیل مشابهت برین بیان میکنم

دم مشابهت دارد رنگ قرمز	صفرا مشابهت دارد برنگ زعفران	سودا مشابهت دارد برنگ گل	بلغم مشابهت دارد برنگ آب صافی

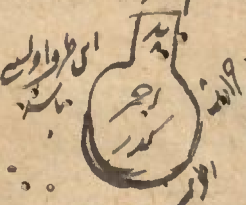
رنگ قاروره ... شش قسم است

اترجی	زعفرانی	ابیض	کبود	کراثی	ارغوانی

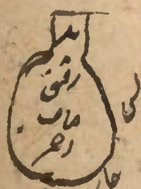
احوال قاروره

هشت قسم

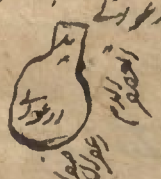
وقتی که دیده کو دلول سرخ
و تیره لیس بیک علته چول ار
سرخی و دلالت بیکیه بر گرمی
و تیرگی بر رطوبت نراست اهل
اول گرم و تر است

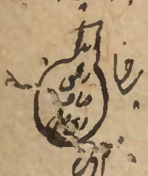
وقتیکه دیده کو دلول سرخ و صاف
و رقیق لیس علته مره صفراست
سرخی دلالت بیکیه بر گرمی و دلالت
و رقت بر ... بهدا صفرا گرم
و خشک است

وقتیکه سرخ کود رنگی ارغوانی
معصفرست سیاه رنگ ارغوانی
سرخی مایل بر راست اهل چول ال
سرخ کود ما صفرا سیاه دلول
ارغوانی

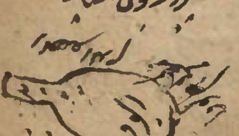
ور وقتی که دیدا کو دلول سفید و صاف
و رقیق لیس علته مره ... سفیدی
و دلالت بیکیه بر ... و صاف و
رقت بر ... بهدا کو د ...

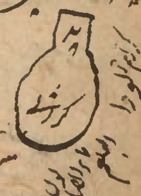
وقتی بر دیدا کو دلول سفید و تیره لیس
علته بلغم ... سفیدی دلالت بیکیه بر سرد
و تیرگی بر رطوبت بهدا بلغم سرد و تر است

وقتیکه سرخ کود کل بر رنگ ... مکدر
سیاه مایل لیس ... اهل کود ...
کو ... کود اکه ... سرخ کود ...
مکدر دلول سیاه

اگر ضرب بود طالع و مرض و دلیل بر [illegible]
و اگر فتیله ممزوج بود گل آب صابون
بکرد در رنگ کند [illegible] بود
که مخلوط بود [illegible] شود رنگ لل[illegible]
گرفته [illegible] کنند تا [illegible]

و اگر فتیله ممزوج بود و در آب [illegible]
بکرد در رنگ زعفرانی [illegible] مره [illegible]
و اگر فتیله ممزوج بود [illegible] بکرد در رنگ
زعفرانی

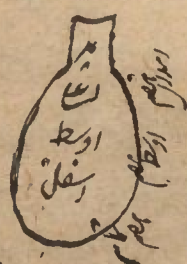

بول و مرار [illegible]

اول [illegible] دلالت میکند بر ممزوج [illegible]
[illegible] دلالت میکند بر [illegible]

سیوم جمع بود و در شکل قاروره
دلالت میکند [illegible] شود
و دلالت میکند بر [illegible] تمام

شکل الظرف

و اگر الثفل [illegible] دلالت میکند [illegible] دلالت میکند بر [illegible]
[illegible] کنند [illegible]

دیگر قوام هرگاه رقیق بود دیر ... بالا قائم باشد

ودلالت بر آنکه از بیماری هم قایم است واگر در وسط ایستاده باشد

بحقیق چیست آنکه طبیعت نا[illegible] و [illegible] باشد در [illegible]

غالب است و جهت آنکه طبیعت که ظرف را بپوشد [illegible]

بر رسوب است وانه و بول را ... در جهت گرفته [illegible]

بر آنکه در [illegible] رست شاید بر طرف است امید

بدانکه اکثر مردم جاهل از [illegible] و [illegible] قاروره عقول را [illegible]

[illegible] از [illegible] [illegible] میشود در [illegible]

و بول صحیح و مریض

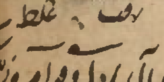
غلظت / رقت		ثقل	زبد	قوام	بول

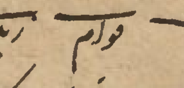
لیکن ... لازم است که از بول جدا شود و آن ... و قوام و ...

و ... مختلف بود در بعضی مزاجها واگر ... و لون و غلظت

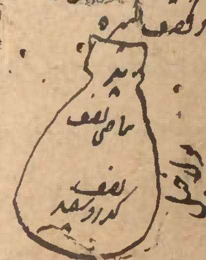
علامات ... که در ... [illegible] ... کرد

بول حمار ...	بول شتر ...
...	...

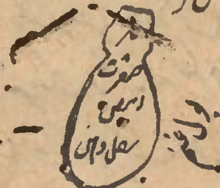

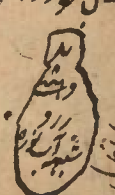
بول ربیب قسمی از بول حر است
تکن سفید است بهاردن دارد لطف
صاف و کثیف نمره

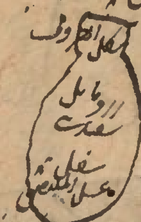
بول کودک سفید است به زردی
مایل و رنگ سفید و غیر است او و بول
ندارد و هر لیس ظاهر معلوم شود گویا
روغن است

بول الجمل زرد و غرت ماهی زرد تات
ته و نه کسی شود و در اطراف

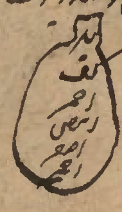
هر کس که زنبه سکنجبین خورد
کرده باز شود رنگ آن زرد مایل
سفیدی و شانه او رقوام لیس و تکه
نمد گفته شنه را الطرکند اگر شنه
ماند عسل خیسده باند

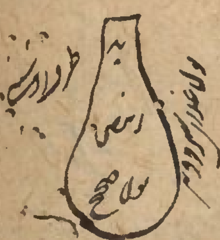
آب الجبن ثقل آن اند کیسه الود
نارنج سوسنه آن زرد خط و ام است
گویا قائم و بول و ثقل متحرک میانه
و رنگ آن زرد سفیدی مایل

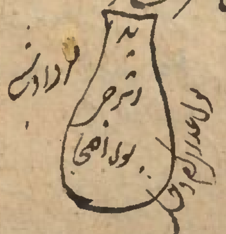

آب عسل رنگ آن ابیض مایل به زردی و بالا
کف و سرخ و بعد از گفته است

رنگ مره صفرا ایچ سبب آری و بولی دم کیفی سبب اولان صفرا
صفرا نیجه بمنزله زعفران است و قتیکه حل نکنند زرد و سرخ و جاکه
وقتیکه طاهر نشود بطرف خارج برآید شود منافحه در رنگ کرانی کفته
وقتیکه صفرا ایله دم ممزوج اولور کرم اشد نمیکردد و هرگاه که در بود ابار
نمیکنند رنگ سبز میکردد و اکر باد نیز و زران بماند سیاه گردد حاکم
نارنجیه که در رنگ زعفران دیر بماند رنگ اترج میکردد پس این بول
طبیعی است وقتیکه ممزوج بود در مزاج ... از عدد است سردد و
بعض اوقات صفرا کم میکردد و بلغم زیاد از این سبب بول سفید کردد
این هم طبیعی است

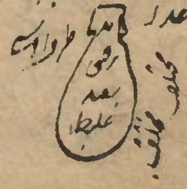

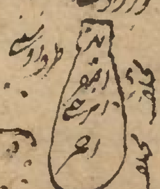
بول بلغم بودر اوچ قسم

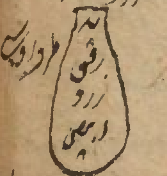
بول جصاصی سفید مختلف بود در رقت و غلظت بسبب اختلاف عدد

بول شبابی مشابهت رنگ اترج مختلف بود در سرخی و زردی

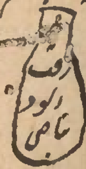
بول کهول سفید رقیق مختلف بود در زردی

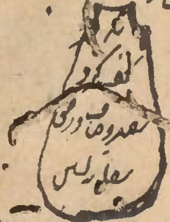

بول سیاه خشک سیاهی دارد
بول صبیان ملک انده که مایل به سبزی

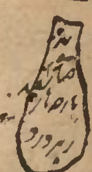

انوث
بول انوث رقیق مایل به صفا
ودوام الارسر علط مهبله و بالای
و رقیق و سفید و بالای کف مشده

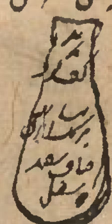

بول حامله ...

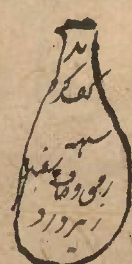
بول زن حامله اگر ماسه دارد
صاف ماصفار بول لیس بول
حامله است

اگر ماسه اول دارد سه
ماهگی زن لیس حقیقی زلد
هنگبه سراج حمل را
واگر ماسه در روز رفت
پس اخر حمل است

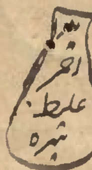

بول بعد جماع

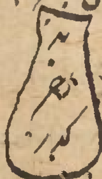

علامات ولد بل جمع الوان بولی

بولی احمر رقیق و قفله دیده
اولو سریع و غلیظ و تیره
پس ایه بمیرد

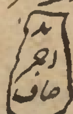
بولی احمر رقیق و قفله دیده
اولو قلیل و سریع و تیره
پس بدبر حلقه مایه

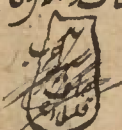
احمر ربیع و قفله دیده
اولو لطیف زرق
و مقابلنی ... اولور
کتیه

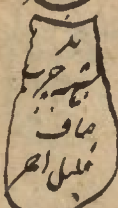

بولی احمر ربیع و قفله دیده
اولو درو سریع و صافی
پس رقیق بمیرد

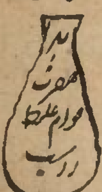

بولی احمر رقیق که بولی ...
و بتقدمه دکول ... کعبه
اعضاما سه قلیل سریع و
صاف و بالا آن احمر

بولی ... صعود و قفله
دیده اولور ...
~~...~~
قلیل زرد و دوام ان
... لبس ...
عمل ...

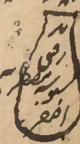

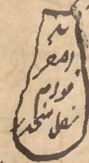
بولی ...

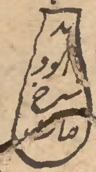
بول حمرتوم ازورقی وسیوسه مضطربه یعنی بیکجا قرارز بمیرد

بول صاحب صفراوی وسکته وعلت تودرو وبوام سور مالی یا ونقل زهری کبی ارد بمیرد

بول صاحب یرقان کبی مایل سیاهی مائل

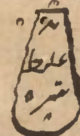

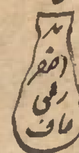
بول صاحب وجع الکلی ال سیاه عنبر کدر

بول صاحب وجع الکبد علط و تیره

بول صاحب سعال اصفر ورقی وصاف

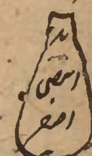

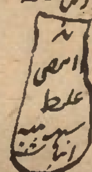

بول صاحب صداع سفیه مایل سرخ

بول صاحب وجع المفاصل وظهر سفیه وغلیظ بیه انباشته

هرکاه صباح بول باسه درست ما زوره قصد ایتد نکند و بول احرنی رادسه صحیح بنه واکر کسی کوید قم در زور نکوید و بعد از جواب بول نه بنه درست شب جراکه عادت جواب شب درست هضم تمام سلوده زشسی ورود بدن قارورة انتها لشمس عیب

اکر دیکر کشیه اعتماد ایدرلر ایسه خلجه لر رنک [illegible] الکافی

شیه ایدرلر تفاوت ورر رنک شبه آنی و خصوص قاروره امام

کر قاروره شعیر [illegible] ور رنک کودن رساله ارکتبی [illegible] اعتبار ایدرلر

دیوبلی [illegible] یا بیدیه بیرر انکه مقعدلری رطوبت وارد

[illegible] ایسه درد کبی صفرا ارتی سبب [illegible] بول رقیق بولد

تمام شد [illegible] رساله [illegible]

[illegible]

فصل روزهای بحران

۱	روز بحران اول است	مندرست
۲	روز بحران دوم است	مندرست
۳	روز بحران در سیم بحران تمام است خاصه در ... هرسه روز اگر ... اتفاق افتد	مندرست
۴	روز بحران است	از روز بحران سیم و چهارم خبر دهد ما ... اگر این روزها بحران ... ظاهر بود بحران روز ششم کند و اگر ... بحران روز هفتم
۵	روز بحران است اندرک روز بحران ... نیک بسیار بود	مندرست
۶	روز بحران ... بحران نیک ... اگر اتفاق افتد ...	مندرست
۷	روز بحران است ... بود ... روز سلم است	مندرست
۸	روز بحران است و ... او ... روز سیم و ... بحران ... بود ...	مندرست
۹	روز بحران است	مندرست روز بحران ... چهارم ...
۱۰	... روز هشتم است	مندرست
۱۱	روز بحران است ... روز ... و ... است	مندرست ... روز چهاردهم
۱۲	... روز هشتم است	مندرست
۱۳	در ... سه از ... روز ... که ... بحران بود و از آن که در ... بحران ...	مندرست
۱۴	روز بحران است ... روز ... از روز ...	مندرست

[illegible]

۱۵	روز بحران الالای بگمرسی بود و اگر بود نیک باشد	سند نیست	و اشد [illegible] ۱۵ احمر ۳۹	همه یار روز بحران الا ر	هیچ نیک سند نیست
۱۶	ابحران از روز هیم نیست	سند نیست			
۱۷	روز بحران الا [illegible] از همچون روز سهم رسد	سند نیست به [illegible]	یم	روز بحران الا کار و بهتر کسی اری ابد ضعف باشد	اری چهارم سند نیست
۱۸	اندازی روز بحران بکمتر از آن باشد که در و در روز بعدم بهتر و اگر باشد نیک باشد	سند نیست			
۱۹	و این روز بحران کم باشد اگر بود بد باشد	سند نیست			
۲۰	روز بحران الا کسی از روز چهارم هیچ روز [illegible] وست [illegible] از وست نیست	سند نیست			
۲۱	روز بحران الا ر	سند نیست			
۲۲	روز بحران الا کار	سند نیست			
۲۳	روز بحران الا	سند نیست			
۲۴	روز بحران الا ر اولی [illegible] هیچ او بدی [illegible] نیست	سند نیست			

[illegible]

تحویل ... [illegible]

[illegible] ... جهت ... [illegible]

[illegible] ... طلا ... [illegible]

[illegible] ... دام

اوزنک ... [illegible]

[illegible] ... دام ... [illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

این رساله نبض منقول می‌شود از
کتاب مفرح القلوب که حکیم محمد ارزانی
مرحوم در شرح قانونچه
تصنیف فرموده و ما بعض متن
قانونچه را موقوف داشته
عبارت شرح می‌نگارم

تعلیم اول در نبض و نبض در اصل لغت حرکت رگ را گویند و در اصطلاح
از آنچه بیشتر باید و در اینجا چند چیز که بعضی از آن موقوف علیه معرفت کلی است
و بعضی از لوازم و شرایط آن ابتدا گفته می‌شود تا بیشتر در درک فصل [illegible]
ممد و معاون باشند کوشنده نماید که اصابع نباض باید که نرم و لطیف باشد
تا نیک احساس تواند کرد و نباض معتدل المزاج و سلیم الذهن و صحیح الحواس [illegible]
باید تا قیاس او اعتماد را شاید و نبض در وقتی بینند که نابیده نبض از غم
و غم و فرح و حرکات امور نفسانیه و بدنیه و طبیعیه خالی باشد چو [illegible] و ریاضت و استحمام
و جوارح [illegible] و گرسنگی و سیری و ما بعد آن هر چه تغییر دهد نبض را دور باشد
زیرا که لحاظ نبض بعد این حالات اعتبار ندارد و الا باید که همچنانکه مزاج
هر شخصی دیگر است نبض نیز باعتبار هر شخص دیگر میباشد و حسب شخصه در مزاج و غم
و فصلی و سالی و امور متغیر للاحوال [illegible] که احوال نبض [illegible]
دانسته ظاهر شود که طبیب نبض همان شخص را دیده باشد بارها و در حالت صحت
و مرض

33.

صحت مرض او واقف بود زیرا که اگر نبض بانبض حکم خواند ... ما در حالی
حادث شده باشد ... احوال اطباء سابق و الحال باید که نبض را ... شده
منبجه و ... و نبض و ... بجوید بدینوجه که ... طرف ... بهام و ... نماینده
صاحب نبض باشد و منجه بطرف ساعد و ... یونانیان ... و خنصر
ظاهر است که رگ شریان ... باهام نمایان ... و ... بطرف ساعد
هر دو محقق ... منجه که حس او ... از دیگر اصابع ... باید که نحافت
ساعد ... پای را خوب ... باید و نبض ... ساعد را
بر پهلو کرد ... نبض ایشان را باید دید زیرا که اگر ساعد بر رو کرده باشد بود ما ...
... طبیعی نماند و تخلف در حرکت ... افتد کما لا یخفی و ...
باید ... و بر ... اعتماد نشاید کرد و ... در ... نشاید گرفت و باید که
دست ... نبود ... باید که ... نباشد و ...
بر ... معتمد نبود و بیننده و نماینده هر دو جالس باشند و جلوس باید که مربع
باشد ... کرده و تکیه بازده و بیننده بیمار باید نبض را در قوت
و ضعف ... بود داند ... تفحص کند و اگر ضعیف باشد ... انگشتان
لعاب ... زیرا که اگر ضعیف باشد و انگشتان ...
از حرکت باز نماند و هرگاه ملاحظه نبض کند باید که ... نگذارد که
نبضه بلکه سی و پنج نبضه حاصل آید زیرا که در ... اکثر تغیرات و حالات
مکشوف نشود و ادنی مدت تفحص نبض ... که تا دوازده نبضه ...
کنند ... محمد ذکریا ... حکایت کرده که ...

مثل ... الکبیر ضربة علی النبض و اگر در رحم ارقه ... به باد و سبب ضربه ممکن
نیست که شریان از سبب انصلاب گراید ثم از امتلاء بخلو و یا بعلل یا مثلا نعل
نماید لیکن می‌نماید که در هر دو شد و حرارت شده عجلی و صعوبت و لطافت و تواتر
مختلف گردد و کذا از ... و ضعف و تقدم و تاخر و ظاهر است که در دلایل این
طبیب را نفع کلی حاصل شود تا کسی شوالی از اسلاف ملحوظ داشته حکم کند حال
مریض و لهذا باید که طبیب بعد ملاقات مریض زمانی توقف کند در نبض دیدن و به
تکلم و احوال پرسی کند بشفقت و تحبب و بعد استیناس ... نبض را تفحص کند
زیرا که بسیار باشد که مریض را از ملاقات طبیب کلیه فرح مفرط یا حیا می‌شود دکا...
شرم و خوف پس اگر همان وقت بملاحظه نبض مشغول شود نماید تغیر حال او
بی مقصود نبود و لهذا در حالتی ملاحظه نبض باید که بیننده و نماینده هر دو
و آن محل از غوغای مردم وحده باشد ... و از هرچه که باعث شغل نفس طبیعت شود خالی
باشد زیرا که درک حالات نبض از قبیل درک معانی است که بدون حضور خاطر
صحت ... مستحصل نمی‌گردد اند که ملاحظه نبض از هر شریانی که باشد
حیثیت الذات تفاوت ندارد و باعتبار اشعار زیر لوازم مقصود لیکن از همه
ساعد را مخصوص ... یاد کرده اند به چند کار یکی آنکه دست را از زود ...
تو ... آورد و در اخراج و ... شرم نبود در ... دوم آنکه شریان مذکور زیرا که
و همچون دیگر شرایین اندر ... پوشیده نیست سیوم آنکه شریان مذکور ...
دیگر نیست همچون شریان ضلع چهارم آنکه او اوسع شرایین است و روح

و در وسه

و در وی بدان سبب نیست که بعد از احوال اولی از آن نمک یافته میشود که حرکت ...
یابند که در یکی حرکت دیگر نیست چنان محسوس نشود دیگر حرکت ثانی که
در معاصر مستقیم واقع است و با التقای حیات سخن کنند و بیابند و باد خالی تا صبح
محسوس باشد و دلیل در توقف حکم نموده حیات و ... بدان بود و ...
جاعد از اعتبار ساقط باشد و دیگر گویند که نبض و احد از آنکه نبض ...
آن گفته خواهد شد الکمول در یابند که نبض نبض تمام ... کتاب ...
هر دو فصل **فصل اول تا است در بیان آنکه نبض** لیس مکونهم لعل بدر ... که نبض
... از مکان روح حیوانی مرکب از انبساط و انقباض ... گنو ذل و ...
... نبض تمام شد ... علت ... نبض بیان ... که ...
... لتقربه الروح بالنسیم ... هر ... روح تحذب هوای تازه و اخراج
هوای بخارات مستنشقه و بعضی زعم کرده اند که اگر ... بخار ... نبض ...
... کما قال الشیخ ... بود ... آنکه روح ... گرم ... و ... حرارت
... قوت حیوانی ... بود ... پس ... در ...
مطلوب نباشد و در دفع این زعم گفته اند که روح بالذات ... از ...
... لانها حار ... بالحرارت لکن از آنکه با اخلاط ... حرارت
... در ... اقتضای ... بالضروره ... محتاج است
بالعرض بالواسطه دخول هوای تازه و خروج ... حرارت ... زوال
... و هذا لا القدح ... و کل نبضه فهی مرکبة من حرکتین و سکونین
... ...

قلت هر تفعیله مرکب است از دو حرکت و دو سکون زیرا که هر نبض مرکب
از حرکت انبساط و انقباض و ما چار است از سکون میان ... و حرکت
زیرا که هرگاه شریان حرکت کند و بنهایت آنجا رسیده ما را بسی که دو سکون
بینهما لازم است لکن غیر محسوس باشند اما آنکه سکونی که بعد آخر حرکت انبساط
و قبل اول انقباض بود مسمی است بسکون باطن و قبل سکون آخر انبساط و قبل
اول انقباض [illegible] بر آن نمودیم ما سکونی که مطرقی را بعد قرعه اولی و قبل قرعه ثانیه
واقع شود از اعتبار ساقط باشد وگرنه لازم آید که مطرقی مرکب باشد از چهار حرکت
و چهار سکون و هذا خلف چنانچه در محلش بیاید و آنچه بعض شارحان نوشته
که نبض لامحاله از چهار جزو مرکب است دو حرکت و دو سکون و حال آنکه مولف
در حد نبض حرکت انبساط و انقباض ضبط نکرده پس حد ناقص باشد جواب این است
لا نسلم که سکون جزو نبض بود چون جزو نبض نباشد در حد آن داخل نبود چه ظاهر است
لان جزو المقابل لا یدخل فی حقیقة المقابل الیه پس سکون بنا بر محتاج الیه بودن
حصول انبساط و انقباض لازم غیر مقوم باشد مراد از نبض اینه آنکه جزو ذاتی بود
حد تام باشد نه ناقص و الحاصل ایراد کرده اند که انبساط و انقباض ظاهر است که
زمانی واحد یافته نشود پس حرکت نبض را از اول دوم مرکب کمال ممتنع باشد زیرا که
ترکیب عبارتست از اجتماع اجزای ما ترکب عنه [illegible] و هذا الا لو حد فی النبض
این گفته اند که ترکیب دو گونه است یکی خارجی دوم ذهنی ترکیب اجزا که
شده خصوصیت ترکیب خارجی است نه ذهنی کما لا یخفی و ترکیب نبض ظاهر است که
ذهنی است

و نیز تسلسل نیز از حرکت یا انبساط و انقباض کلی معه عدم حصول انسانی مال
واحد حاضر با مکان اول مجمل اقتضا است الکون یعنی حرکت و آنکه بعض از آن
کدام حرکت است و حرکت انقباض محسوس میشود بانه و حرکت بعض حکومت است و
متحرک و کیف و مقادیر غیر کمی میشوند چه قدر باشند و حر الآن هر چه متعلق بدین
مبحث دارد در هر یک بفایده علیحده گفته میشود بتوفیقه تعالی

فایده

در معنی حرکت و اقسام او باید دانست که حکما حرکت را چنین تعریف کرده اند
که هی الخروج من القوة الی الفعل علی التدریج او بسبیه التدریج لا دفعة یعنی
حرکت عبارت است از بر آمدن چیزی از مرتبه بالقوه بمرتبه بالفعل با هستگی مانند
رنگ و نه یکبارگی و فایده این قید آنست که تا کون در حد حرکت داخل
نشود زیرا که خروج شی دفعة از قوت بفعل مسمی است بکون و زوال دفعة مسمی است
بفساد خود بودند همانند که حرکت غیر ایشانست بهر آنکه در حرکت هر گونه که بود شرط
است که متحرک بر صورت نوعیه خود باشد بعد تحرک بخلاف کون و فساد که تغیر صورت
مستلزم آنست و تعریف حرکت بدین حیثیت قول بعض قدما است معتمد علیها است
ارسطو گفته انها کمال اول لما بالقوه من جهة ما هو بالقوه یعنی حرکت کمال
اول است مر چیزی را که بالقوه است از جهتی که او بالقوه است و توضیحش آنکه هر چه
بالقوه است نسبت بانکه بالفعل باشد نقصانی دارد پس شی بالقوه را از قوه بفعل آمدن
کمال باشد زیرا که کمال امر لایق گویند که حاصل شود در چیزی که معد بود از ان امر
لیکن در باب حرکت که کمال ثبت شده لایق بودن معتبر نیست مجرد حصول امر کمال است
اگر چه غیر لایق بود لهذا گفته اند حق آنست که مراد از کمال در این مقام امر است
قابل الحصول کیف ما کان و حرکت را کمال اول من جهة ما هو بالقوه از آن گفته که

شهد بانه ... معلم الحکم سنه ۱۲۰۳

که حرکت بعد حصول او به بالفعل کمال ثانی است مر آن شی را و الغایه لابد که
که اتصاف او بکمال اول از همین جهت است که گفته شد که حرکه فی الحقیقه
وصف کرده اند
حرکت من حیث ما هو بالقوه کمال ثانیه است و حصول او به بالفعل کمال ثانیه است
بهر آنکه کمال اول در جسم صورت نوعیه است و جسمیه الذات است و ظاهر است که قوه
بعد صورت است فافهم و افلاطون تعریف حرکت چنین کرده انها کون الجسم
فی امر من الامور بحیث یکون حالة فی کل آن تعرض مخالفه بحالة قبل الآن و
بعده یعنی حرکت بودن جسم است در امری از امور بحیثی که باشد حال او در
هر آنی که لاحق میگردد مخالف حالی باشد که هست از آن آن و بعد و است
تفسیرش آنکه بر آن حاله مخالف باشد آن ماضیه و آتیه را الکون در باینه که
حرکت ترک نظر از قطع مسافت هشت قسم میشود علی الاطلاق چه
مقولات اربعه تعلق دارد بنابر وقوع حرکت در آن و حصر ایشان در این اربعه
ثابت کرده اند و مقولات مذکور چون این و وضع و کم و کیف بود حرکت را
این چهار را بهمان منسوب ساخته اینیه و وضعیه و کمی و کیفی گویند و هر یک منفصل
و چهار دیگر که عرضیه و قسریه و ارادیه و طبیعیه است باعتبار ذات حرکت قطع
از وقوع او در مقالات مقولات و این هر سه اخیر را ذاتی گویند و قول اینها
عنقریب بیان کرده شود ترک نظر از معنی قطع مسافت حیث آن گفته شد که
حرکت بمعنی قطع مسافت به تعداد نبود اقسام او نه میشود لکن ازانکه این
در اعیان موجود نیست معدود در این محل نگشته خالصه خلاص کلام در شرح ملخص
مرضوط شده پس آنکه حرکت بمعنی قطع مسافت امریست متصل از مبدا تا
منتهی

مثلها که معقول است مر متحرک را و این امر در اعیان موجود نیست زیرا که متحرک
مادام که بمنتهی نرسیده است بمنتهی پس حرکت بتمامها موجود نگشته و بعد از آنکه رسید
پس بتحقیق حرکت منقطع شده فلا وجود لها بهذا المعنی فی الاعیان چون اقسام
حرکت اجمالاً معلوم شده بتفصیلش نیز گفته میشود تنبیه تنبیه اول
در حرکت اینیه یعنی مکانیه و در آنست که متحرک انتقال کند از مکانی
بود بمکانی دیگر و عام است که انتقال از مکان حقیقی بود یا مجازی و مثال انتقال
از نقل کوزه پر از آب ظاهر میشود که کوزه را انتقال از مکان حقیقی است مابین آنکه
از سطح حاوی جوالیش که در وقت سکون در آن ممکن بود است تجوز کرده بخلاف آب
زیرا که سطح حاوی او سطح باطن کوزه است همچنان پر آب حاوی سطحی آب است
را انتقال است مگر از مکان کوزه که مجاز مکان او نیز میتواند شد و انتقال عام
است که متحرک را از مکانش انتقال تام بود یا غیر تام تام آنکه از موضع اول
بتمامه برآید و غیر تام آنکه تجوز کنند از محل لبعض بقاء بعض اجزائه فی بعض
مکان الاول و این حرکت مکانیه نیز گویند لان الاین هیئة حاصلة للشیء
بسبب حصوله فی المکان بالنسبة الی المکان الحقیقی و المجازی و در این
نقل میتوان گفت لان الشیء مجازاً لازم لها حقیقة کان او مجازاً و مکان نزد
حکما بمعنی مختلف آمده آنست که مراد از آن سطح باطن جسم حاوی است
مماس بود مر سطح ظاهر محوی را و مذهب ارسطو همین است و بعضی گویند
مقصود از آن خیر است که شاغل جسم را از نزول و هو المشهور بین اللتامی

هر آنکه ملزم ارض را مکان جزو لازم میگویند به مکانی هوا لا الا انه هو الطف
لا یحتاج الی ان یمنعها للارض من التفرق و بر طبق قول اول هوا ارض را
مکانی هوا است و آن کثیف لان مکانها مولف از سطح ارض و سطح
نار است و سطح مقعر ماء و متکلمین مکان را ابعاد متوهم است که قائل بود
مر جزو لا یتجزی و قسم را با الجمله جزو لا یتکلم متمکن و تسع و اقرب قسمی آنست که
سطح واحد باشد لیس الجزو مکان فلک و قسمی آنکه از سطوح چند
مرکب باشد چنانچه در هوا که و در آب نهر نهر مثلا مشهور است که مکان آن
از دو سطح است یعنی سطح الارض تحت او و سطح هوا فوق او و کذلک
که بعضی که مکان از آن مرکب شده متحرک باشند و بعضی ساکن چنانکه سطح ماء
متحرک است و سطح ارض ساکن و کذا هر چه بر ارض است و هوا در حرکت باشد
و محال نخواهد که مکان مرکب باشد از سطوح مختلف الحقایق و لیکن مکان متحرک
بود و مکان ساکن و یا هر دو متحرک بوند چنانچه در حجر است که در سطح آب روان
او نیز آن بود مشهور است که آن متحرک است و حجر ساکن و نقطه متحرک
در آب جاریست و همچنان نظایر بسیار است چه در افلاک جناحی و آنکه
زعم کرده اند در حجر واقف [illegible] اما انجا است که حجر [illegible] مرتضی
نبوده اند به سبب تبدل الوان که در آنجا حاصل [illegible] گشت آنست که سبب
الوان که در حرکت است مختلط شده نظیر [illegible] در حجر مذکور
مدل.

تبدل الاول بالنظر بحرکت مکانی واقع نشده و نیز از خارج غیر محیط با
دوم در حرکت وضعی و دوم آن است که نسبت اجزای شیء متبدل گردد و این
تبدل دو گونه است یکی آنکه از قیاس گردانیده غیر بود فقط و نظیر وی حرکت
قسم ثانی نیست اجزا نیز خود چون حرکت فلک و وضع خالص که در وی شایبه
این نسبت نبود همین است دوم آنکه نظر بنفس شیء بود و مثال او حرکت قائم
است قاعد را و قعود قائم را و ظاهر است که درین حرکات تبدل در اجزای
متحرک میشود قیاس بیکدیگر و مقصود در اینجا همین است قطع نظر از آنکه تبدل
اجزا بالنظر بخارج هم بود یا نه و معلوم است که تبدل اجزا بالنسبت بنفس شیء تمام
بمقاربت و مباعدت بعضی اجزا و است قیاس ببعض دیگر از اجزای آن شیء و تبدل
اجزا بالنسبت بخارج بنابر تجویز بعضی اجزا است از مقابل و محاذات آنچه
خارج بود از آن است خواه مشتمل علیه حاوی بود خواه محوی و باید دانست
که حرکتی که بالنظر بنفس شیء بود از حرکت اینی نیز متفرق ولی است به آنکه تبدل اجزای
شیء که بالنسبت بنفس شیء بود مدرّی تجویز از سطح حاوی که مکانی او است
صورت نمی بندد چه ظاهر است که قاعد چون قائم شود از سطحی که مکان قعود ما
او بوده تجویز میکند لامحاله و کذا در تحرکات بر هر اعضا که شیء مکانی
متحرک ... مشهور است که اعضا از مکانی بمکانی انتقال میکنند
مراد آنکه از مکان بمعنی ما استقر علیه الجسم مراد دارند که هر گاه تقدیم حرکت

قاعده انتها ام و حرکت قایم نشود بنا بر عدم تجویز عدم از سمت معدا
حرکت نیستی باشد بالجمله اجتماع حرکات مذکوره در متحرک واحد ممکن الحصول است
بهر آنکه هر یک حیثیتی جدا دارد چنانکه ظاهر است که در یک آن اگر متحرک حرکت کند
با اختلاف وضع و تجدد انتقال مستحیل نباشد کما لا یخفی قیس علیه حرکات اخر
سیوم در حرکت کمی و وصف آنست که بکم یعنی مقدار تعلق دارد و این دو گونه است
یکی آنکه باعتبار ازدیاد حجم بود دوم آنکه باعتبار انتقاص حجم بود اما آنچه بازدیاد
باشد خالی نیست از آن که ازدیاد حجم بسبب حصول ماده بود یا بلحوق کیفیت فقط
آنچه از ماده بود اگر ماده بعد ورود در جسم متشابه بدل شود و در وزن افزاید
نمو باشد یا سمن و اگر بعد ورود متشابه نشود اما در وزن بیفزاید ورم باشد و
اگر متشابه شود و نه در وزن افزاید در فیشه حیات نهج بود یا انتفاخ
که قابل تداخل عنصر هوائی بود تخلخل باشد و نظیر او بالتبدل نبیه
بعد منضغطات جسمی و این تخلخل غیر حقیقی گویند و آنچه بسبب لحوق کیفیت بود
منسوب است به تخلخل حقیقی و تخلخل حقیقی از آن گویند که ورود جسم علت تخلخل
و مثال او کدر اجسام یخ است زیرا که آبی که از کدر اجسام یخ حاصل شود محال
زاید بر حجم یخ نیست بعد بقاء الوزن و ظاهر است که علت شد و سبب تجزی کیفیت
حرارت امری دیگر نیست و باعتبار اجزاء لطیفش متخلخل گشته بلا تداخل جسم
آخر اما آنچه بانتقاص حجم بود آن نیز دو قسم است یکی آنکه با فنا بعض اجزای است
بود همچو ذبول و هزال دوم آنکه بعد بقاء سایر اجزا بود و این نیز دو گونه است
اول آنکه بانقباض تماس که اجزای است بود فقط چون آب که در ظرف نهند و بسته شود

نا هو دکه

تا هوا که بالقسر متخلخل شده باشد بقوام اصلی راجع گردد چنانچه در شیشه مشهور است
که چون دهن بر دهن شیشه نهاده هوا را منجذب سازند بامتصاص و بعد از آن دهن
از انگشت گرفته در آب واژگون سازند منجذب دارالقاع انگشت از دهن شیشه آب
اندر آن داخل میشود و این نیست مگر بواسطه انقباض آن هوا که بنابر زوال قاسر تخلخل
بقوام اصلی کرده و متکاثف گشته و جهت ضرورت خلا آب اندر رسیده و انبساط
هوای جوف شیشه عند الامتصاص و بعد از آن متکاثف گشتن لعل اثبات بر
اثبات حصول التخلخل والتکاثف در هوا و تا این که بنابر خروج جسم غریب از
که علت تخلخل جسم شده باشد حاصل بود بجهت آنکه شیشه و کفچه که در هم کشند و ناقص الحجم
گردد بخروج الهواء منه بالجمله متناقص الحجم هر گاه که بود بسبب تکاثف
ملکی ابر آنکه بحالتی اجزا بود تکاثف حقیقی گویند و اگر آنکه بخروج جسم غریب بود
تکاثف غیر حقیقی گویند فصل چهارم در حرکت کیفی و وجه آنست که حرکت واقع
بود در کیف یعنی در کیفیت افتد چنانچه جسم گرم مثلا سرد شود بتدریج و یا عکس یا
از یک رنگ برنگ دیگر آید بتدریج و حرکت در کیف مسلم است اما شک نیست باید دانست
که حرکت در جمیع کیفیات واقع نمیشود بلکه مخصوص است بکیفیاتی که قابل اند مر شدت
و ضعف را چون کیفیات اربعه که حرارت و برودت و رطوبت و یبوست است و
الوان از آنچه بلون تعلق دارد چون سواد و بیاض و حمرت که قابل اند مر قبول شدت
و ضعف را ... و اولیت و آخریت و امثال آن که قبول
نمیکنند شدت و ضعف را حرکت در آن نمیتواند فصل پنجم در حرکت ...

قسری آنست که تابع حرکت جسم دیگر بود چون حرکت جالس سفینه که تابع است (بنسبت بساکن)
مر حرکت سفینه را و حرکت آب کوزه که تابع کوزه است **نهضت** ششم
در حرکت قسری و وی آنست که تابع جسم آخر بود لیکن تحریک قسری که تحریک
آید و محرک او در غیر آلت متحرک موجود باشد و نظیرش حرکت حجر مرمی بفوق
است زیرا که حرکت حجر هنگام تفوق تابع جسم دیگر نیست و بعد از آنکه محرک
وی در روی نیست و او لا محاله غیر است مر مرمی را **نهضت** هفتم در حرکت
ارادی که ارادی نیز گویند و وی آنست که حرکت تابع جسم دیگر نبود و بعد
محرک اقوی در نفس متحرک موجود باشد و از شأن او بود اقتران آن بشعور در وقت ما
و نظیرش حرکت حیوانست یمیناً و شمالاً مثلاً **نهضت** هشتم در حرکت طبیعی
و وی آنست که حرکت تابع جسم دیگر نبود و محرک در نفس متحرک باشد لیکن مقرون
بشعور نباشد اصلاً و نظیرش حرکت حجر است که از فوق باسفل یا لمطلع بظهور
میرسد پس ظاهر است که حرکتی که تبع دیگر نیست محرک او در نفس او موجود
و هر آنکه عدم للتضاف و بانکه از شأن وی اقتران بشعور باشد سایر جماد
وی مبین است و این هر سه اخیر را ذاتی گویند یعنی حصول حرکت در ذات
متحرک بالحقیقت باشد **تنبیه** در اوایل این بحث گفته شد که حرکت باعتبار وقوع
در مقولات اربعه چهار قسم میشود و گذشت که باعتبار تقسیم ذاتش خود نیز چهار
قسم میگردد و تحقیق این چهار که یکی عرضی و سه ذاتی است در اینجا نموده
شد **فصل پنجم** در بیان آنکه حرکت هیچ از کدام جنس است یعنی در
کدام

کدام متقوله واقع است و اطبا را در اینجا اختلاف است هر یک بقولی رفته آید
قول اول آنکه حرکت نبض حرکت مکانی است جمهور بر همین اند لهذا ابو
محمد اقسرایی نوشته الحق ان حرکة النبض اینیة و دلیل صحت مدعا اینها
آنست که گفته‌اند حرکت مذکور علی الاصح مرکب است از انبساط و انقباض
و انبساط عبارت است از حرکت اجزای عروق از وسط بطرف و
انقباض عبارت است از حرکت اجزا او از وسط بطرف وسط لانهما متقابلان
وظاهر است که انبساط و انقباض بدون تبدل اوضاع جمله عرق نمیشود زیرا که عرق
فضای متوسط متسع میشود یکبار در حالت انبساط و متضیق میگردد یکبار در
حالة الانقباض و سابق گذشت که تبدل از مکانی بمکانی حقیقی در حرکت اینی لازم است
حاصل تقریر آنکه بطور گفته شد و غرض از بیان این شخص در این محل آنست تا واضح
شود آنکه در منع حصول حرکت این در حق نبض گفته‌اند که مکان سطح حاوی را
که مماس سطح محوی است میگویند شک نیست که عرق در مکان خود است و سطح
باطن این سطح حاوی خود متفارق نگشته در انقباض حوالی آنست که عرق
که منقبض میشود و منبسط میگردد لو شئ گو که بالای او است انجا متصلاً بالعرق
منخفض و مرتفع میشود چه اگر نه چنان باشد در عرق و حاوی وی فضا پیدا آید
در حالة الانقباض و این محال است بهر آنکه حصول فضا در اینجا مستلزم خلاست هم
و الخلا محال و اگر گویند میتواند که حصه ملاء فضا حاصل در آید پس خلا لازم نیاید
جواب شبهه آنست که اگر چنین باشد لامحاله آن فضا ممتد بود و عرق بلمس مدرک

بلکه اند دو لیسی قلیلی **قول دوم** آنکه حرکت بعض حرکت وضعی است و در شبهه
بر همین است نه بر اندیشه ظاهر است که بعض نه حرکت در کیف است و نه در کم و
مکانست نیز نمودار شد زیرا که در مکانی خروج از مکان لازم است و شبهه آنکه
که انبساط و حرکت میکند ظاهر است که از مکان بیرون نمی آید پس بالضرورة اعتراف
باید کرد که حرکتش وضعی است لان الحرکة لا تخلو من احد هذه الاربعة والصا
معلوم است که شبهه آن چون انبساط شود واجبه القابض یا منقبض میکرد و بعد از
منقبض میشود در روی کل نسبت بعض اجزایش بطرف بعض دیگر از اجزایش بالقرب
والبعد و مراد بوضع در اینجا همان است پس حرکت وضعی متحقق باشد و فاضل علامه
بر همین قول اعتراض کرده و در دلیل اول جواب داده که حرکت لیست انبساط
خروج از مکان لازم نیست چنانچه سابق گذشت و نیز دلیل ثانی گفته شده
لا نسلم که مجرد تبدل نسبت اجزا کافی باشد در اثبات حرکت وضعی بلکه
زاید بر آن که عدم تبدل الوان است نیز معتبر است و بدیهی است که حرکت بعض
بی تبدل الوان صورت نمی بندد پس لازم آید که لیست باشد در وضعی
سیوم آنکه حرکت بعض حرکت در کم است زیرا که شبهه آن لا محاله متخلخل
میشود عند انبساط و متکاثف میکردد وقت القباض چه اگر نه چنان باشد
تداخل در جسم لازم آید و هو محال غایت آنکه این حرکت را اختلاف الوان
و تغیر نسبت اجزا لازم است و از لزوم این قدر در بودنش کمی که مقصود
بالذات است

بالذات است نمی‌تواند شد فثبت انها حرکة فی الکم و محمد اقسرائی گوید
شک نیست که عروق متحلل و متکاثف میگردد در بسط و قبض و هو حرکة
فی الکم و کذلک ظاهر است که در گرفت نیز حرکت میکند کما هو چنانچه معلوم است
که رگ کبیر متغیر میشود بالاتفاق و نبض نیز میشود عند البعض لیکن چون مقرر شده
که مراد کلی از نبض ترویح و تنقیص است لا غیر و در کیفیت ترویح حاصل شود
فضلی پس حرکت کیفی در نبض بعید و غریب باشد و احتمال کمی ربطی که مراد طبیب
از نبض تخلخل و تکاثف نیست پس نبض اینی باشد یا وضعی لا غیر اما صاحب تقیه
جا کیا یعنی فاضل علامه ارقام نموده که در نبض دو حرکت است اینی و کمی لیکن معتبر
نزد طبیب حرکت اینی است لما ذکرنا قول چهارم می‌شنیده آنست که حرکت نبض
هر دو قسمت نیز مستقل نوعی است و در تصور حرکت کمی اصلاً صورتی نبسته هر دو
وضعی پیدا نشود پس بمرور الصواب نزد این درویش آنست که حرکت نبض را
تصور باید نمود در اینی نیز اینکه در هر تقدیر که تبدل الوان لازم آید
با وضعی نیز می‌تواند بود بشرط که عدم تبدل الوان در ماهیت وضعی ماخوذ
باشد و کمی ایضاً امکان دارد بشرط که حرکت نبض مخصوص بقبض و بسط باشد
کیفی لا محاله احیاناً واقع میشود لیکن از ما نحن فیه خارج است و بالاکد است که
اجتماع حرکات متخالفه در متحرک واحد در یک زمان محال نیست لا اختلاف
الحیثیت پس اتصاف نبض بهر چهار ممکن باشد و عند او طبا نبض را دو

نبض امریست آخر است اما در صورتیکه در حرکت وضعی عدم تبدل الا[...]
ماخوذ بود اجتماع وضعی بالبینه ممتنع باشد کما لا یخفی فایده در بیان
آنکه یکی حرکت نبض و بیان آنکه محرک او چیست و این مشتمل بر چند قسم است قسم
اول آنکه حرکت نبض محسوس نیست بلکه در قرع صعود و نزول فقط بدون قبض و بسط
پس اجزای عرق بعد ثبوت نسبت ذهنا تا آنکه یکبار متصاعد میشوند بتمامها
و باز با انحطاط میگردند و استدلال میکنند ایشان با آنکه حرکت نبض از قبض
و بسط نبود پس حالت انبساط از دیاد در عرض عرق مشهود میشد و کذلک
نقصان در عرض وقت میل نبض بانقباض زیرا که در انبساط لا محاله اجزای شی
متعاقب یکدیگر بهر جانب از کشیده میگردند و این مستلزم آنست که در حالت
بسط بعض اجزای عرق اول ملاقی با اصبع میشد بعده متصلاً بعض دیگر
تا که حرکت انبساط بنهایت رسد و همچنان در انقباض بعض اجزا باید که اول
مفارق میشدند از اصبع پس بعض دیگر چون احساس باشد بالضروره و دلالت در
عرض بترتیب حالت انبساط و کاهیدن حالت انقباض محسوس میشد و بتجربه
پیوسته که در جس نبض با اصابع تفقد و تامل پس حرکت نبض از قبض و بسط
نباشد و چون حرکت مذکوره منتفی شد حرکت بتر لازم آمد بهر آنکه حرکت
ازین دو وجه بیرون نیست و میتواند بود و در رد این قول توان گفت که از
عدم احساس از دیاد و انتقاص در عرض بسطاً و قبضاً لازم نمی آید که انکار نمایم
از انبساط و انقباض و اعتراف کنیم بتر زیرا که علت عدم احساس
تفاوت

بحسب حالة انبساط و قبض نموانند که قلت تفاوت یا بود نسبت بارد یا دوران انقباض
در سمک و التیام نموانند که با وجود کثرت تفاوت محسوس نشود از دوران و
انقباض بنا بر آنکه تیز و اکثر حرکت شریان حالت انقباض هر رگ نشود و دیگر نظر
از مفهوم ارعرض نبض و حکم بر ازدیاد حالت انبساط و انقباض و قبض نموده آند که تفتیش علیه
وجهی که حالت انقباض است مدرک باشد ولیس فلیس اما نزد جمهور حرکت نبض انقباض
حالت مشاهده و دلیل کامل است آن کنیم همه محبت باشد که کیفیت حالت عرق است و با آنکه
حرکت و سکون از باب لا یستر یا آنچه اکنند در حقیقت رگ آنکه شود به نبض رگ انکه محسوس
بود از حرکت انقباضی قابلیه حالت انبساط و قبض در عرق نیز تفاوت نبود اما **قسم**
دوم در آنکه محرک رگ کیست و اینجا چند قول است **قول** اول آنکه محرک قوت حیوانی
است و عام است آنکه قوت مذکور منبعث باشد از شخص در قلب و شریان یا مختلف باشد در
از شخص در اینها و مذهب جالینوس همین است **قول** دوم آنکه محرک قوت طبیعی است
قول بعین طبع شریانها **قول** سیوم آنکه محرک جاذبه و دافعه روح است که در شریان است
چهارم آنکه محرک فاعل است و جنبش شریان بمثابه جنبش روح و شاخهای شجر است از
جنبش اصل شجر **قول** پنجم آنکه علت حرکت شریان جزو مدد روح و چون شریان آن
قول ششم آنکه محرک او قوت ارادی است و مختار قرشی همین است لهذا گفته
هر دو آن را در این حرکت شعور و اختیار بمثابه الیس ارادی است چگونه تواند
بود انس است که حرکات عضلات بالاتفاق ارادی است و حال آنکه حیوان را
اصلا در آن حرکت اطلاع نیست پس در بودن حرکت ارادی اختیار و شعور
ضرور نیست چه عام است که فعل ارادی طبیعی مقرون شعور باشد تا به **قسم سیوم**

دوم آنکه قبض و بسط شریانین هر دو بالقسر اند یا بالطبع یا یکی بالقسر و دیگری بالطبع

وقاسر کیست و طریق نقض چیست و اینجا سه قول است قول اول آنکه هر دو

بالقسر اند و این خیال آن بود که چون قلب منبسط میگردد جذب میشود روح را از

شریانین جهت ضرورت خلا پس شریانین بالقسر جهت منع خلا منقبض میگردد

و باز چون قلب منقبض میشود روحی که در وی جمع آمده بسوی شریانین باز

میگردد و شریانین باز بالقسر منبسط میگردند جهت تمکین روح قول دوم

هر دو بالطبع اند زیرا که هر دو حرکت افتقاری بالطبع واقع است مثل

هوا و دفع بخار و اگر گویند از طبیعت واحد دو حرکت متضاد ممتنع الصدور است

جواب آنست که امتناع صدور حرکتین متضادین از طبع واحد هر گاه بود

که بعرض واحد و در حال واحد باشد و حرکت نبض از این قبیل نیست زیرا که

طبیعت شریانیه است که عند عروض سخونت بر وجهی که اندر وی است منبسط میگرداند

شریان را و عند احتراق بعضی اجزای روح و تسخن هوا و دخان منقبض میسازد

شریان را و بعضی از امکان صدور دو حرکت متضاده از شیء واحد من حیث الطبع

آب را النظیر می آرند یعنی نزول آب در خلل ارض طبیعی است و کذلک نبوع او

از ارض طبیعی است و ضدیت بینهما بدیهی و این ضعیف است زیرا که نبوع و خروج آب

از زمین بنابر اختلاط ابخره متصاعده در مادی است پس بالقسر باشد نه بالطبع

اگر گویند مکان طبیعی آب بالای ارض است پس صعود آب از ارض محتمل که

بالطبع بود گوئیم پس هبوط آب در زمین بالقسر باشد و اجتماع ضدین در طبع واحد

لازم آید

42

لازم نیاید و هو المقصود و بالجمله باید دانست که در بحث ارکان گذشت که تبدل احوال آب
در ارض بعلت ضرورت خلا است که تبدل اجزا از اوضاع و اجب ممکنه و ملکی
در باشد که آنچه گفته اند از بودن آب فوق الارض مراد از آن بعد کشف
ربع مسکون است که جهت معیشت مکون شده چه مشهور است هر جا الحقیقه در ارض
نشانه آنکه هوا در ایجاد است و ضرورت خلا بدار دو آب اندر و عمیق در آید لا محاله
بعض اجزای فوق آن آب را از سطح این ارض طبیعی نبود هر که آب در ارض مذکور
نازل شد و لیس فلیس مگر آنکه گفته شود که او سبحانه درین محل ارادت سلب
مقتضای طبع و منکرده و هو بحکم ما هر به هر حال دخول آب در زیر ارض که نزد
ما مثبت و نسبت سطح کره او راستگی دارد طبیعت و نموج آب تر زین قسری
عند علاوه آب عوض نیز دلالت میکند بر اختلاط الجزء متصعده در وی
چنانچه در بحث میاه گذشت **قول سیوم** آنکه انبساط طبعی باشد و انقباض قسری
و احتمال باشد که فرض کنند مقداری که شد یا لی را در غایت انبساط اصل است
طبیعی پس ثلثی عند انبساط قلب بنا بر ضرورت خلا روح از شرایین بدل منجذب
میگردد و شرائین بالقسر منقبض میشوند و عند انقباض قلب روح از دل شرائین
بازپس میگردد و انبساط در شرائین بالطبع پدید می آید **فایده** اگر انبساط قسری
بود و انقباض طبعی احتمال باشد که هیئت غایت انقباض را طبعی فرض کنند پس
انبساط شرائین بسبب تدافع روح که انقباض قلب موجب آنست قسری
باشد و انقباض آنها که عند انبساط قلب واقع میشود طبعی بود و لا کثیر

در تنفس ایشان لکن هیئته الطبیعیه **انتباه** آنچه گفته شد از طرفه قریب بود با جمع

با حرکت واحد مخصوص بدانست که فاسد اسباب روح بود اما اگر فاسد

هوا بود کما علیه البعض بطریق دیگر باید گفت در هر سه صورت مثلاً در صورت

هر دو بالقسر بوند توان گفت که انبساط شش ایشان دو قوت است یکی آنکه

جاذبه جذب میکند هوای بارد را دوم دافعه که دفع مینماید هوای حار

مستنشقه و فضول محترقه را لیکن هرگاه شش ایشان و قلب جذب میکنند هوا

جهت شهریه بالضرور انبساط در آنها حاصل میشود و باز چون دفع مینمایند هوای

مستنشقه و روح متدخنه را بالضرور فراهم می آیند جهت ضرورت خلاص

فاسد هر انبساط شمرده بود باشند و فاسد هر انقباض خروج هوا و در صورتی

انبساط را طبیعی گویند و انقباض را قسری باید گفت هیئتی که در عاشق انبساط

حاصل شد طبیعی است و دفع هوا از شش ایشان فاسد آن میشود هر انقباض جهت

ضرورت شد و تا دفعه زوال فاسد بالطبع رجوع می افتد شش ایشان را با نشاط

و در صورتیکه انقباض را طبیعی گویند و انبساط را قسری نه گفته هیئتی که در

نهایت انقباض حاصل شد طبیعی است و بواسطه جذب هوا که واجب میکند

انبساط در شش ایشان بالقسر واقع میشود و باز بر زوال فاسد بالطبع جهت طبیعی که

انقباض است راجع میگردد **فایده** آنجا که فاسد هوا معروض بود شش ایشان

قلب توافق است در قبض و بسط یعنی انبساط قلب و انبساط شش ایشان معاً

کذا انقباض هما و آنجا که فاسد روح فرض کنند بر عکس الصور نماید یعنی انبساط

شش ایشان

نیز این عنه للقابض قلب میشود والقابض انما عنه انبساط نیز و قرشیه
در شرح قانون بعد بسط کلام در همقام و ایراد تعقل و تفصیل تمام میگوید
حق این است که انبساط طبیعی است از القابض قسریست و فاعل انبساط طبیعت
نه بالات است و فاسر قبض [illegible] تقلب چه اگر هر دو قسری باشند محالی
نیست از آنکه فاسر این هر دو روح باشد یا هوا و هیچ یکی از اینها تنها بالکلی
[illegible] از آن چنانچه گفته شود بدانکه و بعده تحقیق شده که در [illegible] محل کرده
نموده آید **نکته** در فاسر بالوجوبات روح بدانند که اگر قبض و بسط نیز این
بدر جز در روح تحصیل همین شد این را بهر جذب هوا از راه مسام بدن افتد از
[illegible] لعدم البدن و به ثبوت رسیده که هوا مستنشق میگردد لیکن از راه مسام
[illegible] از قبض همین است بلکه بالضرور لازم باشد غیر روح که علت جذب هوا
بود و دلیل بر احتیاج انسان در جذب هوا از مسام نیز این تجربه است چه هرگاه
آدمی در آبی که معتدل بود در حر و برد در آید نوعیکه تمام بدنش در زیر غرق بود
لا محاله بعد از مضی ساعتی کرب و بیقراری مضطره پدید آید اگر از در روشنی و بدیهی است
که سبب این کرب نه برودت شدت است و نه حرارت شدید بلکه آب معتدل است
اگر سرد بود احتمال داشت که لو احظه [illegible] ظاهر بدن از حرارت سخونتی در
[illegible] نمود و کرب می آورد و کذلک اگر گرم بود احتمال داشت که سخونت مگر منشأ
چون آب مفروضه نه آنست و نه این بل متوسط است بینهما بالضرور متعین شد که توجه
کرب در این حالت بجز امتناع نفوذ هوا در مسام نیست که حلول آب باعث آن

خود غیر ثابت نیست و اگر گویند ممکن است که در صورت مذکوره موجب
عدم خروج و تحلل ابخره حاره باشد بواسطه اشتمال آب بر بدن لا لان احاط
بمنعها عن الخروج پس اولی آنست که جذب هوا لازم نباشد جواب گوییم آنست لا نسلم که آب
بهم رسانیدن مانع بروز ابخره شود زیرا که رطوبات لطیفه بدن مسام منسکنه کما لا یخفی پس خروج
بخار را که مرکب از نار است و بالطبع میل بالا دارد بنابر علیه نار است میل باشتعال دارد حکمی به
مانع نتوانند شد مگر آنکه ملاحظه باید کرد که بخار [illegible] ده بر اخراج و تولید این قول [illegible] پس
بشره تشخیص است چه اگر در هنگام بخره بر نمی آید لا جرم [illegible] محبس مسکنه
پس ناچار در سوخت و جلد هنیم محسوس هست و حال آنکه [illegible] اجزای [illegible] باطن
و قریب بلا هنیم محسوس میگردد پس محقق شد که علت [illegible] تنفس [illegible]
نه امر دیگر آخر و جذب هوا النسیم ابی و حب تکمله در فاسد نبودن هوا [illegible]
که اگر هوا منقطع باعث تحریک نسیم ابی شود لازم آید که بعد دخول [illegible] در
حرکت باطل گردد بنابر انقطاع سبب خواه فوق و بینی غرق بود باشد و لیکن پس
و اگر گویند میتوان که عند غوص در آب که بلا تغرق فم و بینی است عدم انقطاع
بنابر بود هوا در ریه نسیم ابی باشد تا راغب القلب و در صورت تغرق فم و بینی
بنابر هوا است که در ریه محصوص است محصل امر تحریک نسیم ابی بود و چون [illegible]
هوا النسیم ابی [illegible] از ریه نیست و از ظاهر بدن جذب است [illegible] لعاب [illegible]
جواب آنست لا نسلم که جذب هوا [illegible] از ریه است بنابر آنکه در هر صورت
می آید که هوا نخست بدل بگذرد [illegible]

نسیم ابی بهم

شده ایشان است و ظاهر است که هر آینه کار هوا آنست که بخشد از آن بارد نسبت بهر روحی که در
قلب است و چون هوا تازه آید هر آینه بقدر آن روح آید و لامحاله از وجوه روح تازه
شود و اطفاء حرارت غریزی خواهد بود پس ثابت شد که جذب هوا اینست متنشق
از راه مسام جلد همیشه و از ریه نیز اگر قدرت هست ممکن است نه آنکه متعلق
بود با آنجا که نیز از مجرای قلب باشد و چون این مقرر شد که حرکتین شرائین بقسر بود ... شد
فاسد سبب روح باشد خواه نرم بود و کذلک مبرد بالطبع نیز بود اند
کما علمت پس لازم آمد که یکی حرکت بقسر بود و یکی بالطبع و از آنکه انبساط بقسر و
انقباض بالطبع نیز ممکن نیست ندارد بعلتی که گفته شود لامحاله باید که انبساط طبیعی بود
و انقباض قسری و احتمال باشد که فرض کنیم هیئتی که شرائین را دعایت انبساط
حاصل است طبیعی پس نیست عند انبساط قلب بسبب دخول روح در قلب جهت ضرورت
خلاء انقباض در شرائین است اینه بالقسر و باز چون قلب منقبض میگردد روح در شرائین
بار پس میگردد و شرائین بالطبع با انبساط میگراید و از آنکه ... روح در قلب
ضرورت است بعض اجزا روح بتحلیل رفته حجم روح انقباض ممکنه تا آنکه شرائین را
مملو سازد تا فی الجمله قوة الطبیعی پس شرائین بالطبع متسع میگردد نه جاذب بالهواء
تا که نهایت درجه انبساط بود بسبب ظهور خلا و چون حدث هوا انبساط قسر بود اند
... نیستی واجب آمد که انبساط و فاعلیت که نوع انبساط شرائین از ... بالطبع
شرائین نموده آید و انبساط و فاسد شد که باعث انقباض نیز شود روح کننده بنا بر عود
از بدل حاصل آنکه فاعل انبساط طبع غیر است پس وجه طبیعی باشد و فاعل قبض عود
روح بقلب است پس این وجه قسری بود و از همین ثابت شد عدم امکان طبیعی بود

حرکت انقباض و قسمی بودن حرکت انبساطی و فیه ما فیه شد هر و تامل

در بیان آنکه حرکت انقباض محسوس میبود یا نه و اطبا را در اینجا اختلاف است

بعضی بر آنند که احساس او غیر ممکن است بهر آنکه در حس لمس ملاقات حاس

محسوس شرط او و شک نیست که شریان در حالت حرکت انقباض مفارق میشود از انامل

و هر گاه نفس شریان محسوس نباشد حرکتش چگونه مدرک میتواند شد و لیکن هر دو

این قول ضعیف است زیرا که گفته اند مبرهن است که از بهر محسوس مفارقت او از

حاس لازم نمی آید چرا که میتواند که حاس نیز تتبع وی کند حرکتش پس با وجود

هرب ملاقات میتواند حاصل باشد و عام است که ملاقات بلا واسطه بود در حاس و محسوس

یا بواسطه باشد چنانچه در عرق و انامل است و بعضی بر آنند که آخر حرکت انقباض

محسوس میبود زیرا که عند وصول شریان بمرکز خود لابد مفارقت واقع میگردد

از انامل پس اول انقباض شک نیست که محسوس میگردد در چهار جنس از اجناس کلی

از ان قوی دوم عظیم سیوم صلب چهارم ممتلی است و استدلال آورده اند

بر قول خود آنکه جلد انامل در اول انقباض ملاقی میباشد شریان را بهر آنکه شریان

چون تفریح انامل میکند حالت انبساط بالقسر و را احداث مینماید انخفاض در اجزاء

انامل بسبب غمز پس هر گاه شریان میل بحرکت انقباض میکند اجزاء منخفضه اصابع

نیز عود مینماید بوضع طبیعی خود بنا بر زوال غمز غامز پس همچنانکه شریان رجوع

بمرکز خود مینماید اجزاء انامل نیز مصاحب او میشوند جلد را راجع میگردانند تا

از انغماز نهایت علیه حرکت انقباض هر دو بهم پیوسته مدرک میگردد در احساس

حم اگر

چنانکه باشد نبض قوی ظاهر است که احداث عظم نبض نیز خواهد کرد پس بدان سبب
بملاقات شریان بجلد انامل نیز بعد انقباض مسافت بطول خواهد بود لهذا دیگر و کذلک
اگر باشد نبض صلب نیز اگر چه انغماز کمتر از صلب لامحاله فرو نیز می بود پس بدانکه
عامر هم لین بود و اما لینی بنا بر انکه ربا بنا انقباض او طول مسافت ملاقات جلد انامل
نیز شریان با نیز بطول میبود و امکان تدارک مسافت اما نبض عظیم بنا بر انکه از شریان وسیع
نیز فراق [illegible] احداث عظم میکند و گذشت ملاقات جلد انامل نیز شریان حالت انقباض
تا الوقت که اثر عظم یافت و منغمز با عامر ملاقی است چه هرگاه حرکت بنهایت رسید
لامحاله بمفارقت می افتد شریان را از انامل چنانچه مکرر ذکر یافته و گروهی این قول را
نیز از [illegible] حرکت للانقباض است نیز تضعیف کرده اند و بیان نموده اند که شنیدیم که
[illegible] پس بمفارقت از حاس لازم نمی آید مسلم است لیکن تحقق آن در حق نبض
میشود [illegible] بهر آنکه حرکت شریان لامحاله عبارت از حرکت از ملاقات جلد انامل است پس در وقت
انقباض که شریان سرعت کرده بمرکز رجوع همیکند بنا بر بطوء حرکت [illegible] از منغمز
انامل فصل [illegible] تا ضرورت افتد و چون فصل در حاس محسوس ثابت شد امکان
ادراک نماند و موید این سخن بداهت است چه بدیهی است که هرگاه ما انامل را بحجر
صلب غمز میکنیم و پس غمز میداریم می بینیم که اجزای منغمز انامل در مدتی بر وضع
اصلی خود می آیند که مقدار این مدت بر مضاعف بر زمانی نرسد که عبارت است از دو
حرکت و دو سکون میشود بود چون چنین باشد توافق حرکت اجزای انامل بحرکت
انقباضی شریان چگونه صورت بندد پس ادراک و ممکن نباشد در انقباض اصلاً
و حق آن است که تضعیف خالی از ضعف نیست بهر آنکه گفته تو ولانسلم که حرکت شریان

دیگر غیر از حرکت انقباض جلد انامل باشد و شبهه لازال شما که از عمر انامل
صلب آورده اند در انجا ریشه نمی آید زیرا که ظاهر آن است که عمر اصابع اگر سنگ
و غیره نیز باشد اصلا انبساط در آن نماند هر چند سخت صلب بود و معلوم است که
عمر انامل از سبب شریان اگرچه بقوت ... شریان ... و لکن فی الحقیقت ...
که اثر اعتبار نیز از وی نماند پس عمر انامل را که از قرع شریان حاصل است
عمر دیگر نباشد پس نتوان کرد غایت آنکه ادراک وی به یک ... شریان ...
در غایت عسر است و حس بنهایت ذکاوت و تجربه بکمال رسیده باشد حرکت انقباض
مدرک نمی گردد لهذا جالینوس گفته در این باب که من تعهد نمی تعهد ادراکی و از دیگر
محققان نیز محکی است که گفته اند ... مارا درین اطلاع ندهند چشم آخر این باب
مفتوح شد بالجمله قائلان ادراک حرکت انقباض اگرچه قلیل اند چون ...
اعتماد بر قول ایشان اکثر از قول کثیر است این بود کلام در حرکت انقباض اما
حرکت انبساط در اول که میل از مرکز بمحیط است نیز محسوس نمی شود بالاتفاق لعدم
الشلاق و کذا سکون انقباضی لما ذکر اما سکون خارجی لا محاله محسوس است لکونه
عند المحیط فایده در بیان آنکه ذراع از اجزاء اربعه نبض که تمام جزو اکبر است و کدام
جزو اصغر و نسبت حرکت و سکون با سکون چگونه است باید دانست که مدت
هر دو حرکت باهم مساوات دارد ضرورتا هر آنگاه که طبیعت را احتیاج باشد
هوا ... بدفع الابخره نیز مسبوق پس باید که مقدار هر واحد برابر بود و آنچه از
مقادیر گفته می بود ... ما عبدالله صحیح است کما لا یخفی اما در مقادیر سکون نیز گفته اند
ظاهر ...

ظاهر است که سکون داخلی اطول از سکون خارجی است بهر آنکه ظاهر شده بطور
این که انبساط شریان در وقت انقباض قلب پیدا آید که زمان سکون
داخلی شریان بعینه مطابق زمان سکون خارجی قلب است و ظاهر است که سکون
خارجی قلبی اطول از سکون داخلی آنست و وجه اطول آنست زمانی که بعد حرکت
انبساطی مر قلب را حاصل است نظر بسکونی که بعد حرکت انقباضی و هر را
حاصل است آن است که شک نیست که قلب مضطر است با انبساط و انقباض
دائم و ملاک امر جهت حصول ترویح همین دو حرکت است لیکن از آنکه اتصال
حرکتین متضادتین محال بود اقتصار بسکون شریان ضمناً لازم آمده پس احتیاج بسکون
متخلل است میشد اما از آنکه لقاح هوا در قلب زمان سکون انبساطی بمعاونه و بودن
... انبساطی بمقدمه در اینجا مطلوب است جهت تعدیل مزاج روح و استحاله او بجوهر
و بهر اینکه ... بمقدار لازم پس غالب آن بود که سکون داخلی
شریان و سکون قلبی خارجی معاً واقع شوند در یک وقت و سکون خارجی قلبی
یا اقصر از سکون خارجی قلبی است بخلاف سکون شریانی که خارجی وی اقصر از داخلی
اوست **انتباه** چون از ذکر بعضی از مقدمات فارغ شدم شروع بمباحث نبض رجوع

مهام جاحه مؤلف گفته والاجناس اللتی تعرف منها حال النبض عشرة یعنی — النبض
جنسهائی که شناخته میشود از وی حال نبض ده است و مراد از حال نبض حال
ادله نبض است و تقیید اهمیت حال به ادله از آن نمودم که اجناس مذکوره اجناس
نبض ملموس اند نه کما توهم جمع من الاطباء بهر آنکه شیء واحد را محال است

بلکه هر مرتبه واحد زیاده از یک جنس حاصل باشد والا گاه در بعضی مراد لیرا
علی الاطلاق اجناس نمی‌توانند گفت بلکه اجناس مذکوره اجناس عالیه اند
مر مقوله نقض را الهند زیرا که بعضی نوشته اند که اجناس تسع باشند
زیرا که جنس مأخوذ از اطلاق و غیر اطلاق جنس عالی نیست تا در این اجناس
معدود گردد زیرا که و پنج نوع است از مختلف که او نوعی از جنس مأخوذه
از انتزاع و اختلاف است همچنانکه بیان خواهد کرد نقض عبارت است لاجرم دلا
میکنیم نقض هر حال بدان تو که گفته آنها را و تأویل در حصر اجناس که مقرر است و
ظاهر آنست که نزد جمهور عالی بودن در اجناس نقض شرط عام است که جنس
عالی گشته باشد از اینجاست که مأخوذ از اطلاق و غیر اطلاق را نیز در اجناس عالیه
نقض شمرده اند مستقلا الا آنکه جنس عالی نیست چنانچه گذشت فایده تو بدانکه
تمامی که اجناس عشره که ذکر میکنند مختص نقض بسایط اند و ذکر نقض مرکب تفصیل
جدا خواهد آمد الجنس لا لما خود من بعد از الانبساط طول و عرض و عمق
جنسی که گفته شده است از بعد از انبساط من حیث الطول والعرض
والعمق و جسم تعلیمی اول و احد که در این جسم حاصل اند
بهر آنکه هر جسم را نه قطر است که طول و عرض و عمق باشد لیکن طول امتداد
شیء را در حس آنست که در طول ساعد محسوس گردد و عرض و نیز در عرض ساعد
و عمق او آنکه در مسافت انبساط محسوس گردد و نیست انبساط عبارت است

از آنکه

از آنچه عرق را حاصل است از ارتفاع وی و لیونت انامل و انخفاض شی از آنها
دارانکه هر قطر از اقطار ثلثه را وسطی است و دو طرف که افراط و تفریط آن
واجب آمد که انواع بسیطه مذکوره نه باشند طویل قصیر معتدل بینهما عریض
ضیق معتدل بینهما سمین قضیف معتدل بینهما و نوع نخستین از آنها
تسعه طویل است و وی آنست که یافته شود اجزای او در طول بیشتر از معتدل
و سبب بالذات مرض طویل بسیاری حرارت است بجهت اطاعت آلت و تمکن قوت و
سبب بالعرض وی حرارت قوة لاغر است و نوع دوم قصیر است که ضد طویل باشد و
سبب بالذات وی کمی حرارت است و علت برودت بجهت عصیان آلت و ضعف
قوت و سبب بالعرض وی فرهی مفرط است از شحم و نوع سوم آنکه معتدل بود در
طول و قصر زیرا که در آنکه لب الطامح الفت لقا بلی ضد بیشتر شکلین و سط بینهما
لازم باشد و دلالت میکند بر اعتدال حرارت و بر اعتدال و بر ازدیاد گرمی و بر دستی و از آن بنا
اعتدال بینه مقصود اعتدال قسمت کمالا تخفی فایده طول و قصر و جز آن که در باب
سمین ذکر شده همه آن امور اضافیه اند که بدو لحاظ اضافت و بمقیس علیه معلوم گردد
شناخت نهد الاطبا بمعرفت و طریق گفته اند طریق تحسین که جالینوس وضع
کرده و شیخ نیز آنرا پسندیده چهار گونه است یکی آنکه مقیس علیه مرض معتدل حقیقی
باشد و امتحان باشد که فرض کنند مزاج مذکور را موجود پس بمقدار بسیار زیادتی
او بر مرض که لایق بدان بود و بعده مرض هر شخص را بدان مرض مفروضه قیاس
کنند تا بمقدار بعد و قرب او از اعتدال معلوم گردد دوم آنکه مقیس علیه مرض

نبض معتدل نوعی بود سوم آنکه مقیس علیه نبض معتدل صنفی بود و در این
هر دو نیز باید که تحت نبض معتدل فی النوع او فی الصنف معین نمایند و شش
نبض های ایشان را ازان قیاس نمایند و این بهر سه وجه جهت تحقیق حال شخص کما حکم
نتوان کرد که از معتدلات مذکوره چه قدر نبض افتاده بود و بنابر این ها از اینها
کشف حقیقت نبض نتوان شد کما لا یخفی لهذا آن معرض اینها را ترک کرده اند
اما وجه چهارم آنست که مقیس علیه حال صحت باشد و این موقوف است بر قبول آنکه
طبیب نبض آن شخص را در وقت اعتدال مزاج و تندرستی دیده باشد و از حال او
واقف بود پس چون نبض مرض به بیند کما ینبغی حکم کند بر تغیر نبض که از درجه
اعتدال آن شخص چه قدر تفاوت کرده و چون آن تغیر را فهمید و حقیقت و نوع علت
همین سبب اما از آنکه طبیب را با هر مریضی تقدم معرفت محال است جهت
بر احوال مریض ملازم اعتماد بر دیگر ادله باشد و ملاحظه نبض ضمناً از قراین
دیگر خالی از فایده نباشد و طریق دوم آنکه بعضی فرما اورده اند و نهایت کامل
و این طریقه صادق اثر اختیار نموده آنست که مقیس علیه اصابع نباض باشد
پس طویل للاشاره آنکه از چهار انگشت متجاوز محسوس بود و عریض آنکه در عرض انامل
بیشتر رسد و ضیق آنکه در عرض انامل کم رسد و معتدل آنکه متوسط بود و مشرف
آنکه مرتفع بیشتر محسوس بود و مادر انگشت در آید و منخفض آنکه کمتر مرتفع بود
معتدل آنکه خود دور بر هر دو و معتدل آنکه متوسط بود و این طریق را نیز
ترک نموده اند

تعریف کرده اند بدو وجه یکی آنکه اصابع لامس مختلف میباشند در عظم و صغر تا
همچنانکه عرق ملموس پس حکم نبض بمقدار اصابع راست نباید چه ظاهر است
که اگر اصابع شخصی باریک و اصابع دیگری آگنده بود و این هر دو نبض واحد
را ببینند لامحاله آن نبض نسبت با اصابع یکی قصیر خواهد بود و نسبت با اصابع دیگر
طویل و کذلک حال ملموس بدیهی است که چون مرد دست نبض طفلی را ببیند اگرچه نبض
او طویل باشد اما نبض را قصیر خواهد یافت لیکن اذا ذکرنا و هر دو نبض در روش اخص حالی
نباید که از اعتماد بر اصابع که در کلام این قوم ضبط یافته اصابع صاحب نبض مراد
باشد یعنی طبیب نبض هر که را ببیند بمقدار اصابع او دریابد و با اصابع خود
قیاس کرده حکم کند بر احوالش وجه دوم تعریف کرده اند که اگرچه معرفت
مقدار نبض بمقدار اصابع محکی است لیکن حصول معرفت سایر اقسام بدین طریق غیر
ممکن است لیکن بقینه تام نباشد بالجمله وجه موجه همان است که آخر طریق تحقیق کرده
و نوع چهارم عریض است یعنی نبضی که بیشتر در جانب اصابع زیاده تر از آنکه
بیشتر در معتدل بود و دلالت میکند بر وفور رطوبت و نوع پنجم ضیق است که ضد عریض بود
و دلالت میکند بر کمی رطوبت و نوع ششم معتدل است در این دو و دلالت میکند
بر اعتدال حالتی در تری و خشکی و نوع هفتم شاهق است که محسوس شود اجزای وی
او در بلندی زیاده از معتدل و دال است بر غلبه گرمی و نوع هشتم منخفض است
که ضد شاهق بود یعنی در بلندی بغایت کم محسوس شود و دلالت میکند بر کمی حرارت
یعنی غلبه برودت و نوع نهم معتدل است میانه است و دال است بر اعتدال حالی

الجنس الرابع از اجناس عشره بسیطه نبض با جودت از حکم یکی کوفتن رگ

بر انامل را یعنی باعتبار رسیدن لقطاتش قطع نظر از دیگر اعتبارات و منقسم

میشود بقوی و ضعیف و متوسط میانهما و بودن این جنس دوم پس نزد

جمهور اطبا است و خلافی که قرشی را در اینجا است در آخر این بحث بیان کرده شود

حسب مدعای جمهور مرقوم میگردد پس **قوی** آنست که میگویند انگشتان را کوفتنی

قوی که مندفع شود بعد تحقق کوفتن و از انامل و قوی نیست که چون رگ را با انامل بقوت

بکار زنند حرکت او باطل نشود و دفع نماید عامر را بقوت از خود و دلالت میکند

بر غلبه قوت حیوانیه علی الاطلاق و **ضعیف** آنست که ضد بود مر قوی را یعنی بضعف

بکند و اگر منغمز سازند بدانگشت دفع نکند و در کوفتن انامل در نیابد اگر چه عظیم باشد

بضد آن تقید کردم ما انجه بعض گفته اند که تقابل در قوت و ضعف تقابل عدم

و ملکه است نه تقابل ضد مدفوع بود زیرا که در تقابل عدم و ملکه واسطه نمیباشد

و در قوت و ضعف در اینجا واسطه هست پس ازین مخالف ضد است مراد بود

لاغیر و دلالت میکند نبض ضعیف بر ضعف قوت حیوانیه لیکن گاهی ضعف نبض [illegible]

باشد چه اگر علت ضعف خلاف سبب مالی بود که با وجود قوت باشد از بهر [illegible]

شعاو مانع باید در این بحث خارج باشد و این ضعف غیر حقیقی گویند

که میانه بود و در هر قسم متوسط محمود طبیعی باشد مگر در این جنس چه قوت هر قدر

زیاد بود بهتر باشد پس اطلاق معتدل بر متوسط این جنس بنظر بوجود حالت ثالث

است یعنی لا القوة و لا الضعف قطع نظر از انکه محمود باشد یا غیر محمود و بدانکه

که مخالف ضعیف

نبض قوی

نبض قوی را عظیم بودن لازم نیست چنانکه قوی با غیر عظیم جمع شود و ضعیف
با عظیم چه ظاهر است که اگر رگ مطاوع شود در انبساط را نهایت صلابت بعد از آنکه
قوت قوی باشد نبض قوی خواهد بود غیر عظیم و کذلک اگر رگ شدید اللین
بود و گوشت و پوست که بالای اوست از کثافت و آگندگی رگ را از فشرده شدن
رگ به کوربادی تحریک انبساط تمام نماید هر دو معذلک عند الغمز تدافع نمیکند
امتلا پس جمع شود غیر قوی با عظیم و غیر قوی با ضعیف یا متوسط در قوت
و ضعف فالحاصل نبض عظیم با ضعف ممکن الجمع است و کذا با متوسط در قوت
و ضعف اشتباه باید دانست که این جنس نزد قرشی نه قسم شود و وجه وی
آنست که بقول جمهور محرک انبساط و انقباض رگ یک چیز است یعنی قوت حیوانی است
و بقول قرشی محرک عرق در بسط قوت طبیعی است تا آنکه باشد و محرک او در قبض
قوت قلب است تا بسط جذب روح و امتلا خلا و در آنچه از تحت نبض است و چالش
لیس بقلب قرشی ممکن است که قوت بسط تابع ضعف بود و قوت قلب قوی و بالعکس
با حصول آنچه یا تمام تسعه از این جنس حاصل باشد که فرض کنیم در هر واحد از انبساط و انقباض
قوت و ضعف و توسط را پس بالضرورة حاصل می آید در انبساط نه نوع زیرا که
سه قوی و سه ضعیف و سه معتدل و آن نه باشد بدین وجه انبساط قوی با انقباض
بالانقباض ضعیف انبساط قوی با انقباض معتدل در قوت ضعیف انبساط ضعیف
با انقباض ضعیف انبساط ضعیف با انقباض قوی انبساط ضعیف با انقباض معتدل
در ضعف و قوت انبساط معتدل با انقباض معتدل انبساط معتدل با انقباض

قوت انبساط معتدل با انقباض ضعیف و معلوم باشد که اگر حرکت انقباض
بر خلاف طبع شریان بود هرچونکه طبع شریان انبساط خواهد بود انقباض
ضعیف خواهد بود مگر آنکه بمعارض کند او را قوت قلب و اگر انقباض قوی
بود لازم نیست که انبساط ضعیف باشد و این بهر آنست که در حال انبساط
قوت قلب معارض نمیشود مر قوت شریان را و ظاهر است که قوت و ضعف و
اعتدال که در باب حرکت انقباض گفته باشد باعتبار امکانست آورده باعتبار
درک آن بار بهر آنکه بالعرض و التقدیر اگر انقباض محسوس باشد چنانچه بعضی گفته اند
اما قوت آن حرکت مدرک نمیتواند شد اصلاً بهر آنکه جهت درک قوت و ضعف
حرکت مصادمت عرق با انامل من حیث الانبساط شرط شده و بعینه در
انقباض غیر ممکن است لان العرق یهرب من الانامل عند الانقباض فلا
یحصل التدافع بین الحاس و المحسوس و اذا کان کذلک کیف یحکم بالقوة
و الضعف فیه آنچه درین اشباه ذکر یافت مقوله قرشی بود و نقص
جنس بر نه قسم فایده چه این نمی بخشد که نقض در مدلول [illegible] لا انها ممکن
چه برین تقدیر ممکن است که قوت رگ قوی باشد و حال آنکه دل ضعیف بود
و بالعکس پس آنچه مولف درین گفته که القوة تدل علی قوة الحیوانیة و
الضعف علی ضده [illegible] للاطلاق راست باشد و الا [illegible] تحقیق [illegible] است که قسم
که با انبساط تعلق دارد و لا غیر و در تجربه نیز آنچه یافته میشود [illegible] قول جمهور
است یعنی قوت نبض مطلقا از شان قوت حیوانیست و ضعف او نشان
ضعف آن

ضعف آن مرض ضعف القلب كه قوت محسوس نشده و بعضى قوت القلب مى گر
ضعيف معلوم نشده ليكن قوت كه امتحنه است محتمل كه بتجربه رسيده باشد
الجنس الثالث مما يوخذ من زمان الحركة جنس سوم ماخوذ است از
زمان حركت رگ و مراد از وقت حركة درين محل نه در ظهور زمانه حركت است كه
محسوس مى شود چنانچه بايد و منقسم ميگردد جنس گورلست هر و كه سريع و بطى و
معتدل بمعنا است پس **سريع** آنست كه تمام كند حركت را در مدت كوتاه يعنى
زمانه ملاقات او با انامل كوتاه بود در حركت انبساط و دلالت ميكند سريع
بر شدت احتياج بهواى بارد يعنى لقابل حرارت غلبه و كثرت افتقار او
بترويح است و جهت سرعت قوت نيز لازم است و **بطى** آنست كه ضد بود مر سريع
را يعنى تمام كند حركت را در مدت طويل حاصل اينكه ملاقات با انامل تا دير باشد در
حركت انبساط و دلالت ميكند بطى بر كمى احتياج دل بسوى هواى سرد يعنى
نقصان سردى و عدم افتقار به ترويح كشيده است و ضعف قوت لازم او و **معتدل**
بمعنا آنست در سرعت و بطو يعنى زمانى ملاقات رگ با انامل در انبساط نه
بسيار كوتاه بود و نه دراز و دلالت ميكند بر توسط و اعتدال احتياج قلب
بسوى هواى سرد يعنى آن اعتدال حال است به حرارت غريزى ميكند
نه بر برودت **اشباه** شك نيست كه نبض را دو حركت است يكى انبساط دوم
انقباض پس اگر زمان حركتين واحد از اين دو حركت مراد داشته بود حسب
التركيب انواع اين جنس نه خواهد بود بدين طريق انبساط سريع
القباض البطى انبساط سريع القباض معتدل انبساط بطى القباض سريع ۱۲

انبساط بطیء الانقباض معتدل انبساط معتدل الانقباض سریع انبساط
الانقباض بطیء هر دو بطیء سریع و هر دو بطیء و هر دو معتدل اما از آنکه حرکت
انقباض کمتر محسوس است ساقط الاعتبار شده و باعتبار زمان حرکت انبساط
انواع این جنس محصور در سه آمده و تبع حرکت و سکون حقیقی و مجاز است
جنس خامس بغایت فرق در سریع و متواتر بسیار مبهم میگردد **فایده** سریع
قصر زمان حرکت لازم است اما قصر زمان حرکت را سرعت غیر لازم زیرا که
هرگاه مسافت قصیر خواهد بود بالضرور زمان حرکت قصیر بود اگر چه حرکت سریع
نباشد و فرق در قصر زمان حرکت نبض که بسبب قصر مسافت بود و در آنکه بسبب
زمان سرعت باشد آنست که در اول جا نبض که نبض شاهق بود بخلاف
که در دوم قید نیست که شاهق بود یا غیر شاهق و فرق در اول و در دوم
شاهق بود آنست که اگر زمان حرکت مقتضای مسافت بود از قصر مسافت
باشد و اگر زمان حرکت کوتاه تر از مقتضای مسافت بود از سرعت باشد
مقدار مسافت فرض کنند پس زمان حرکت بر آن قیاس کنند تا روشن گردد
که قصر مسافت یا از سرعت حرکت فافهم انه غامض **الجنس الرابع**
اما خود مس قوام آلات جنس چهارم گرفته شده است از قوام ترکیب و قوام
عبارتست از هیئتی که حاصل بود مر جسم را و بدان حکم کرده شود بر حجم و
وی سخت است یا نرم و در اکثر استعمال او بر اشیاء سایله است اینها از
در شرح تلویح گفته القوام بکسر القاف هیئة عارضة للجسم الذی من شأنه

نسخه البلاد

سرعة السيلان و البطوء و در بحل يعني او مراد است و قوام نکته قاف
يعني ملاک نيست نيز آمده و شنفتم بگويد و در اين جنس لوت صلب و لين
و معتدل بينهما اما مرض صلب آنست که فرو نرود اگر غمز کنند سر انگشت ابهام از او
بر روی وي بايد دانست که بعض صلب سخت مي بود نه قوت و در کثرت لقود بايد
و در کثرت انغماز انامل از روی فرق ميانهما آنست که بعض قوي اگرچه عند الغمز
قبول نکند غمز را الملمس سر انگشت دفع انامل نيز نکند لقوت بخلاف صلب که قوي
منغمز نشود و دفع انامل بقوت بکند مگر آنکه صلب و قوي با هم جمع آيند بالجمله
قوت از مقاومت عام بخشيده است و صلابت از عدم انفعال عرفي از غامز و
البعد فيهما ظاهر و دلالت نکند بعض صلب بر خشکي تن زيرا که بعض ميل رطوبت
آنکه وقت رطوبت علت عدم قبول يشم انغمار و تحديد را افاية بيبس منزلة
را صلابت نبض لازم است اما صلابت از يبس لازم في زيرا که در تحر الى
بيبس آن که هر گاه ماده را طبيعت بجهتي از جهات جولا ز آن تمدد و امتداد
و مثانه وجه آن دفع بينهما بدکاسه نمدد در اعضا بديد مي آيد و بدان سبب
جرم رگ نيز ممتد گردد و صلب محسوس مي شود در و تحر الى و حالا که بعض
دامع بيبس صلابت بعض را وجود بيبوست ضرور نيست کما ذکر و نبض لين
آنست که ضد صلب بود يعني بسهولت منغمز شود ولين تفح لام ولند بر تا
بجای نکوبست و احضار الى مرض با قوت بيبس کما لايخفى و دلالت نکند
بر رطوبت لما ذکر و نبض معتدل آنست که ميانه هر دو بود در صلابت و لين

ودلالت میکند بر توسط حال در حرکت و نیز است البحث الخامس ماخوذ

من زمان السکون جنس بحجم ماخوذ است از زمان سکون بدانکه سکون دو گونه

است حقیقی و غیر حقیقی سکون حقیقی آنست که حرکت در آن زمان محقق نبود

چنانچه در جهه مرض معلوم شده که سکون بین الحرکتین ضروریست اما سکون غیر حقیقی

عبارتست از زمانیکه که حرکت عرق در آن محسوس نبود خواه در زمان مذکور عرق

متحرک باشد خواه ساکن و اندرین جنس بفقد نبود [illegible] است لیکن مذهب آنست که حرکت

انقباض مطلقا غیر محسوس باشد زمان سکون مشتمل میگردد بر چهار جزو یکی سکون

محیطی دوم حرکت الانقباض کلها سیوم سکون مرکزیست چهارم ابتدای حرکت انبساطی

چه ظاهر است که درین اوقات حرکت نبض محسوس نمیشود اگرچه متحرک باشد و چون

سکون را درین نوع تعبیر بتمام زمان حرکت محصور نشود و در آخر انبساط

لا احساس الحرکة فیها و در بعضی صورت گویا [illegible] بعض که از یک حرکت و یک سکون

قرار داده اند حرکت حقیقیست و سکون مجازیست و بنابر مذهب [illegible] انبساط

حرکت الانقباض محسوس میشود [illegible] سکون مذکور بعینه مذکور بود و گوییم نبود

محیطی حقیقی که بعد حرکت انبساط حاصل است دوم مرکزیست مجازی که منقسم است

بر سه جزو یکی آخر حرکت الانقباض دوم اول حرکت انبساطی سیوم سکون مرکزیست

[illegible] حقیقی که بین الحرکتین واقع است بالجمله مراد از سکون درین جنس بنظر

مذهب اولی زمانیه آنست مشتمله چهار جزو چنانچه گذشت و بنظر مذهب

زمانیه سکون مرکزیست مجازیست که منقسم شده بر سه جزو چنانچه ذکر یافت

و منقسم میشود

منقسم میشود بحسب حال سکون به متواتر و متفاوت و معتدل بینهما پس **متواتر**
آنست که کوتاه بود زمان محسوس واقع در انبساطین یعنی زمان سکون غیر
حقیقی که بمعنای لبث منفصل گذشته کوتاه باشد نسبت بحالة اعتدال حاصل آنکه
عرق چون قرع کند و برگردد بار دیگر زود آید آنچه مهلت آمده قرع باید نماید شبیه هم باید بران
در انقباض حرکت او از محسوس شدن باز ماند بهمان فور انبساط کند و قرع
نماید و دور بمرتبه مراد واحدست که زمانه واقع باشد حرکتین کم یا کوتاه بود و فرق در
متواتر و سریع همین است که در اینجا کوتاهی زمانه مابین الحرکتین معتبرست و در
سریع کوتاهی زمان قرع مقصود و زمانه قرع از الوقت است که حرکت انبساط
با انامل مدرک میگردد تا که حرکت مذکور تمام شود پس زمان سکون محتطی در قرع داخل
نیست یا آنکه عرق با انامل ملاقی است چون سکون محتطی در قرع محسوب نتواند بود حرکت
انقباض محسوسه بی تقدیر احساس بطریق اولی در آن بعد وقوع نباشد لان القرع
دلیل بحسوسیة الانبساط کما لا یخفی و دلالت میکند نبض متواتر بر ضعف قوت حیوانی
بالنسبة ضعیف حرارت باشد خواه برودت شود متواتر که با سریع جمع آید است الا
شدت حاجت و کثرت افتقار قلب بترویح باشد و دلالت نبض متواتر بر ضعف
بقدریست که با عظم نباشد زیراکه عظم در نبض بی قوت نبود لیکن شرطیکه مانعی از عظم
نبود حاصل آنکه تواتر در نبض عام است که با ضعف بود یا با قوت لیکن شدت حاجت
در هر حال ضرورست چنانکه در بحث عظیم بیاید و نبض **متفاوت** آنست که ضد متواتر
باشد و دلالت میکند متفاوت بر غلبه قوت حیوانی در اکثر و در اکثر از اول کلیم
که از سقوط قوت نیز میشود و فرق میان آنکه متفاوت از کثرت سیار صغیر و بطی باشد

ازسقوط قوت است واگر با عظم وسرعت است از قوت قوت باشد ومعتدل انبساط
آنست که میانه بود در تواتر وتفاوت ودلالت میکند بر میانگی حال قوت
جوانب وفاور بین معتدل همان تاویل باید کرد که در معتدل جنس گفته که نبض قوی
وضعف نسبت با نبض یعنی متفاوت بهم رسد از معتدل نبض نبض طبیعی علت تلف
قوت بود لاغیر واسباب هر جنس نبض ازانکه ازین اجناس نبض ممتنع الاجتماع
کدام است وممکن الاجتماع کدام ودر اجزای ابحاث بگوییم الثانی المجانس الکوفی
هما خود من بقدر ما فی تجویف العروق جنس ششم ماخوذ است از بقدر انچه در میان
کاواکی رگها است قطع نظر از جسم عروق ومنقسم میشود بسوی ممتلی وخالی و
معتدل میان ایشان پس نبض ممتلی یعنی پر دلالت میکند بر وفور خون وروح در بدن
یاد رشیر ایشان وباید دانست که امتلاء به گونه است یکی انکه از کثرت روح
دوم انکه از کثرت خون باشد سوم انکه از کثرت هر دو باشد وفرق در امتلاء روحی
وامتلاء دموی از چند وجه کنند اول انکه در امتلاء روحی ... سبکی
پس قوت اگرچه متوسط بود دریابد که رگ تمام مملو است انکه ملا
مانع نبود بخلاف امتلاء دموی که رگ با بر ثقالت از قوت تغییر قوی
متحرک نمود ثانی انکه در روحی انتفاخ نبض مشابه میباشد بنفخ بزنگ
یاد بخلاف دموی که انتفاخش یعنی امتلاء او با امتلاء زنگ بر آب میماند
ثالث انکه در روحی نبض عظیم باشد لما ذکر بخلاف دموی که قوت در
نا بر ثقل بسط تمام نمیماند والصاً ر ما دیه خون نمود رسیده بدان حد که
و المحمود از

را منع کند و بسیار دیر اکه اگر امتلاء دموی بدان مرتبه رسد که شقیقه جنبیدن کند بر آن بود

رابع آنکه در روحی نبض مشابه باشد با نبض شوقی مرادست خفت روح بخلاف

دموی که نبض در آن مختلف بود بنا بر ثقل ماده لهذا در امتلاء دموی نبض

مضطرب باشد خامس آنکه در امتلاء دموی نبض در اکثر ایام لین باشد

بسبب ترطیب خون و بلّه شریانها بخلاف روحی که نبض در آن لین نباشد

از جهت روح اگر لین شود در نبض از جهت دیگر واقع شود احتمالی با امتلاء روحی

ممتنع نیست سادس آنکه لطیف روح موجب لینت نمیگردد بخلاف خون که

در اکثر بنا بر لطف شیئ در مسام شریانها نبض را لین میسازد و در اکثر از لطافت

قیمه که میشود در خون غلیظ باشد و بدین سبب در جرم شریانها نافذ نشود و

باعث امتلاء دموی نبض غیر لین باشد زیرا که رطوبت هر گونه که باشد اصل

بلکه در جرم عضو و هم میسازد اثر لا محاله و این در هر ممتلی لازم نیست

المتقدم در رطب که سبب تنش امتلاء دم بود از عدم وجود امتلاء وجود

سبب امتلا لازم نیست که چون خون در تمام بدن افزون گردد در شریانها نیز

بیفزاید و لذلک کثرت خون شریانها را کثرت خون بدن غیر لازم است زیرا که ممکن

است قبل کثیر الوقوع که بدن ممتلی که بدو امتلا رسد از خون غلیظ که غیر صالح شود

جهت نافذ شدن در شریانها لیکن در عروق ساکن خون شریانها کمتر باشد مع کثرت

البدن الممکن امتلاء بدن که از خون صالح بود در رو لازم است که خون شریانها

نیز کثیر باشد مگر بعارض و همچنان ممکن است که اگرچه خون در بدن کمتر باشد اما در

شریانها بیشتر بود و بدین سبب بیشتر منجذب گردد در آنها و این اتفاق واقع میشود که

آنچه گفته‌اند از امتلاء روحی گمان نشود که روح بدون وفور خون کثرت می‌یابد
زیرا که ارواح بنابر لطافت سریع التحلیل هستند پس تا که ماده مجدد...
خون نباشد کثرت در روح ظهور نمیکند ولیکن چون تکون روح از خون است
بلکه گاهی کمتر متولد میشود و گاهی بیشتر آنجا که تولد روح نسبت بمقدار
خون اقرب بوده امتلا از روح منسوب میسازند و آثار مخصوصه مذکوره
در روح ظهور میکند و آنجا که تولد روح نسبت به تحلیل و عادت کمتر باشد امتلا
را بخون منسوب مینمایند و گرنه تحقیق امتلاء روح را بالکثرت منسوب نشد تا آنکه اما امتلاء
خون را کثرت روح لازم نیست و آنجا که تولد روح بمقدار خون باشد امتلا را
بهر دو مخصوص میسازند چنانچه گفته شد که امتلاء سه گونه است و در تقدیر ظهور
در هر دو علامات مخصوصه هر واحد که ممکن الاجتماع بوده ظاهر است و خالی
بعض اعضا ممتلی است و دلالت میکند بر قلت خون و روح از تمام
و این را که خالی میگویند نه باعتبار آنست که هیچ چیز در جوف
زیرا که خلو شرایین از خون و روح محال است بلکه باعتبار آنست که
ما فیه جوفه نسبت بحال الساعة اول کمتر است و بالاالذات که امتلاء سه بالای
امتلاء تمام بدن است پس خلو شریان را از قلت خون بدن نسبت
حاصل آنکه از مجرد امتلاء بعض حکم بر امتلاء تمام بدن نتوان کرد تا آنکه امارات امتلا
تا که از دیگر وجوه نیز معاونت نکند و کذلک از خلو بعض بدون دیگر امارات
خلو حکم بر قلت خون بدن نتوان کرد این نکته واجب البیان بود که از
نقاطاب

تعالی لطافت کنند مضمون این دو از طالبان تحقیق را او کرده طبیعت که در صدد استیلا
بدن خود آید از سخت بعضی بجز نهادن انگشت بر ساعد بهره ندارد تا بعضی
حال عروق و تشخیص احساس آن چه [illegible] و بعضی معتدل در استیلا و خلو دلالت میکند
بر اعتدال آنها یعنی [illegible] لا استواء حال است در استیلا و خلو الجنس [illegible]
آنها خود بنا کیفیت [illegible] حرف عروق حس منفهم ماخوذ است از کیفیت ذات
آنها یعنی منتسب الی اللمس [illegible] ملموسه و در اینجا حرارت و برودت که
کیفیات فاعلیه اند مقصود اند و پس اما رطوبت و یبوست معتبر نیست لا انها کیفیات
منفعلیان اند و ایضا لوازم اینها که لین و صلابت است معتبر نیست ، درین جنس
انکه این هر دو بتغیر قوام رگ نمود نمی آید در جنس قوام معدود گشته در کتب
کتب و بعضی اطبا آنها را هم در ملمس شمرده اند و بعضی واحد از [illegible] منقسم شود
جنس ملمس به حار و بارد و معتدل بینهما پس بعضی حار دلالت میکند بر کثرت
حرارت [illegible] از حول و روح و بعضی بارد دلالت میکند بر سردی آنچه در رگ
است از حول [illegible] و روح و معتدل در حرارت و برودت دلالت میکند بر اعتدال حال
ما فی العرق و کیفیت معرفت ملمس شریانها اینست که حال آنها در حال ذکر آنها می ۱۲
که غیر محلل شریانها را است قیاس کنند فایده کم بشر نمودن شریانها بنابر انکه محلل
در اجسام حار یعنی حول و روح است بالاتفاق ممکن بل واقع است خاصه [illegible]
در حول شریانها و روح اما بسیار [illegible] در اکثر مستبعد و الشیء [illegible]
بر [illegible] انکه میگویند معقول است که شریانها با وجود کثرت ارواح و التصاق

باقلب سر و شعر بود از دیگر اماکن که بعید از سخن اند و لیکن از اینکه در کتب قدما
مربوط است در این باب توجیه لازم است و توجیهش دو گونه است یکی آنکه
مراد از مسوط عرق آنست که ملمس جلدی که فوق او سر و شعر بود نیست
بجلد دیگر مواضع لانه بعید لما ذکر بلکه مراد آنست که ملمس جلد شعر ابی
نسبت بحرارتی که ویرا میباید سر و تمام بدن بقیاس علیه حالة هر دیستی یا
با حال معتدل مفروضه دوم آنکه میتواند که تعبیه [illegible] شعر بالای سر و تمام بدن
بجلد اماکنی که بعد از شعر ابی و سبعه است و وجهش آنکه شک نیست در آنکه
جلدی که فوق شعر بالا است مسام وی واسع مشبع میباشد بهر است بنفس شعر ابی
و هر چه مشبع بمسام است حرارت در او [illegible] مستقر نمیماند پس هر گاه برودت
علیه میکند هر جا که در وی کثافت است و حرارت در آن [illegible] بالجهور
برودت شدت نموده بخلاف جلدی که در وی تخلخل است برودت در وی
زود اثر میکند و گذلک حرارت خارجه در کف دست و پای و دیگر جلدها
رسد پس هر گاه علت باطنی مسر دست و پای واقع بود محل غیر بالای سر
نمیماید و گذلک هر گاه حرارت مستولی میکرد محل مذکور کمتر نمیماید
زلفعاله من المؤثر لاجل التخلخل و حرارت شعر بالا موضع احکام گرم است
ازدیاد حرارت و قلت از وال جلد مماس او زود تر متغیر میشود بسبب
اثر حرارت و یا برودت در دیگر محل ظاهر میگردد پس سر و بدن ذی النوع
شعر بالای قیاس بمواضع دیگر مستبعد نباشد الخمس الثامن

ضمن وزن آنکه جنس هشتم با خود دارد از وزن حرکت عرفی و وزن در
لغت عبارت است از قیاس کنند چیزی بچیزی تا متحصل شود اندازه قیاس
کرده شده که مبهم واقع باشد و نزد اطبا عبارت است از آنکه زمان یکی از دو
حرکت را بزمان حرکت آخر یا زمان یکی از دو سکون را بزمان سکون آخر یا زمان
یکی از دو حرکت را بزمان یکی از دو سکون قیاس کنند و ظاهر است که هر واحد از زمان
حرکت و سکون را از زمانهاست و هر واحد ازین دو زمان را مقدار است و مراد آن
مقدار را نسبتی است و این مجموع ده وجه شود اول آنکه قیاس کنند زمان
انبساط را بزمان انبساط دوم آنکه قیاس کنند زمان انبساط را بزمان
انقباض سوم آنکه قیاس کنند زمان انبساط را بزمان سکون خارج چهارم آنکه
قیاس کنند زمان انبساط بزمان سکون داخل پنجم قیاس کنند زمان انقباض را
بزمان انقباض ششم آنکه قیاس کنند زمان انقباض را بزمان سکون خارج هفتم
قیاس کنند زمان انقباض را بزمان سکون داخل هشتم قیاس کنند زمان سکون
خارج را بزمان سکون خارج نهم آنکه قیاس کنند زمان سکون داخل را بزمان
سکون داخل دهم آنکه قیاس کنند زمان سکون خارج را بزمان سکون داخل
لیکن بدانند که نزد شیخ مراد از وزن درین جنس تناسب متقابله زمان حرکت است
بزمان سکون و آن در جنس هشتم است و اختلاف هم داخل است مقصود از زمان حر
در زمان سکون آنکه درین جنس بفلسفه اند آن متعلق گشته هر دو حرکت و هر دو
سکون است یعنی عام است که زمان حرکت را بزمان یکی از دو سکون قیاس کنند

یا زمان حرکت انقباض است زمان اخذ السکونین فاشی نماینه اما این در صورتی
است که هر واحد از این دو را در نغمه یعنی هر دو حرکت و هر دو سکون را نیز در حرکت نوی
فرض کنند و گرنه مراد از زمان حرکت حرکت انبساط است فقط و از زمان سکون
زمانیست که بین الانبساطین واقع است یعنی زمانیکه حرکت در آن محسوس نمیشود و
تفصیل این مقدمه بالا گذشت و کمون در باب هر که بعض ماخوذ از وزن دو گونه است
یکی را جید الوزن و حسنه گویند دوم را غیر جید الوزن یا سیئه نامند و این
سه گونه است چنانکه بیاید اما مولف در اینجا بر جید الوزن اقتصار کرده چنانکه
گفته فهو ان یکون زمان السکون مساویا لزمان الحرکه او یدل علی اعتدال الحال
بین الانبساط والانقباض لیس دیگر آنست که باشد زمان سکون مساوی
زمان حرکت را و دلالت کند بر توسط حال در انبساط و انقباض و
در اینجا حال تقدیر باید کرد اما انجا خود میان وزن الحرکه نفهمم الی حسن الوزن
ورد ی الوزن اما تحسین الوزن فهو ان یکون الخ و چون حال ردی الوزن
در خلاف این مفهوم میشد ذکر آن نیز ساقط شده بالجمله در نسخه های صحیح همان
قدر است که مرقوم شد و آنچه در بعض نسخ مفصل حال حسن و ردی آ
حق آنست که عبارت دیگر کتب در اینجا نصب کرده اند فایده در بیان
جید الوزن و غیر جید الوزن جید الوزن آنست که نسبتی که میان ازمنه
ازمنه اربعه بعض است بر محسوس طبع خوش آید مانند ... و فصول و الوان و

وقد اسم

و تند است و مجرب طبیعی هم واحد از اینها همان است که بدان مقدر شده مثلاً
در نبض صبیان باید که حرکت انبساط نبض او سریع از حرکت انقباض باشد
زیرا که حاجت در ایشان به جذب نسیم بیشتر از احتیاج است به تنقیه و دفع بخار دخانی
دیگر نیست که انبساط بیشتر باشد جهت جذب نسیم است و انقباض او بهر دفع بخار دخانی
مقرر شد که حرکت انبساط بیشتر باشد نسبت به انقباض سریع‌تر شود یعنی در زمان اقصر مدت تمام
میگردد باید دانست که زمان سکون خارج انبساط طول شود زیرا که آنچه
از زمان حرکت کم شده بود در زمان سکون زیاده افزاید جهت استیفاء معلوم
دانستن این مسافت چه ظاهر است که چون حرکت عرق لطیفی یعنی اطول باشد سکون
بعد وی اسرع یعنی اقصر میشود زیرا که سکون است فی مدة ما بین حرکتین است
پس هر عشر حرکت را اطول سکون لازم است و بالعکس حاصل کلام آنکه هر زمانی
واحد از دو حرکت را قیاس به هر واحد از دو سکون نسبتی است مقدر حسب حالی
پس اگر این نسبت محفوظ است وی جید الوزن است و حسن الوزن و الا غیر جید الوزن
و این را ردی الوزن و ردی الوزن نیز گویند و بدانکه غیر جید الوزن سه گونه
است مجاور الوزن و مباین الوزن و خارج الوزن اما مجاور الوزن آنست
که وزن او وزن سنی بود که متصل به سن صاحبش باشد مثلا نبض صبی به وزن
نبض شبان بود یا نبض شبان به وزن نبض مشایخ دلالت باشد او یا بالعکس
و مجاور الوزن را متغیر الوزن نیز گویند اما مباین الوزن آنست که وزن

اوزان سنینی بود که متصل است بحیثیتی نباشد مثلا نبض صبی مردوزن
نبض شیخ آید بالعکس و مباین الوزن از امجانب الوزن نیز گویند انظام
اما خارج الوزن آن است که وزن نبض بوزن یک سنی از اسنان نماند مثلا نبض
صبی الوزن را نبض مرتعش بود و ظاهر است که ارتعاش نبض مخصوص شیخ یکی
از اسنان ثلثه نیست تنبیه خارج الوزن از آن گویند که وزن نباید بیرون است از
جمیع اوزان طبیعیه که بهر انسان مخصوص است نه آنکه او بمطلق وزنی ندارد زیرا که
هرگونه نبض که باشد بی وزنی نخواهد بود که از صرف حال نبض و چون معلوم است
که جید الوزن دلیل اعتدال حال است باید دانست که غیر جید الوزن دلیل
ردائت حال است و هر چند که خروج بیشتر بود رداءت بیشتر باشد نیز
هر چه از مجری طبیعی بیشتر دورتر بود ارادی باشد **الجنس التاسع**
ما خوذ من الاستوا و الاختلاف جنس نهم ما خوذ است از استوا و اختلاف
نبض مستوی آن است که متماثل بود در اجزا نبض و بعض تشابه فر اجزا اند
صورت نیست در جنی یکی آنکه آن است نه در قرعات بود و با لا قرعه که نفس در این
اکثر بود از ده قرعه ظاهر میشود و تقدیر با کثر از آن کرده شد که در کمتر از آن
و مستمر از آن نیز ممکن است لیس نبض که در دو ده قرعه یک و شبه باشد
حکم باید کرد که مستوی است اشتباه غالب ظن اما اگر تا صد نبض مثلا
سی قرعه نبض با استوا مستمر باشد یقینا مستوی است چه امکان

ندارد

بدارد که بیان اختلاف در عرق موجود بود و با مقدار است و هیچ نبضه ظاهر
نشود با اثر او خصوص در امور جمله که اصل است بهر بروز لشانه و اختلاف
و بماند ذکر آن دوم آنکه لشانه در یک نبضه بود نظر با جزاء لشانه خواه باعتبار
انامل خواه باعتبار اجزاء انامل یعنی اگرچه باعتبار قرعات مختلف بود لیکن
نظر با جزاء نبضه اجزای مستویه بود و بالعکس یعنی مستوی حقیقی آن است
که هم باعتبار اجزاء نبضه و هم باعتبار نبضات مختلف در آن نبود و کذا
مختلف حقیقی آنکه مختلف در نبض هم باعتبار اجزاء نبضه بود و هم باعتبار نبضات
امولا در باشد که نظر آنچه واقع می شود در آن است و از اختلاف هیچ حالت است
که معتبر شده با امور جمله یکی جنس ماخوذ از حال مقدار دوم جنس ماخوذ از حال
قوت سوم جنس ماخوذ از زمان حرکت چهارم جنس ماخوذ از سکون پنجم جنس ماخوذ
قوام پس اگر نبض مستوی در جمیع امور مذکور علی الاطلاق مستوی باشد
و اگر در بعض امور مستوی بود و در بعض اختلاف مستوی فی البعض و مختلف
فی البعض گویند اما جنس ماخوذ از آن از جمله است که در یک او متغیر است قطع نظر
از احساس مستوی و اختلاف در وی اما جنس ماخوذ از اختلاف خلو ظاهر است که هر آنچه
ظهور اختلاف در وی در زمان تعاقب طول باید بسی در یک آن نیز
بعد آنکه احساس نبض ممکن نباشد زیرا که مشتبه است که چون و روح در قلب
کثرت در نبض ده قرعه مختلف گردد و چون در نبضات شدید باشد مجال است که
در اجزای نبضه اختلاف در آن صورت شود اما جنس ماخوذ از حال ملمس

بدستور متعدد دانسته اند که اختلاف در آن پدید آید و در آن مدت
حیثیت که محسوس ملمس بود اما حس نظام و غیر نظام ظاهرست که
مستوی در آن نوعیست از منتظم و مختلف در آن نوعیست از غیر منتظم
حس اعتبار شود و اختلاف در آنها داخل بود و لا بعد هذا آخر و دلالت
متکثره بعض مستوی مطلق بر نیکی حال حال او مختلف آنست که خلاف مستوی
بود یعنی غیر متشابه بود در اجزا چنانکه گفته شد و میان مستوی و مختلف و
نیست لهذا المخالف خاصه معتبر نشده و دلالت متکثره مختلف مطلق بر خلاف
حسن حال و چون مستوی با مختلف جمع آید دلالت کند بر حسن بعض احوال
و عدم حسن بعض احوال فایده توهم نشود که بیان اختلاف در نبض واحد باعتبار
تجربه عقلیست فقط زیرا که مقرر شده که هر حرکتی در نبض بالطبع چون
سکنه لیس ممکن است که حرکت اجزا موافق یکدیگر بود یا مخالف
هرگاه اندر عضوی بسبب دمل یا جراحت یا جز آن اجزا ازشی زاید بود حرکت
آن عضو بیشتر و زودتر از حرکت دیگر نبض باشد لیکن شک نیست که
اختلاف کمتر اتفاق می افتد و دو نوار نیز معلوم میشود اما اختلاف در نبضات
کثیر الوقوع و سهل المعرفت است لهذا در اکثر کتب ذکر همین اقتصار رفته
نیز از دو وجه مذکور است یکی آنکه تدریج اختلاف پدید آید در
عظیم محسوس بود و لیس نبضه در عظیم قدرت کمانه و همچنان هر نبضه همی کاهد
تا بنهایت درجه صغر برسد و این مختلف متصل گویند و مختلف متصل خوانی

نمط السده

بصر رسیده بتعطیل کراید اثر اعاده گویند لعوده علی حالة الاولی و در عروض
اگر هر بحری بند زحی از ابدال شده باشد که بتعطیل رسد اثر المخلف منتظم گویند و اگر
در میان خلاف کرده بتعطیل رسید اثر المخلف با منتظم خوانند و دیگر اقسام که
اختلاف در آن اثر بود چون تسریع و متواتر و جز آن با هر یک قیاس کنند و دوم آنکه
اختلاف دفعة پدید آید و این اختلاف بیشتر با عدم انتظام باشد یا بر غیر انتظام
الجنس العاشر بما جود منی بالانتظام و غیر الانتظام و منقسم میشود بدو نوع
مختلف منتظم و مختلف غیر منتظم لیس بعض منتظم آنست که حافظ بود مر حرکت
دور را بر نسبت واحد بعد اختلاف و هر یک که ... بود بهر گونه که باشد و
دوایر ممکنه هر یک به حال بدل و در اختلاف یعنی غیر آن به حال بدل که لازم
در آن نحی همت لکن بنا بر آنکه احکام و حیثیت انتظام مختلف را منتظم خوانند و
باید دانست که حال مختلف منتظم نسبت بغیر منتظم آن به دار و بعضی نسبت بدو
دارند نسبت مستوی بدیهی است که زد و بی است غیر منتظم و غیر منتظم در حکم ام مخصوص
مخالف ... منتظم را و این جنس و هم هر دو حقیقی و اجل است و از هر جنسی هم ...
شیخ بوعلی و محمد ذکریا اجناس عالیه ادله بعض را نه شمرده اند اما ابو نصر
این جنس مستقلا ذکر کرده و اکثر متأخرین متابعت آن کرده اند بهر آنکه جنس مذکور
شعب کثیره دارد الفصل الثامنة فی اللواحق المرکبة من النقص فصل
دوم ثابت است در لواحق مرکبه از بعض فیها العظیم و بعضی از بعضی مرکبات عظیم است

که زاید بود در طول و عرض و عمق نشو و نما و بعضی مرکب از سه بسیط باشند و بعضی
صغیر چنانکه عظیم بود و بعضی ناقص بود در اقطار ثلثه و معتدل در عظم و صغر آنست
که متوسط بود در این امور ثلثه و منها الغلظ و بعضی از مرکبات بعض غلیظ است که
زاید بود در عرض و عمق بنسبت از این دو قطر بسیط مرکب باشند و دقیق چنانکه غلیظ
است و معتدل در غلظ و دقت آنست که متوسط بود در این دو امر و این قسم
نشانها دلالت میکنند بر آنچه دلالت میکنند بر قوت و ضعف اعضا و چون
اسباب این امراض ذکر یافته از اجتماع و سبب حکم بر مرکبات نوال کرده در اینجا
فواید زواید گفته میشود بدانکه بزرگی عظم عضو بسه چیز در کار است یکی حرارت
زاید که محتاج بهر وجه کننده باشد دوم مطاوعت آلت یعنی رگ نسبت قابل
بود مر فعل قوت حیوانی را و عصیان نکند در آن سوم مساعدت شود
یعنی قوت حیوانی و سبب بود و قادر باشد بر آنکه رگ اخراج کند و به تکمیل آن رساند
چه ظاهر است که این سه چیز بهم نشوند عظم در بعضی بود و بعضی اینها بهر طور ظهور
و درجات احتیاج بهر وجه یکسان نیست هرگاه حاجت زاید نباشد آن آنچه موجب
عظیم نسبت عبث نیز زیاده شود با عظم و چون حاجت زیاده نباشد با وجود
و سبب عبث توانایی هم منضم میگردد و این همه که گفته شد نظر به عظم حقیقی است نه اگر
عظم غیر حقیقی بود از این مبحث خارج است و اما فصل در بعضی اعراض لفظیه
و اسباب صغر از ضد اسباب عظم معلوم است یعنی عدم حاجت کثیر و عدم مطاوعت
آلت و عدم مساعدت یا بود دیگر و سبب دیگر جهت صغر بعضی انضغاط قوت است تحت

مادهٔ غدد است یا تحریک مادهٔ خلطی یعنی اگرچه غیر از آن اصلی قوی نبود بواسطهٔ انصباب
منفجر میگردد اما انصباب از غدد اجزای باشند که هر گاه غدد است کثیر المقدار
هر نفعه وارد بود در آن ریش میکند پس قوت و سستی بسیار زود حرارت شدید میرسد
در آن بس قوت را و انصباب از خلط حار است که خلط متعفن در محلی مجتمع
شود و یک نشر کمیت و کیفیت قوت را مضطرب نماید و بطریق حالی هر قسمی از
در اول بهر هر تب از آن است که چون بعد اجتماع ماده در محل متعفن شده
طبیعت علاج میکند و ما را لا آن توجه نماید رقت و لطافت در خلط مجتمعه
پدید آید و یکتره تحلیل میکند پس نتیجه زوال ثقل قوت شده و سست عام
شود و مرض عظیم میگردد و بعد زمانی نشر و تب باید دانست که قوت را تا ممکن
است که تحصیل مقصود نماید بعطل کند فقط بعد تمنا باید بسرعت و تا ممکن
باشد که تحصیل مقصود نماید بعطل و سرعت بعد می نمکند بتواتر و تبدیل
قوت و ترجیح امر تبدیل است که هر آن کار است مشی کند و لکن کار هم ما
... کام فراخ نهند مانند ... زود قطع تو دبس اگر اهتمام بکار رانند
بود با وجود و در آن کام سرعت شر ... ساز زود و اگر اهتمام رانند باشد تواتر
هم قبل با رکنه سرعت بعید مشی است که زمانی بود قدم هر زمانی کوتاه بود
دو امر ... که زمانه ... بین الخطوتین کوتاه بود فایده هجایکه عند
خروج از اعتدال تخت حاصل شود عظیم تبه سه عظیم سرعت و تواتر ...

هم بان بایر ... کنند

و وقت جمع باعتدال قوی و آلت حاجت زاید بحسب زایل نبود تواتر بسیار سرعت
بیشتر عظم حاصل آنکه و حاجات احتیاج از انها تواتر در یافت به نتیجه کیفیه
از تقدیم عظم بر سرعت عند زیادتی حاجت بر تقدیر سبب آنست که عظم
مانعی نبود چه اگر آلت صلبت باشد مثلا عصیان کند بر قوت در انبساط
تام بر سرعت با صغر جمع خواهد شد نه با عظم و اگر حاجت از بیشتر باعث
و صغر تواتر بیشتر خواهد شد و آنجا که علت عدم تعظم ضعف قوت بود
و حاجت او وافر بود نبض با صغیر بسیار خواهد بود و تواتر و اگر حاجت
در ولایت سرعت با تواتر جمع خواهد شد نبض الصغیر المتواتر و اگر قوت ضعیف
باشد بحیثیتی که قادر نبود بر تحریک سرعت در صورت نبض صغیر متواتر
خواهد بود فقط تا تدارک کند بتواتر چیزی را که فوت شده از عظم و سرعت
و بدانکه حال قوت و نبض را باعتبار عظم و تواتر تشبیه داده اند بحال
کسی که محتاج بود بحمل چیزی ثقیل و ظاهر است که اگر آن شخص قادر بود بر حمل
دست برسید از دو همه آنرا بیکبار بحمل نمود و هر ساعت بجا یا که
باشد و مانعی دیگر از انبساط نبود نبض عظیم شود جهت استیفاء تمام آن
که با سرعت شود باشد سرعت و اگر قادر نبود بر حمل آن دو حصه میکند
آنرا و بسرعت تمام در نقل آن باید از کنار تعجیل قطع مسافت
قصور قوت را تدارک کند آنجا که قوت قوت ضعیف بمیانه یا مانعی دیگر از انبساط
واقع شود

ولیع میشود بعضی گفته‌اند عشق بیکرانه جهت شیفتگی و اشتیاق و اگر آن تحمل
ضعف شود و خبر نفس را شوانده برداشت مگر بدفعات بنقشم بسیار در نیز را
بجند رخصه جستن عود رفت و هر بار رخصه برسید از وی تعجلت با شتابی و تحمل
شود در یابنده رجوع نماید هر کسی حمل آخر است بوقت قیاس اشتغلین
ببهان را تو رسیدگی که ضعف برابا جهت کمال اشتیاق حرکه با سرعت
بخواه ببوشی و بعضی از بر کتابت رقص غزالی است که هر سر در مشتاقان
را یکبار رسیدند بر سه بکتبا نیز ایا ردوم لسبه عشق بنوعیکه محسوس شود و دور را
رجوع و سکون بود دلالت بر مکنه بر سه بنات احتیاج لوسیه بر روح و نسبت او اسباب
بسرعت و غزالی از آن گویند که وسیه مشابه بغزال است در دویدن و جهیدن
زیراکه غزال با بهار زاجول آمر می‌بیاهند و بر سید از دار غایت عشق شود
بسوی وقت و رفع و سکون و غزالی شابه است لواقع از کوی طوری بسیما
گفته‌اند در روسی و بعضی از بر کتابت رقص موجی است که مختلف به دور عظیم
بخوانیک و مغرلل و شهوق آن و غرض آن معه مثلا گویا امواج جهان
که باهم بر سه بعضی و سی بعض را مانند تموج بحر از القاء شیخ صلیبه در روی
دار ایلی نشأت بهشیم ساخته‌اند موجی یعنی چنانچه در آب ایستاده حجر سنگ تحت
سنج اندازند و دایرها از روی ظاهر میشوند و هر دایره داخلی تحت بخار حجر
خورد و لطیف الحرکت میباشند و همچنان در بین رقص طرفی که بحر مناصی

کیر سد نیست بدیگر اجزای عضو بسیار میشود و خللی بلیغ در محسوس نبود و
آنچه اجزای رگ عصب در عضو رسیده است یا ولیکن فرو می ماند و بجای آن
هرچه بعد از آن عقب تر و دورتر از جزو مقدم میشود بمثابه دو آنچه دورتر باشد که
درگذشته و سبب تعلق بو سعی اردو بهر بلا است یکی آنکه قوت ضعیف بود
بسی شود اندر رگ را یکبار حرکت دادن یا بصر و جنبش فرو بلند اشیا بعد شی
دوم آنکه رگ درست نیست بود لیس آنچه قوت وی درست باشد و نه چندان قادر بود
بر تحریک عرق بیکبارگی اما رگ چون نیست بتمامه منجر گشود و منفعل بگردد
هر جزو وی جنبش از تحریک قوت یکبار بلکه اندک اندک جزو بعد جزو و سبب اینکه
اثر تحریک در اجزا بیشتر ظاهر است که چنین صلب را جزو لابد باید از لطف
در تمامت ای جنبش است انقد البته بخلاف چنین بود که جزو از اول تا آخر
جا بر است که جزو دیگر منفعل شود از حرکت او و دلالت میکند بر مرض حصر در ریاد
رطوبت فهد ابو لف میکوید نکول شد الا استفا و دوا شالبره و فالج و سکته
جزآن باز چه از غلبه رطوبت باشد و اگر در بیماری آید نشان عرق باشد و بعد
ز سحام و شرب شراب کثیر مرض نوحی باشد و بعضی لازم کتابت بعض جزو
است و صورت درست همچون صورت مرجع است در بلند شدن و غور را مقدم و باخر
بدرستی دو درست بمباشر عرض و ممثلی و تموج او و ضعف و چون حرکت او مشابه تحر
کرم بسیار باشد و درست منسم شده و دلالت میکند بر ساقط شدن قوت الحکم
به تمامه زیرا که چون قوت بتمامه ساقط گردد نبض نملی گردد و بعضی ایم کتاب

نبض نملی

نبض **نملی** است و آن صغیر در غایت صغر و متواتر به نهایت تواتر لکن که قوت در آن بالکلیه
ضعیف شود لهذا اسم آن نملی نهاده اند بسبب سقوط قوت و [illegible] بود و از آنکه حرکت
این نبض مانند حرکت مورچه است نملی مسمی شده **فایده** اختلاف نبض گاه
[illegible] رطوبت است که قوت همه [illegible] تحریک [illegible] یکبار [illegible]
نبض اختلاف می شود و نملی که علت و افراط ضعف است لاغیر لهذا [illegible]
[illegible] و نملی [illegible] باشند اما نملی بهتر آنکه سبب ضعف قوت ما بود و متواتر از آنکه گاه
قوت ضعف [illegible] بود [illegible] نبض غایت آنکه در [illegible]
حال [illegible] اما سریع باشند لما ذکر و نبض نملی در حق طفل نوزاده
نیک بود در غیر آن [illegible] از مرکبات نبض **منشاری** است و آن
نبض صلب [illegible] و در [illegible] اختلاف [illegible] تا آنکه محسوس میشود گویا [illegible]
[illegible] در حالی [illegible] از نبض بمثابه حرکت منشار یعنی اره و اگر گویند
در قانون وغیره اکثر کتب مرقوم است که منشاری نبض سریع و متواتر [illegible] الاجزا است
[illegible] در صلابت و این صریح است آنکه بعض اجزای عرق [illegible] صلابت
[illegible] و بعض اجزا نرم [illegible] علی الاطلاق صلب گفته [illegible]
[illegible] که [illegible] خروج [illegible] از عرق در [illegible] نبض [illegible] از صلابت [illegible] غایت آنکه
در صلابت اختلاف است که بعض اجزا صلب باشد و بعض اصلب [illegible] اطلاق لین در
قانون وغیره در باب [illegible] شده مراد [illegible] لین [illegible] بود نه لین حقیقی کذا قال
صاحب [illegible] و دلالت [illegible] منشاری [illegible] ورم گرم بزرگ که در اعضای عصبانی

باشد و دیگر آنکه ~~عدم~~ و هر چون که بود و بنیاد است دلالت می‌کند

بر آنکه قوت توسعت خواهد او را بود اهتز سریع باشد و دیگر آنکه نبض عظیم باشد قوی

بود و ظاهر است که اگر قوت ضعیف شود و ما در شهید هم نبض عظیم بعضی اجزا او خود صلابت

و سبب مشارکت بعضی اختلاف جرم عرق است در صلابت و لین چنانکه گوش

تواند بود و ظاهر است که چون بعضی اجزاء رگ صلب باشند آن بعض بطی اصغر و الطا

خواهد بود و بعضی دیگر که لین باشند ابطی سریع و اعظم خواهد بود پس سبب

مذکور مختلف الاجزا باشد در صلابت و لین و عظم و صغر و التقدم و تأخر و ذلک هو مشار به

و سبب اختلاف اجزاء رگ عند النبض از دو سبب وا است یکی آنکه رگ در حجم رگ

مصبوب در ریخته باشد مختلف بود در عفونت و فجاجت و نضج و ظاهر است که

اختلاف قوام ماده اختلاف در اجزاء رگ نبض محسوس می‌شود زیرا که ماده عفن

واجب نیست که لین و کذا ماده نضج و آنچه غیر عفن است لازم نیست که صلابت و کذا خام

فج بود دوم آنکه در اعضاء عصبیه آفته ورم و به سبب اختلاف در اجزا عرق پدید آید زیرا که

بنا بر آن اظهر در حدوث مشارکت بعضی از تو ورم عضو عصبی است که مقرر شده که به بیماری

دو عضو مختلط است یکی از خارج دوم از داخل حارث علیها و بیماریهای زد در بیماری

نعایت وقوی و خفی است و معلوم می‌شود دیگر در سبب آنکه بزرگ مرتجی یافته که اعصاب

اند از لیف عصبی و لیف رباطی پس هرگاه ورم در عضو عصبی افتد کشیده می‌شود اعصاب

که در آن عضو اند به سبب افزودن ورم در حجم عضو و بواسطه تمدد اعصاب آن عضو

منجذب می‌گردند لیفهای اعصاب که در غشای شریانی منتسج اند و با اعصاب

عضو متورم

عضو متورمه اتصال دارند و گوید اکثر اسباب الباقیه عصبه عشائیه منقبض میگردد
جمیع شریانهای ازانجا که تحت آن الباقیه آنها بصر و زرد روشنات خوف [illegible]
بهره ور از آن محل تضیق و تقصیر افتد و بسبب ما یعرض الباقیه منجذبه در اسباب
شریانهای عالی ما یقتضی تغییر و ایضا میشود پس حال نبض مختلف میگردد زیرا که اجزاء
عروق ازانجا که الباقیه عصبیه متغشیه اند منجذب بکنند تقسیم بعروق تغییر نبود و
ازانجا که منجذب گشته صغیر و نظمی [illegible] و ما بر شمرد قلیل مخروطی میگردد و
ذلک هو النبض المنشاری و گذشت که اکثر لفافه عصبیه متغشیه اند که با اعصاب
متشبثه عضو متورمه اتصال دارند منجذب میگردد و آنچه متصل نهشته بحال میماند
و ظاهر است که اجزاء شریانهای ازانجا که بحال خود است مطاوع میباشند و تحرکه را
[illegible] انبساط و سرعت و ازانجا که منجذب است اعصاب میکشند و از انبساط و سرعت
ورم که در عضو عصبی غیر عصبی افتد و احداث منشاریت نبض نماید و نسبت بحسن
اختلاف و اجل باشد زیرا که ورم مذکور با حار بود و قدرست از ماده کار در جرم
شریانهای نفوذ نکند و گور عفونت و نضج مختلف نباشد نبض را منشاریت نبخشد و
و ذلک هو المصوب فی جرم الشریانات و بهمین سبب ورم سل در اسباب احداث
منشاریت معدود داشته اند و بعضی از کتاب نبض فی ذنب الفار است [illegible] را
ذنب الفار گویند که هجابلکه دم [illegible] مختلف الاجزا باشد در آکنده گی و
لاغری از یک طرف آکنده است و از طرف ثانی باریک و فیما بین بتدریج از مرتبه
بمرتبه رسیده که ذلک حالی این نبض [illegible] تولف میگوید و هو الذی بتدریج

سه اختلاف مختلف الاجزا است یعنی زیاده او بی زیاده الی انفصال و دوم

که بتدریج شروع میکند و در اختلاف هیجان اندک اندک ظاهر شود و اختلاف در آخر

از انفصال است یعنی زیادتی یا در زیادتی است پس انفصال و بهر طریق قول الشیخ و

جهت بودن مرض در ذات الفساد همین قدر کافیست که گفته شد قطع نظر از آنکه بعد

رسانیدن الم از مرتبه بمرتبه یا رجوع کند به مرتبه اولی یا نه تنها از کلام قرشی که

در موجز است رجوع بهر حرف جد ذات القاء معلوم میشود کما لا یخفی الا آنچه از اکثر

معتبره ظاهر میشود باید که در حدوث رجوع تا خود تمامند و چون این مرض منقص

است و اکثر اقسام او با اسم مخصوص و بعضی بعد و ام الکلام هر یک ناقص

میشود یا واید کثیر نوشته شد نماید که ذات القاء است تقسیم است بمرض فارسی و فا

مرض است که مختلف الاجزاست در نقص و ازدیاد یعنی از انفصال بهر یاد است

زیادت بانفصال نسبت بلحاظ آنکه بعد رسیدن از مرتبه بمرتبه یا عود کند بمرتبه اولی

بتدریج باید دفعةً یا عود نکند اما آنچه رجوع نکند یا بتدریج رجوع کند غیر

و شهره فارسی ثابت که میشنیده گفته میشود آنرا ذات القاء گویند و آنچه دفعه

رجوع کند اسم مخصوص ندارد پس فارسی منقسم است و ذات القاء آنکه رجوع

مخصوص ندارد بهر دو قسم و سه اند و متمایز خود قسم ندارد که ذات القاء رجوع

است یکی آنکه از عظم اعتبار کند بتدریج اصغر گراید و بجایی رسد که از غایت ضعف

مدرک و محسوس نگردد و این از ذات المنقض گویند که بفهم بینی الاقرب است والله خبیره

و این نوع مرض ردی است بهر آنکه دلالت میکند بر ضعف و عجز قوت از حرکت

از الم.

زیرا که قوت غریزی ضعیف است بسبب ... از حرکت و فعل از کار ماند تا ...
نبض بیاساید باز حرکت میکند دوم آنکه از مرتبه آغاز کند و بتدریج بمرتبه که ضعیف
مرتبه آغاز بنبض صغیر رسد پس بر همان حالت ثابت باشد و این را ذنب الفار الثابت گویند
در اقسام سه‌گانه ... سیوم آنکه از مرتبه آغاز کند و بتدریج بمرتبه صغیر برسد و باز
از آنجا بتدریج عود کند مثلا تحرک صغیر باعظم محسوس گردد پس بتدریج باعظم یا اعظم
گراید و بحدی رسد یا از صغر باعظم عود کند آن را ذنب الفار راجع گویند و ذنب
عاید خوانند ... و بسبب آنکه ... مختلف است زیرا که اگر نبض از اعظم آغاز میکند
و ... میرسد باز عود کند و بهمان اعظم که آغاز از آن کرده بود میرسد آن را
ذنب الفار الراجع تام الرجوع گویند و دلالت میکند بر آنکه قوت تمام ... است
بر قوت محرکه حرکت اولی را و اگر از اعظم آغاز کند و بصغر رسیده عود میکند باعظم
اما بدان اعظم که در آغاز بود نمیرسد این را ذنب الفار راجع ناقص الرجوع خوانند و دلالت
میکند بر آنکه قوت ضعیف است از قوت محرکه حرکت اولی و اگر از اعظم آغاز کرد و بصغر
رسیده عود میکند بهمان اعظم و از آن هم ترقی میکند از اعظم این را ذنب الفار الراجع
الزاید الرجوع خوانند و دلالت میکند بر آنکه قوت غیر ضعیف است از قوت محرکه حرکت اولی
و ... آنکه از صغر آغاز کرد و باعظم رسد و باز از آنجا بصغر رسد و ترقی کند در صغر حتی که
نامحسوس شود و این را ذنب الفار المنقص گویند چنانچه در نفیسی است و دلالت میکند بر ضعف تام
و هو الفار ذنب کما ذکر بلفظ ذنب المنقص الاول اما آنچه از صغر آغاز کند و باعظم
گراید و باز بصغر عود کند و بر همان حالت موقوف باشد این را ... نامند

کذا فی تفسیر و از بیان این تمثیل اشعار است باینکه نوعی از بعضی فارسی است بیشتر از جمع
و نسبت الفاظ است تا نسبت تقسیم از وقت عبر بیشتر از جمع است و کذا است که در ... نسبت
است و نسبت الفاظ نحو قسم او هر دو قسم فارسی اند فافهم و قلنا ما لانه عام فیض ما
ما صرح احد به صحیحا لکنا عرفته بتوفیق الله تعالی اکنون باید دانست که اختلاف
در بعضی نسب الفاظ صحیحا آنکه باعتبار عظم و صغر بسیط باشد از قوت و ضعف و در سرعت و ثقل
و تواتر و تفاوت و صلابت و لین نیز ... باشد لیکن اختلاف اخص که نسبت آن
نسبت الفاظ بعضی بعضی باشد همان است که در عظم و صغر بود زیرا که بحسب این بعضی از آن
بدین اشباه هستند و فی الرشته آنکه در هر نوعی مختلف باشند در غلظ و اشباه آن
تا نسبت نسک و نیست که غلظ و دقت نیشابه بعظم است بهم اضافت و صغر و لوح در ...
این بعضی همین دو لفظ اقتصار کرده عوض لفظ اتصال و انفصال و مطلق و الآنها ...
که اختلاف بعضی نسب الفاظ بر سه گونه است یکی آنکه باعتبار بر صافت بود چه تعبیر ...
نخست مثلا اگر بسیط اعظم یا سریع باخر آن باشد با زیادتر ربع یا ... یا ...
نایل شود بضعف یا صغر یا کوتاه بابطو و طیئت و این نوع بعضی ظاهر است و ...
گفته شد از ترجیح و عدم ترجیح و نسبت للآنست و در جنس بعضی ...
دوم آنکه باعتبار زیادت نسبت بود بنظر باخر از کثیر مثلاً آنچه تحت اصبع ...
زاید محسوس شود در زمان نسبت و آنچه تحت ثانیه است انقص بود از دول ...
آنچه تحت ثالث بود نسبت بثانی و آنچه تحت رابع است نسبت بثالث ...
باشد و همچنان که از ابتدا از انفصال شود انتها یا زیادت سوم آنکه باعتبار
یک نغمه بود

یک نیمه بود نظر بحر واحد مثلاً بند از انبساط زاید نماید یا از نقص [illegible]
[illegible] زاید شود یا ناقص بالجمله و نسبت ادوار هر گونه که بود دلالت میکند بر
جهد [illegible] و دستور حرکت و از آن است که کاسته یا ناقص شود و کاسته زاید از انبساط
که ما بین سکون و یدل علی ان القوة تضعف [illegible] مرجح دلالت میکند بر نقص و نسبت ادوار
بر آنکه قوت ضعیف میشود لیکن [illegible] دلالت بر تمام او در جمع [illegible]
[illegible] و جاد کرباقیه و نسبت [illegible] قانون تو نشسته است که اضعاف و نسبت جمله
[illegible] نقص و نسبت [illegible] که در نقصان [illegible] گراید تا که بسقوط انجامد و هو از دیگ
دوم [illegible] که باقی مانده بر حالتی که از آن حالت بگردد و نسبت ادوار [illegible]
سقوط نه انجامد و هو رد الی [illegible] سوم انکار راجع و نسبت است که رجوع کند از حالت
نسبت ثانیه [illegible] بالا کرد است و [illegible] نظر بدیگر آن [illegible] طلبکه رجوع و نسبت
نقص نه انجامد و بعضی از مرکبات نقص ذو الفترات و نسبت است که
[illegible] بود بکلی که موقع بود حرکت و تعبیر کرده اند بدو وجه کرده اند وجه اول آنکه
در زمانه که امید حرکت [illegible] حرکت بوجود نیاید اصلاً یا بوجود آید اما [illegible]
[illegible] اصلا بوجود نیاید آنست که سکونی که بعد حرکت انبساط یا انقباض
[illegible] زیاده شود بر مقدار مخصوصه خود ظاهر است زمانه سکونی که در مخصوص است
از مقدار سکون معینه زاید شد حرکت در الا موقع بود که توقع نمانده و سکون
[illegible] و مثال آنچه حرکت بوجود آید [illegible] المحسوس شود [illegible] النسبت [illegible]
موصوف بسکون باشد آنست که بعد سکون انقباض عرق با نبساط گراید و هو

بدرجه محسوس شدن نرسیده است که باز هم کمی عود نماید پس اینجا نیز در دو قسمی
حرکت عرق من حیث الدرک نیز چو بود دلیل سکون که گذشته باعتبار عدم
احساس تحرک و این وجه بحسب تاویل محتاج است و از کلام شیخ بعضی
دو للقصر مستحصل می‌آید است و وجه دوم آنکه بعد شروع در حرکت قبل
از تمام او سکون افتد و این چنان باشد مثلاً بعضی بعد شروع در انبساط
تمام نماید انبساط را و بعد شروع در انقباض که هنوز از تمام او
نماید و باز حرکت کرده انقباض تمام نماید و شک نیست که بین السکون آمد
زمانی حرکت بود که سکون در آن متخلل شده پس نبض مذکور بجای انقباض
مرکب باشد از دو حرکت که یکی منقطع الوسط است و سکون او در انقباض
فقط است هم در انبساط بود و هم در انقباض مرکب باشد نبض از دو حرکت
منقطع الوسط و چهار سکون و این وجه باشد در بین معنی که مذکور شد تاویل طلب
است زیرا که توقع شئ قبل حصول آن شیء میباشد و هر گاه حرکت بوجود آمده
و سکون در آن متخلل نبود این گفتن که هنگام شروع حرکت ساکن شده لغو
و بنا و بیل آنست که گفته شود در نوع حرکت عام است که هم از اول وجود حرکت
تا اتمام حرکت پس چنانچه در وجه اول وجود حرکت مقصود است در وجه ثانی
اتمام حرکت مأمول است و چون قبل از تمام وی سکون افتاده صدق لفظ
حیث یتوقع الحرکة در حق وی صادق آمد و سبب بعضی در و فترت با باعتبار
فوت است که جابر مانده که طلب کشتر است توقف کند یا عارضی یا کهانی

دعف

باعث انصراف طبیعت بود دفعه و بیمار گفته از حرکت باز دارد خارجه در
وقوع شد بدست افتد و اگر گویند که در هر نبض کذب که هر نبضه مرکب
است از دو حرکت و دو سکون و اینجا لطف بوجه یا سه سکون یا چهار سکون معتبر
شده بهر نبضه پس حد ناقص باشد چون الشی دهند که هر او از سکون فرجه
نبض آنست که بعد تمامی انبساط و انقباض واقع بود ممکن نیست که اینجا
سکون که بعد به از تمامیت زیاده بر حد نبضه میباشد و ایضا نتوانند که
گویند الحد در حد و از انقباض مبادا اعتبار حلوتش از عارض است و ظاهر
نه چون نبض بر طبع بود زیاده بر دو حرکت و دو سکون در آن نخواهد بود پس
این سکونها باید رضیه اتفاقیه در حد نشود و از این کلام اکثر شکوک که در این
مقام وارد میشود در بعضها مرتفع میگردد و بعض از این مرکبات بعضی
است و دیگر آنست که متحرک بود در هنگامی که ممنوع بود در سکون واقع فی الوسط
واقع مابین انبساط و انقباض یا مابین الانقباض و انبساط که زمان سکون است
حرکت افتد و حصول التیام حرکت سوم که مابین آن حرکتین متضادین واقع بود در میان
بایسته که مثلاً بعد تمامی انبساط عرق با انقباض گراید فوراً حوالی سکون حقیقی
هم انبساط کرده باشد یا اصلاً سکون نکرده و بمجرد شروع در انقباض باز
منبسط گردد و قرع کند عقیب عجلة بحیثیتی که در آن قدر زمانی که سکون متوقع بود
حرکت افتد پس با انقباض متحرک بود در عالم سعی حاصل آنکه میان دو حرکت
متضاده حرکتی ثالث وارد بود بهمین سبب و وجه را واقع فی الوسط خوانند

بالجمله این حرکت واقع اگر در زمان ثانی از دو سکون است بر صفه از حرکت ترکیب میان

اگر از هر دو سبب از چهار حرکت کما لا یخفی فرق دفع ایراد است که هر چند بعض هم شود دو

دو فقرت گذشت اکنون در باید که بعض مذکور مشابهت دارد بغزالی و مطرقی

و فرق او از اینها گفته آمد خبر احد الامام رفیع و در وی و در غزالی آنست که قرعه باسو

غزالی لاحق میشود قبل انقضای قرعه اول یعنی هنوز بعض اجزای رکب از قرعه اول

نشده باشند که بعض دیگر از اجزای این قرع پاشکسته تنها انکه اجزای رکب در ... مجمل

میباشند در سرعت انجلا و تقدم و تاخر قرع میشکنند بهر کیفیت ... پس بعض اجزای

که شکست قرعه کرده اند هنوز آنکه بعض دیگر از اجزای او فارغ از قرعه شوند تا بیاید

قرع میکند بسبب لحوق قرعه ثانی قبل از انقضای قرعه اولی ... تا از

اجزای رکب بخلاف واقع فی الوسط که قرعه ثانی ... شود دیگر بعد از آنکه سایر اجزای او

از قرعه اولی فارغ شود و فرق دیگر آنکه بر صفه لاحق در بعض قرع عام میکند یعنی هر حرکت

قارع را شامل میشود بخلاف غزالی که قرعه بر صفه لاحقه در مخصوص ...

نمیکند قرع مگر جزو واحد را از آن و فرق در واقع فی الوسط و در مطرقی آنست که

باشد جزو حرکت انبساطی است که قرعه اول بهر جزوی از انبساط ...

مطرقی متمم انبساط است پس هر دو قرعه جزو یک انبساط باشند بخلاف واقع فی ...

که قرع ثانی او بعد تمامی انبساط است و از جزو او نیست و سبب کی بعض جزو ...

قوی است که محتاج گشته از الوست حرکت در غیر وقت حرکت و بعض از اینها ...

مبلی است و مبلی بکسر میم و فتحه سین مهمله و لام ... دو زر ... بنه ...

دو ... است ...

وجه دوم آنست که میکند در بعضی شروع و منتهی از انقباض الی سوی حد بسیار و در باب بستر
سبیل میکند از زیادتی الی سوی انقباض هم انبساط را در همان جهت تا که بعضی
نبض مختص در انقباض بعضی از جهات انبساط مجهول باشد از انبساط بود و معاودة
نبض مذکور مجهول دو دوم بود که هر دو را از طرف اگنده متصل ساز نه بلکه یعنی
این اکنده باشد و طرفین باز یک هم و مثال این نبض مجهول آن زیر که حالة انبساط از آن
نبض اول با منتهای بیک نبض نه شرطی دو را دو با دو بنیاد آنست از آنجا با منتهای اصبع چهارم
در انقباض میشود حاصل که عظیم الوسط صغیر الطرفین شود در حالة انبساط و ضد این
نبض را عمیق نامند و مایل الطرفین خوانند و وجه آنست که صغیر الوسط و عظیم الطرفین
باشد در حالة انبساط گویا دو دوم بود سر را از طرف باریک با هم متصل ساخته اند ولیکن
اتمام را با این دیگر کرده و شیخ نیز در قانون ضبط نموده بنابر قلت وقوع و وجه علت
قلت وقوع وجه آنست که سبب تسلی و ضد او لا محاله ضعف قوت و خون باشد ضعف
بانند کم است که شریانی را در انقباض که محسوس میشود اصابع اربعه را از دو طرف
ضبط نماید زیرا که بسط مکان واحد است کما است پس ضعف از دو مکان کما لا یخفی
از انتار او سلی کثیر الوقوع آمده نسبت بعمق که ضد او و بعضی از مرکبات نبض مرتعش
بعضی از آنست و این را مرتعد نیز گویند و وجه آنست که با قبه بود دار و سیاله الشی
مرتعش بعضی عرق لرزنده محسوس شود و سبب این نبض ضعف قوت و شدت حاجت و
ملامت و ... آنست و بعضی از مرکبات نبض ملتوی است که محسوس میشود گویا
رشته السکنده که هیچ نیچ در دو متصل میشود و این انواع از دو قسمت تا ملتوی
آنچه مذکور شده و دلالت میکنند بر بدی حال بدن فایده اضاف نبضها

که در متن بود وبند تا اینجا تمام شد ونیز ذکر چه انواع مرکبه او زیاده بر آنچه که معدود

گردید لیکن آنچه مخصوص نبض شده واینجا فقط بنا به بیان متکلم باید دانست

که یکی از آنها نبض متشنج است واین نبض چون تار کشیده شده باشد و مختلف الاجزا بود

در تقدم و تاخر و وضع و منفرد بود باشد لصغر و صلابت و وجه تسمیه آن بحدوث

تشنج وسبب نبض را متشنج شده لا اینکه از عصب است که در عضلات مختلس [illegible]

است وظاهر است که چون فرو بعضی اجزای عضله متشنج بالا کشیده یکی افتد

مابین الاعضا این متعمد ممکن شود و منضبط شود و صلب بنماید و در اجزای شریان آن اختلاف

افتد بواسطه اختلاف اجزاء عضلانیه عصبیه و جهت آنکه تشنج است تار و تنگ است

که این تشنج میماند مگر از حرکات غیر طبیعیه و زوائد قوام آنست لا از مرکبه …

اگر گویند چون جایز است که وجود نبض متشنج بعد وجود تشنج باشد لیس نبض …

منذر رعاشه بر تشنج لان منذر الشی یکون سابقا علی ذلک الشی چون شی …

که تشنج و قبض ظاهر شود که اعصاب تار کشیده شود و تشنج اتفاق افتد

نقدم بر تشنج اعصاب کبیره است لیکن منذر رعشه و نابت است و دیگر از آنها

متواتر است بر وزن متصرف واین هم چون تار کشیده شده زیرا که متواتر و متشنج

و غیر تعنی ملتوی جمله با هم شرکت دارند در بودن هر واحد مختلف الاجزا در تقدم

و تاخر و وضع لیکن از جهت آخر تفارق دارند کما لا یخفی بالجمله متواتر آنست که در

انبساط کمتر و پوشیده تر باشد وکشیده رگ ظاهر تر باشد واکثر وقوع این

نبضها در امراض خشک بود و نوعی است از نبض که از … گویند والا …

صلب و باریک وکشیده و جهت اختلاف که در بیماریهای شدید الیبوسه …

دق و ذبول

دق و ذبول پدید می آید و نوعی دیگر است از نبض که ابن البطریق [illegible] نامد و معروف است
بزبان اطبا حیانی باشد که نبض قرعه کند اصبع را و بدلیل کفایت ننماید پس باز قرعه
کند و نیز تمام انبساط چنانچه شیک را بر سند الا سر انند تا بشکند و تیر شنید از پیر
رسیده قرعی دیگر نماید پس از آن فارغ و جالینوس تشبیه این را ابن بطریق [illegible] ساختند
و ترجمه بطریقه نیک شده است و جالینوس گفته که من یافته ام [illegible] را که دو بار عود کند
[illegible] در یک نبضه [illegible] قرعه موقوف و منقطع نیست لیکن ندانسته که هر قرعه [illegible] ضعیف
از قرعه ماضی میباشد و دو [illegible] به تواقع [illegible] گفته شد در دو [illegible] و
بطریق [illegible] و لکن عیسی سر یا منه و اطبا را در این اختلاف است که [illegible] دو نبضه است
یا یک نبضه [illegible] مر اینند که دو نبضه است که بنا بر شیء [illegible] قرعه ثانیه یک نبضه
توهم کرده اند و منجمله این بعض آنست که قرعه مشعر بر اتمام انبساط است و چون اینجا دو
قرعه محسوس گشته لاجرم باید که دو نبضه باشد زیرا که در یک نبضه دو انبساط نباشد و
شیخ گفته که این حجت مغالطه است چنانچه گفته اند و بعض مر اینند که او یک نبضه است
که مختلف است در تقدم و تاخر و شیخ همین را اختیار کرده لیکن دریافته که اینجا اختلاف
تقدم و تاخر در دو [illegible] جز این نیست که باعتبار اجزاء شریان است و در نبض
منشار و طول [illegible] اکثر اجزاء [illegible] قرعه میکند پس بعض دیگر از اجزاء [illegible] بال بعد
مفارقت اینها فارغ میگردند و در یک نبضه دو قرعه واقع میشوند و در بیان اسباب
این نبض ضعف و بسیار روشنی تیر شود و اما [illegible] یک نبضه [illegible] احتجاج
بگفته با آنکه [illegible] دو نبضه زمانه معتد به باید و حصول اینها در این قدر زمان
قلیل که منظر [illegible] دو قرعه میکند محال است بعقل و تجربه و الحاصل شیخ گفته در رد قول

کلی بلکه کلامی را دو عرضه سبب اینها نادم است که هر چه از دو عرضه دو دفعه بکوسنگی بود
و بیان عرضه بود انما هو مغالطه زیرا که اگر چنان باشد منقطع الانبساط تمام
را بهر دو عرضه کهن جایز باشد و ما قاله احد از دلیل دیگر آنکه و هر دو عرضه نقل
و شی روا نبود که او شرط است تمامه بیستر منقبض میگشت لیس با منبسط
و اینجا آن نیست و تحققه کما قلنا بلکه جایز است که بگوییم عرق چون آنجا منبسط بود
از دو سبب دفعه دیگر اگرچون اسباب بعض مذکور دیگر آنچه که بعض علامات در این حسب نسبت
مختلف میباشد که وجه حدوث این را سبب یکی آنکه قوت قوی بود و حاجت
شدیده و آلت صلب لیس بطاوعت نکند و در کمال انبساط بلکه انبساط ترسیده
منقطع شود لیس بار قوت بما رسید عاید حاجت تمام نماید انبساط عکس کامل خود را
دیگر کند از اجزاء باقیه آخر انبساط را اما تمام نماید انبساط را در صورت بعض
منطوی صلب و قوی و سریع میباشد و متواتر که لحظه آخر آلت از قوت بعد
نه از رسیده عاید حاجت بود بلکه بنا بر آن باشد که سایه انبساط را بکمال خود بقدر از زیرا که
از طبع قوت است بکمال افعال اعضا است اگر مانعی نبود دوم آنکه قوت ضعیف باشد
آلت نرم باشد منبسط شود یکبارگی بنا بر ضعف فاعل یعنی قوت بلکه بر اسباب
عارض شود و دیر از وقفه و بعده تمام نماید انبساط را هر چند بقدر
و بعضی سیوم آنکه اتفاق افتد قوت را شاغلی که مانع کمال انبساط بود چنانچه عارض
میشود عند فرح مفرط و از کلام بعض علما اعظام چنان استعداد میشود که دو دفعه
باشد و منطوی خاص زیرا که فرق است وجه آن نوشته اند که عام است که دو دفعه
هر دو دفعه متساوی بوده یا یکی اعظم بود و دیگر اصغر و در هر تقدیر هر دو کامل

المستوی

سریع پیش نشند و کلمه للیطا و کلمه یکی سریع و یکی ذی الطا و از اختلاف طرفین وجوه الواع
دیگر و عیس نه بشود و اگر نبض ذو ثلث قرعات را که در غایت بدرستی وجود
او بهم با یکی تعبیر کرده شود و منضم سازند همه الواع بیست و هفت شود و اینها شد و گذشت که در مطاوی
سه طرف که قرعه ثالث او نسبت بسابق اضعف بشود دلیل نبود و نوع سوم نوع را جنس
ذوالفرعیس حاصل آنکه مطاوی را ذوالفرعیس که عین ذوالفرعیس است و ذوالفرعیس را بعبارات اطلاق
بنظر کرفت غیر جایزه اکثر اطبا در کتب لواحقات نبض را اجمالا آنچه فایده **فایده**
در بیان نبض مرد و زنان بدانند که نبض مردان نسبت زنان قوی تر و عظیم تر باشد و نبض زن
بطئ تر و متفاوت بود **فایده** در نبض کودکان بدانکه نبض کودک نسبت بالغ سریع
بود و متواتر و در عظم نبض بعد از اعتدال بحال مانند عظیم باشد و نبض بالغان قوی تر از ماضی بود
و چون بحد کهولت رسد قوی تر شود و در عظم متخلخل و عظیم بود و نبض شیخ نسبت بحد اول
مغیر و بطئ بود در عظم و قوت میانه و نبض شیخ ضعیف و متفاوت بطئ بود و لیکن **فایده** در نبض
مزاج اینجا که مزاج طبیعی گرم بود و فاعل قوت و آلت نرم نبض قوی باشد و عظیم و اینجا که مزاج
مزاج ناطبیعی بود هر چند که با طبیعی قوی تر بود نبض ضعیف تر باشد چنانچه در حمی محرقه و حرارت شهوانی
و نبض مزاج سرد با تغییر بود یا متفاوت یا بطئ باید از جهت حاجت و صلابت آلت و
نبض مزاج رطب با موجی بود یا عریض و نبض مزاج خشک در اکثر اوقات صلب باشد و
اگر قوت قوی باشد و حاجت شدید دو ذوالفرعیس باشد یا متشنج یا مرتعش و باید دانست که اگر
که مزاج نصف بدن در طول گرم باشد و نصف دیگر سرد دلیل نبض نصف مجرد و همچون نبض محرور و
نبض نصف سرد و همچون مبرود بود **فایده** در نبض مهزول و سمین نبض لاغر نسبت نبض فربه
عظیم و بطئ باشد و نبض فربه نسبت نبض لاغر صغیر و سریع باشد و اگر فربهی از کوشت بود

سرعت و تواتر بیشتر بود و اگر از شحم باشد بخلاف این بود فایده در نبض حبلی یعنی حامله در عظم
و سرعت و تواتر زیاده از آن بود که پیش از حمل بوده باشد و اندر روش تفرقه و تکاثف
مگر باندازه ضعیف که از ثقل حمل پدید آید فایده در تغیرات نبض بحسب فصول سال و مزاج بلاد
در ربیع معتدل بود بجمیع باب‌ها و در روش افزون بود و در شهرهای معتدل الهوا نیز و در صیف
سریع و متواتر و صغیر و ضعیف باشد و در شهرهای گرم نیز بدستور و در خریف مختلف باشد و ضعیف مایل
و در شهرهای مختلف الهوا [illegible] و در شتا متفاوت باشد با بطء مایل با صغر لیکن نبض محرور در بالای
در سرما قوی‌تر بود و در شهرهای سرد نیز بدستور فایده در نبض نوم گویند نقطه در اول خواب نبض
و ضعیف باشد و بعد از آن متفاوت شود با بطء و بعد هضم طعام و مرتبه [illegible] در خواب عظیم بود
میگردد و در آخر خواب معتدل المقدار عظیم و قوی و بطء بود و چون در خواب [illegible]
بصغیر و ضعف و تفاوت و بطء بازگردد و هرگاه که در خواب قوی شود و بعده [illegible]
از عدد باشد صغر و تفاوت و بطء در نبض [illegible] بالجمله احکام نبض در خواب مختلف باشد و
بیدار شدن بدستور [illegible] که هنگام نقطه که عقب نوم طبیعی باشد بجنبش عظیم و سریع باشد
بطبع خود بازگردد و اگر ناگاه بیدار کننده [illegible] نبض [illegible] ضعیف باشد [illegible] عظیم
سریع و مختلف و مرتعش گردد پس اگر [illegible] ضعیف باشد [illegible]
بماند و الا زود متغیر گردد و بحال آید فایده در نبض ریاضت هرگاه ریاضت معتدل باشد
نبض بتدریج قوی‌تر و عظیم‌تر شود و در آخر ریاضت سریع و متواتر باشد [illegible]
فزونی از اعتدال بود صغیر و ضعیف گردد و اگر [illegible] باشد سریع گردد و هرگاه
بافراط تمام رسد [illegible] گردد با بطء فایده در نبض طعام و شراب [illegible]
[illegible] باید دانست که چون طعام باعتدال خورده بود نبض عظیم و قوی و سریع و متواتر
بود و اگر بسیار خورده بود نبض در اول مختلف و بی‌نظام گردد و اگر بسیار کم خورده بود

نبض قوی

مایل بقوت و بعظم و سرعت نماند و قوت نیز بر نماند و اگر ماکول گرم بود و مزاج اصلی نیز گرم
باشد نبض بواسطه آنکه مزاج گرم تولد کند و بسبب تولد مزاج قوت ضعیف شود و نبض نیز ضعیف و سریع و متواتر
گردد و اگر مزاج اصلی سرد باشد و طعام گرم با مزاج بسازد و نبض عظیم و قوی بود و همچنین اگر
مزاج سرد و حرارت سرد بخورد لیکن مزاج سرد و بد بدآید و قوت ضعیف گردد و بدین سبب نبض صغیر
ضعیف و بطی و متفاوت گردد اما شرب آب اگر بسیار نه تشربی شود و نبض بدان سبب مختلف و
نظام گردد اما با صلاح و بی نظامی کثرت طعام بهتر است زیرا که مشروب لطیف و خفیف باشد
اما شراب سرد و بالفعل خواه بالفعل سرد و شنده باشد خواه سرد و شیرین هو بسبب رشتان حکم و سرخ
و چون حکم غذا است سرد و ترد و تغییر نبض از روی جنس مزاج اصلی باشد چنانچه گذشت غایت آنکه اگر گاه
در آن گرم بود و آن تغیر نماند و شراب حار بالفعل خواه از شراب شهوانی باشد که بالفعل گرم شده
باشد خواه آتشین حرارت شدن از حرارت عارضی تشبیه باشد و حکم وی چون حکم غذا است
گرم بود و تغییر نبض از روی جنس مزاج اصلی باشد چنانچه گفته شد و شراب آنکه زود گوارد است
تغیر در نبض زود پدید آید اما آب نیز آنکه غذا را دهد و کار زود منبذرق و منفذ بمجاری
منفذ فعل وی اندر باطن همچون فعل شراب باشد در بی زمور و سامانی که تن را گرم بکند حاجت
او به سیر او را نمیکرد دراز آتش کی نبض اگرچه از آب گوشیدن معتدل المعده از قوی نیکی میکرد
اما عظم و سرعت و تواتر نبود و حکم کثرت و قلت و سرعت همچون کثرت و قلت طعام باشد در نبض آب
گرمابه آب سرد و با گرم اگر آب گرم استعمال کند چنانکه در حمام نبض عظیم بود و لیکن بعده سریع
بود با تواتر و اگر در حمام دیر نشیند حرارت تحلیل رود و نبض ضعیف و بطی و متفاوت میکرد
و اگر آب سرد استعمال کند و سرد بی تعفن از آن نبض صغیر و متفاوت گردد و اگر ظاهر تن سرد بود
حرارت در باطن جمع گردد و نبض قوی و عظیم و سریع بود و آنچه بعد نهایت آنچه خشک کننده است
چون ورزشی نبض را صلب کند و آنچه نرم کننده است چون کثرت نبض را سریع کند
در نبض او چنانچه بدانند که تغییر در نبض بسبب درد باشد از شدت درد بود یا از لطافت

مدت درد بسیار چه وقت درد با عصاب شریفه اما چون درد آغاز کند بهر کمتر باشد نبض
تو سع بسیار سریع و متواتر بود لیکن چنانکه وجع ظاهر بود اما اگر در باطن باشد هم آن در ابتدا
صغیر و ضعیف بسبب آنکه نبض را و هرگاه وجع صعب بود نبض را ضعیف کند و صغیر و متواتر و سریع
و هر چون که مدت وجع دراز شود بر کرد و تغیر نبض تو سیر و سیستر باشد و وقتیکه در آن زمان نبض بر سمع
دقوت ساقط کند نبض نملی کردد فایده در نبض اورام و تغیر ورم نبض را دو گونه باشد
یکی آنکه ورم شریان باشد تمام بدن را متغیر سازد و این ورم از سه حال خالی نباشد یا آنکه ورم
حار و عظیم بود یا در عضو شریف باشد و وجع احداث کند یا آنکه نه عظیم بود و نه در عضو شریف
اما شدید الوجع باشد که در هر سه وجه نبض تمام بدن متغیر گردد دوم آنکه ورم متغیر کند
نبض عضو متورم را و این ورم سخت و عظیم نباشد و از اعضاء شریفه دور بود و نه وجع دهنده
و بی وجع شدید باشد و این ورم در عضو متورم هم اثر مالی متغیر نبض شود دیگر شریانی
متصل باشد و بسبب آن شریانهای مجاوره سرایت کند چه اگر ورم بطرفی بود و شریانها از وی
گذرند شریانهای آن عضو متورمه هم بحال خود مانده و تغیر در آن راه نماید لیکن باید
دریابد که تغیر نبض از ورم بچگونه باشد یکی آنکه در هر نوعی از انواع ورم تغیر بر حالی دیگر
بود دوم آنکه در مدت ورم هر وقتی شأنی دیگر بود سیوم آنکه مقدار ورم اثرهای دیگر باشد
چهارم جنس عضو متورم علامات مختلف باشد پنجم آنکه بسبب طبع و جنس اعضاء متورمه آثار
متنوعه بود چنانچه گفته میشود اما تغیر که حسب انواع بود چنان باشد که اگر ورم حار بود نبض
منشاری و موجی تغیّر سریع و متواتر باشد و هر چند صلب تر گردد منشاریت ظاهر تر شود و اگر
ورم لین بود نبض موجی شود و اگر بارد بود نبض متفاوت و بطی باشد و هرگاه جراحت
نبض از منشاریت بگردد و موجی شود و اختلاف در آن ظاهر گردد و بسیار باشد که
و متواتر کمتر گردد جهت سکون حرارت اما تغیر در مدت چنان باشد که در ابتدای ورم گرم
نبض عظیم سریع و تو سیر و نه تغیر و متواتر باشد همچنانکه در ابتدا است او حادث و در انتها

ازورام

اورام ظاهر بسبب نفوذ آن در عظیم و قوت و سرعت و تواتر و صلابت و ارتعاد و منشاری گردد
و بسبب عفونت تواتر فزون تر بود و هرگاه مدت ورم دراز گردد و ورم سخت شود نبض صلب و
دقیق و سریع و ضعیف و متواتر بود پس اگر در ابتدا مدت شود و منشاری بود و سرعت مائل
و دقیق بود و هرگاه ورم پخته گردد و بگشاید و علت بغشایل افتد نبض موجی بود و مانند آن چاره
اما تغیر که بمقدار ورم بود چنان باشد که اگر اماسی عظیم باشد اعراض همه افزون باشد
و اگر کوچک بود اعراض هم کمتر اما تغیر حسب عضو چنان باشد که اگر ورم در عضو عصبانی بود چنانکه
معده و روده و قولون و مثانه و غشا که اندر پهلو پوشنده است و حجاب نبض منشاری تر و صلب تر
باشد و اگر ورم در عضوی بود که لحم ندارد و شریانی در آن بسیار باشد ~~نبض~~ و طول نبض
عظیم و مختلف باشد و اگر اندر عضوی گوشتی تر باشد با بسیار شریانها چون ریه و طحال نبض عظیم تر
و مختلف تر باشد و اگر دور از دل بسیار بود چون جگر عظیم و اختلاف کمتر از آن باشد اما تغیر بحسب طبع
و حس عضو چنان باشد که اگر ورم در حجاب یا در معده بود نبض بحال ماند حسب غشی و مانند تشنج
باشد زیرا که طبع حجاب چون طبع عصب است و معده عصبانی است و بدین سبب هر دو حساس
تر باشد و از درد اگاهی بیشتر بیابند و اگر ورم در ریه باشد نبض همچون نبض صاحب خناق
باشد زیرا که همچنانکه در خناق وصول هوا القلب متعسر شود در ورم ریه نیز متعسر گردد
و اگر ورم در جگر بود نبض صاحب همچون خداوند ذبول باشد زیرا که چون جگر ورم کند گوشت را
باب
غذا نتواند کرد تا جرم بدن لاغر شود پس ذبول پدید آید لامتناع وصول الغذاء الی الاعضاء
در نبض اعراض نفسانی و آن فرح است و غم و خوف و غضب و مانند آن اما نبض در فرح و شادی
عظیم و متفاوت بود و در غم ضعیف و صغیر و متفاوت بالفعل و در خوف و ترس ناگهانی سریع
و مرتعش و مختلف و مضطرب و در ترس ناگهانی صغیر و ضعیف و در غضب و خشم عظیم و شاهق

وسریع و متواتر و در بحران نبض مختلف شود که و شکله غضب با خوف و خجل مرکب شود و با حد
اکثر غضب مختلف گردد که در هر صورت مختلف باشد و در لذت نبض عظیم
و عظیم نبض مرد گویند حقیقی و غیر حقیقی حقیقی آنکه عرق منبسط شود در اقطار ثلثه و زیاده
محسوس شود و عام است که انبساط او از فعل قوت محرکه بود که مشتمل بالتمام للار مقدار طبیعی
دست بهم رساند یا از توجه روح گشته بود که بتحریک نفس شریان میل ظاهر نماید و غیر حقیقی
آنکه باعتبار حس عظیم نماید و در حقیقت نباشد و آن شاید بود که شریان بالا آمده مرتفع
شود لشونت جلد بسبب حرکت روح بخارج و بدین سبب اکثر اجزاء عرق محسوس گردیده و
کمال افتد که عظیم است و نباشد زیراکه این ارتفاع در عرق از حیث المتوسط است
نه باعتبار انبساط و گفته است که عظم از لوازم قوت است و عرق زیاده از آنچه بود شرط
بهر آنکه نبض انبساط همین است حاصل کلام آنکه قرشی گفته که نبض عظیم که از لوازم
نقصانی و حرارت است یا از نوع ما نحن حقیقی درست است اما از نوع اول حقیقی ممکن نبود
نیست زیراکه هر دو ما قوت لسلط شده ایشی ممکنید مگر آنکه برساند او در المقدار طبیعی او لسی
امکانی ندارد که از للا مقدار طبیعی تعدی کند بواسطه قوت نی لحوق امر آخر زیراکه
اینجع نه مقتضی بدلیل شود که مطلوب بالطبع مشروک بالطبع شود و هو محال **فایده** در
نبض امراض سر اندر سرسام گرم ضعیف و صغیر و متفاوت باشد و صلب بود و با صلابت
مموج گردد و هر گاه تشنگی بود عظیم و سریع و متواتر گردد و با بطی و متغیر
مختلف باشد و در سرسام سرد بطی و متفاوت باشد و موجی و در صداع حار سریع و متواتر
بود و در صداع بارد متفاوت و بطی و در جنون صلب و صغیر باشد و نخست سریع و قوی
نبض صلب و صغیر و ضعیف شود و در غشی نامنتظم باشد و هر گاه عالی مخروط را بینه یا نامنتظم
او شود.

…بود و شود تا ابو از او نبض او قوی معتدل و عظیم گردد و در لقوه نبض دقیق صلب باشد و در شهر حاجت
…علاج موجی باشد و ضعیف و متفاوت و بطی و اگر قوت ضعیف باشد نبض ضعیف
…نامنتظم بود و در صرع … آنجا که ماده بلغمی باشد متفاوت و بطی بود و آنجا که نافه بود …
…و در ملک و متغیر باشد و در سکته موجی باشد **فایده** در بعضی حمیات نبض حمی یوم منتظم و
…واثر مایل بود … مختلف گردد و منتظم باشد پس اگر نامنتظم گردد حمی یوم نباشد و در حمی عفنیه
…اول نوبت منخفض و سریع و صغیر مختلف باشد و در میانه نبض عظیم و قوی و در نوبت خالصه
…متغیر و ضعیف و بطی متفاوت باشد پس عظیم بود و در غب غیر خالصه ضعیف و صغیر و مختلف
…باشد و در میانه نبض مایل بقطع کند و در حمی بلغمی تحت منخفض و صغیر و ضعیف و متفاوت
…باشد پس متواتر گردد و مختلف و در مطبقه دموی ممتلی و نرم و عظیم و قوی باشد و با عظیم
…سریع بود و اگر چون عفن باشد عظیم و سریع و مختلف بود و در ربع اگر ماده بلغمی بود نرم
…بطی باشد و اگر صفرا دوست بود سریع و متواتر باشد و اگر دموی بود عظیم و لین باشد و اگر …
…بود و اکثر بود صلب باشد و صغیر و اینهمه که گفته شد از دلالات نبض مذکوره من حیث الالم الحس
…ظاهرات آن مرض است … نظر از لواحقات آخر و الصاق با عتبار را کثیر است و هم که گفته شد در بعضی
…امور بسیار باشد که از آن مختلف کنند از آنچه مسطور شد **انتها** از انجا که بعضی از آنچه ممکن للاجتماع
…اند بهادر حمی تواند دگر شد لکون اند است هر جنسی که با جنس ضد بیشدار … مسلط باشد
…الی الاجتماع او و در یک نبضه محال … مگر آنکه من حیث الاجزا مختلف بود مثلا نبضه واحده
…که سریع باشد و بطی هم یا عظیم بود و صغیر چنانچه در جنس مختلف و غیر بمفصل گفته شد چون

منحت نبض در غایت غموض بود جهت تمام در بسط کلام نمودیم تا
طالبان را از طلایع بر ابشر ادراک کما حقه مستحصل باشد
رزقنا الله تعالی

تم تم

[illegible]

بهنربان جیبر و راشنیده [illegible]

حل نحیه بو و برباره [illegible]

خادمی [illegible]

اگر ماهی لسان [illegible] هوا [illegible]

[illegible] سرکرده [illegible]

سرکشی باره جاموش ورنا [illegible]

بعشر و [illegible]

افشرده و لعل [illegible]

[illegible] برادم [illegible]

براق سمرل [illegible]

[illegible]

[illegible] بنجم [illegible] ورنامه [illegible]

نقل بعض فواید از مفرح القلوب که حکیم محمد اکبر عرف محمد ارزانی [illegible]
شرح قانونچه تصنیف فرموده از بحث ماکول و مشروب [illegible]

فایده اگر گویند هر چه اثر میکند بماده بکیفیت نیز اثر میکند لا محاله زیرا که جزو
اغذیه است مانند خون متولد شود با اصلاح و تسخین بدن خواهد کرد پس حصر باید غذا ر
بماده ثابت باشد جواب آنست که حکم باشد بکیفیت مخصوص بدان است که جسم
صورت نوعیه خود باقی باشد و کون و فساد بر آن طاری نشده بلکه [illegible] شود
مع ذلک باشد که در بدن و این در غذای مطلق مفقود است زیرا که صورت
مطلوب تا منخلع نشود صورت خلطی که علت تسخین بدن است متکون نمیگردد
و بدین التمام اثر خارج عن بحثنا و حول اکثر آنکه از اغذیه گرم متولد شود و خون
غیر آنکه از اغذیه بارد تولد میکند و احداث کیفیت حار یا بارد مینماید اجزا
[illegible] باشد که حدوث کیفیت بدن حسب تغیر است فایده از
بحث اخلاط [illegible] استحاله را دو استعمال است یکی آنکه در تغیر کیفیات
اطلاق نمایند و در اینجا لفظ الی لازم [illegible] الی [illegible]
لفظ الی باشد چنانچه گویند استحال الماء الحار بارداً و نگویند استحال
الی البارد دوم آنکه در کون و فساد یعنی تغیر صورت نوعیه اطلاق نمایند و
در اینجا لفظ الی لازم دانند چنانچه گویند استحال الماء الی الهواء و گویند
استحال الماء هواءً فایده از بحث ماکول آنچه اثر میکند بماده و کیفیت
اگر تاثیر ماده غالب است اثر غذا است دوای گویند و اگر تاثیر کیفیت غالب است
اثر [illegible] غذا گویند و انقلاب جوهر [illegible] دوا [illegible]

ازان شعبه عدد بر علیه ما بر نمود زمانی اندک در و صورت غلبه بود
و ارکان عدد بخلاف سبب صورت و انخلاع جوهر انقلاب سهولت عدد
و فرق اینست بخصوص سبب سهولت الی انقلاب ثبت دوا علیه ما بین که
بعض دوای اطلاق لفظ معتدل هر دوا فایده تفاوت اندک ماند واحد
اینجا از شابد تجارب از قبیل کنند و اگر نکنند اطلاق معتدل لفظ نقد
ماقیها با سکونیه سنگ لفیه باشد ساخته سفینه بر شکل که از سنگ
دو لفظ اطلاق عدم و نماید اطلاق بر لفظ سفینه و لفظ محجر و الحجر
در عدد بعد که نماید گویا ازان دو که آنست ظاهر معتدل دوای هر نقد دار محجر
و از بدل که ازین زیاده کنند بعد بدن در به معتدل ازین بدن در
معتدل دوای و فی شلبس معلوم نحله مفقود معتدل دوای در ایجع
عدد جهة و آن کیفیت بشقی حیز به مرکب موضوع سنگ مجموع
دوای نه و عدد بسیط نه و دوای و عدد نه و مطلق دوای نه و شد مطلق
دوای مرز و لا اشت معتدل دوای مثال و مطلق سم نه و سیمی
کم بغیر بعضی معتدله تغیر اینها اول از که است مطلق عدد و معتدل
و از بکر اول دان و جور از منفعه نکنند وجود با بمرسه لوقوع حسی در شود ظاهر
اول درجه مثلا در است داریا حار که دوای در و اینها در منعکسند فرق بهمین
اولی دوا المد مطلق در و مطلق دوا در فرد که مولیه قانون شارح فایده
و شود معهوم ازان دوا المد مطلق کنند اطلاق لفظ لفظ اکر چه نسخه
ما لیعلم سمی دوای و عدد دوای فی در مشخص مفهوم در میگردد داخل

دوای مطلق باشد یعنی لفظ دوا بلفظ مخصوص است یعنی مقید مرتبه نبود
و دوای لفظ هر دو در مفهوم مشترک دوای بعد است و نه دوای حیثیت و از اینرا که
که دوای معتدل را هر در مطلق الدوا داخل بود و ما به دوای مطلق منفرد
پس هر یک لفظ دوا و فقط اطلاق بکنند و اگر گفته محمول مجاز خواهد بود

الفصل از معراج القلوب

ماکولات
در بیان کیفیت تاثیر موثرات ماکوله و مشروبه مفصل گو سنده بدانکه هر چه
در بدن جسم آید و هر جسم مرکب است از ماده و صورت و کیفیات در الل لازم
زیرا که ماده و صورت جوهر اند و کیفیات اعراض و بعضی از کیفیات للصورت
... ماده چون حرارت نار را و بعضی بماده چون یبوست نار را و اما نه در
... چون مفصل کرده شد ماجمله با هر جسم که در بدن انسان با لصورت
بود یا بماده یا بکیفیت للصورت یا ماده با لصورت و کیفیت یا بماده و کیفیت
یا بهر سه یعنی صورت و ماده و کیفیت پس هر چه فعل وی بواسطه کیفیت باشد
از او فاعل بکیفیت باشد و هر چه فاعل بصورت باشد ممنوع است که فاعل بصورت
فاعل بکیفیت هم باشد لیکن فعل وی غیر فعل اوست لا محاله چنانکه سقمونیا
اسهال میکند بصورت و تسخین مینماید بکیفیت حاره اما فعل بماده مخصوص
بغذا است غذا مطلق بود و ما غذا است دوا است و امثله هر واحد بیاید اما آنکه
اگر ما ثیر بکیفیت فقط است دوای مطلق گویند و فلفل وی زنجبیل است و مانند آن
واگر از ماده فقط است غذای مطلق گویند مثل وی لحم است و گندم و مانند آن
واگر از صورت شد یعنی فقط است و در اینجا صفت نامند و وی دو گونه است
یکی آنکه موافق مزاج انسان بود و متعاون حیات بود پس اگر آن خیر مفرد است

سم فار زهرها مانند و نظیر و سایر جواهر بیش است و مانند لعل و اکثر جواهر

[illegible] و مثال و سایر ماهی گبنر است و مانند لآلی دوم آنکه منافی

مزاج بود و مفسد بدن از هر اسم مطلق باشد و از اسم سموم منافی

و باید دانست که تا تاثیر سم در بدن با حداث سمیت که ثمره اش قتل و هلاک

است بمجرد خاصیت و غیره است قطع نظر از کیفیت یا آنکه [illegible] در کیفیت

نیست زیرا که و شیء جسم است و جسم را کیفیات لازم کما مر و دلیل بر آنکه تاثیر

سم من حیث القتل بصورت است نه بکیفیت آنکه میشود از آنکه فعل مار

او قوی تر از سم کبات حاره است تماما بهتر آنکه مار غیر مستطاب و قوت

آن بیشتر است و مع ذلک مشهور است که [illegible] ادویه بشرب سموم بدتر جهان

قوی تر از اصابت مار است چنانچه بعض بمجرد شم سموم قتل میکنند بعض بمجرد رؤیت

و احراق [illegible] مار اگر چه عام بود مدرک [illegible] و [illegible] ملاقات مار [illegible]

از بدن بعد به حرقت [illegible] بدن [illegible] بخلاف اصابت سم تا رسیدن بول

لسع حیه و لدغ عقرب که فوراً در تمام بدن منتشر میشود و الهام [illegible]

که [illegible] اولی [illegible] گرم عظم بعض و حرارت ملمس بد بدن [illegible] آید الا فلوع

که [illegible] بعض و برودت ملمس لازم آید [illegible] از جمله باشد که فعل سم

بخاصیت است نه بکیفیت و سموم مشروبه را اسم لسع الافاعی فاسی نامند

و بدانند که [illegible] قول [illegible] سم [illegible] سم عقرب حراره حاره است و قول [illegible] سم عقرب

عین حراره بارده [illegible] نیز [illegible] که خول ثابت است که هیچ حسی از اجسام

منعزل از کیفیت فاعله نیست و کیفیت فاعله لا محاله فاعله [illegible] سبب فعل

بعض

مخصوص اشیا چنانچه گذشت که بمجرد صورت عمل میکنند بخصوصیت صورت است

ونه از جنس فعل منفعل بلکه بصورت اشیا و افعال باشیا اکثر منفعله

مرکب از اشیا مفرده که در بعض اشیا موجب خاصیت اعتدال در کیفیات

ملاک ایشان عمل وی همانست که ملفوظ بخاصیت شده مثلا فلفل که از سنان

نیم است مختلط بالعضو و از وجود او همان است و آثار کیفیات او ساقط

الاشیا را اما مشهور اند که از بعض اشیا آثار مختصه بصورت مع آثار مختصه بکیفیت

المختلط بود و در بخلاف فعل آنرا بهر دو منسوب کنند چنانچه بجائیه اگر تاثیر بماده

و کیفیت است غذا او دوا یا دوا غذا خوانند و نظیر وی کاهو است و

دیگر بقول و اگر بکیفیت و صورت است دوا از دو خاصیت گویند و مثال

نمک زیرا که وی بشدت المبرد بت است و مع ذلک تفتیح سدد میکند

و تفتیح و تسخین ... مکر بخاصیت لانه غیر مقتضی للکیفیة و

از جهت نفع کانت اعلال بارده حکم شیر و اگر بماده و کیفیت و صورت است

غذا است دوای دو خاصیت گویند و مثال او سیمین است زیرا که وی

با وجود تغذیه مقاومت میکند با سموم بالخاصیت خصوصا روغن کماهو

و اگر بماده و کیفیت و صورت است غذا دوا ذو خاصیت گویند بمثل

لعاج است یعنی سیب زیرا که وی بدل ما را غذا میدهد و تبرید میکند

و مع ذلک تفریح قلب است بالخاصیت ودر شرح کلیات نوشته که در نی

غذا و دوا ... ماکل وارد ... بالعقل کرم ...

بدل از را ... گرم میکند باشد و فایده در بیان بعض الفاظ که در این صحبت

و در ضمن آن مقدمه مستعملات شود که ازان ما کثیر بهرات واین مقدمه محتاج الیه
در مانده کتب ما طلاب را اطلاع بر غموض حاصل آید بدانند که از دوا
که مجور در ابدان انسان معتدل المزاج از دو وجه بیرون نیست یا احداث نمیکند
در بدن کیفیتی زاید بر آنچه بدن را بود یا نمیکند اگر نمیکند آن معتدل گویند
و اگر میکند خارج از اعتدال باشد و هر واحد ازین دو تقسیم گفته آید و ما بیان
خواهیم کرد الفاظ در باب جدا شده تا بدانند که دوا را مطلق اطبا [illegible]
چون ماده او منفعل شود از حرارت بدن [illegible] آید ازان اثر [illegible] خواه
از آن [illegible] بود یا نه و خواه موافق بدن بود یا منافی ذاتا و هر چه [illegible]
ما شدن از ایشان دو [illegible] که [illegible] شود از اعتدال و خروج ازان عضو
ادویه باشد اطلاق آن حقیقیا و بر غیر دوا اگر گفته شود مجازا [illegible]
و قد یجوز قول ازان نموده شد که [illegible] درجات [illegible] ادویه خارج
توان کرد و قد [illegible] که [illegible] حال
است لا غیر و الصاف اگر امتحان محصور [illegible] نمود [illegible] دار
[illegible] موصوف [illegible] که گرم [illegible]
[illegible] خود [illegible] سرد [illegible]
که [illegible] سرد است و [illegible] گرم و قد [illegible] معتدل [illegible]
[illegible] که غیر معتدل [illegible] معتدل [illegible]
[illegible] گرم [illegible] سرد [illegible]

تمامه و فصل

کنایه تعلیل البرودت بهر وجه که هرچه تر بماند لیس باشد تعدیل بود
باید تا بتحقیق بماند و قدر ماجرات کیف از آن باشد گوییم اینجا
بماده یا صورت نوعیه گفته از این مبحث خارج باشد زیرا که آنرا
درجات مخصوص یا آثار کیفیات و بماند اکنون قسم معتدل و خارج از اعتدال
گوییم قسم اول اندر دوای معتدل و معنی او معلوم شده و مقصود معتدل
نیست زیرا که معتدل حقیقی وجود ندارد کما لا یخفی و در اینجا اثر آن میکند
که از کلام [illegible] استفاده میشود که دوا آنست که اثر کند در بدن و در حد دوای
معتدل عدم تاثیر [illegible] پس لازم آید که این را دوا گویند یا حد و در
ناقص دانند و کلاهما حواس است که دوای معتدل معرا از تاثیر است
در قلیل هر وجود اثر در وی است که در بدن صحیح و حرارت میکند و در
بدن [illegible] و شک نیست که شخص [illegible] و فعل
است [illegible] بدن [illegible] و حصول [illegible] که [illegible] باشد
[illegible] دوا اما عدم تاثیر که در [illegible] معتدل
در [illegible] است که تاثیر [illegible] که محسوس باشد لا معتدله
[illegible] بماند که [illegible] است که دوا از عام
[illegible] معتدل [illegible] کما هو [illegible] البعض اما اکثر [illegible] قسم
[illegible] دانند کما هو علیه للاکثر [illegible] واجب بماند و در بحث دوای معتدل
[illegible] لفظ دوا [illegible] الاطلاق [illegible] الا مجازا قسم
دوم اندر دوای خارج از اعتدال و عام [illegible] که [illegible]

حرارت و رطوبت ... با بد و کیفیتها حرارت شد رطوبت طبع حرارت

یبوست با برودت شد رطوبت با برودت شد یبوست شود ...

کیفیات متضاده در دوای مفرد از جهت واحد ممتنع است هیچ دوا خارج

از اعتدال بیرون از این جهت ... شود و لفظ هر دوای مفرد ... منع در

اجتماع کیفیات متضاده از جهت واحد بنا بر آنست ما دوا ... است

و متضاده للقوی ... ز نقص مدعا نکند و بیان این قول لفظ ...

لفظ متوالی للقوی بعد ذکر درجات شدن نوعه که آید و کلمه علی ما ... درجه

گرم و سرد است حرارت شد و از درجه اول تا ... نکته نیز اگر ... و

رطوبت ... خشک و از آنست ... به درجه دوم ... که

تنجاله بود مگر یابس به یبوست او همدرجه بود ... تنجاله

گرم به درجه چهارم است یبوست او سرد به درجه چهارم است ... جمع

رطوبت غریبه با یبوست غریبه است از جمله اضداد نیست لا جدلات الحیثیت

ذکر ... در رتبه بدرکه دو جهت کثرت و قلت خروج حار ... که ...

از چهار رگ اعتبار شود یکی آنکه خروج ... درجه بود فرض که ... دوا ...

جز با دو ... مثلا و دو جز حار یابس ... درجه خارج ... با ...

با اعتدال بود دوم آنکه ... درجه خارج بود ... جزو ... دوا ...

بود و سه جزو حار ... آنکه ... درجه خارج بود ... یک ... درجه

و چهار جزو

و چهارم جزو حار چهارم از آنکه چهار درجه حار باشد یعنی [illegible] یار بود
[illegible] جزو حار و لیکن اثر به اعتدال لعاب بعید [illegible] چهارم
صورت یک جزو حار با جزو بارد مقابل سکینه و از آن قدر که زایل بود
نصف دوای مذکور بدل کنند و هر درجه نسبت دارد نشان بود
دوا در درجه اول آنست که چون استعمال کنند از وی تعدیل مزاج قدر
مستعمل است در عادت شربت حصول اعراض آن حدوث کند و وی
در بدن کیفیتی غیر محسوس و دلیل بر وجود کیفیت نامحسوس بر او آنست چون
زیاده از شربت جرعه بود یا تکرار تناول نمایند زیرا که اگر آن جوهر
محدث الکیفیت نمی بود اثر وی عند تکرار ظهور نیافتی و همین فرق
منکشف در تعدیل و در درجه اول است چه هر درجه تعدیل از [illegible] جهت
زیاده از شربت [illegible] اصلا از وی کیفیتی ادراک نشده [illegible] نیابد
بخلاف هر درجه درجه اول است و اگر گویند که بعضی [illegible] یا کرم [illegible] استعمالا
درجه اول اعراض کلی خود دارد و به تناول شربت معینه آن [illegible] اسهال
[illegible] تا افراط اسهال احداث کند کیفیتی عام محسوس و بعد [illegible]
آن [illegible] در درجه اول نقص یابد گوییم جواب این در درجه دوم بیابد
نشان بودن دوا در درجه دوم آنست که از تناول شربت معتدل کیفیتی زاید
محسوس شود اما تا افعال مذکوره که [illegible] و نفس طبیعی [illegible] رساند
ضرر [illegible] یعنی اگر چه [illegible] حالی از [illegible] اما [illegible]

سکر ... بباید خورده بود از بعد ... شش و بهمین سبب لال میکند ...
... چون ... از اضرار و در اینجا ایراد کرده اند که بعضی چیزها
که در درجهٔ دوم حال شربت و محموده و شحم حنظل و مانند آن و گیاهها که از
استعمال بقدر معینه او و استعمال آنها بافراط و تعمد ... طبیعت قرار
در انفعال میکند بدن لابد لامحاله لیس چه نام نباشد چون ... ایشان ...
باضرار که ازو در مسهل بودن هست آنها بما سر حرارت دوا ایشان ...
استعمال او است و این امر نیست عرض زایده بر کیفیات دوا ... از
عدم اضرار از نظر مدرکات ... قطع نظر از عوارض لیس نقض وارد میشود
و جواب دیگر آنکه بسیار باشد که در بدن مواد موجود است که این دو کشنده بود
چون ادویه مذکوره خورده شود مایل نماید ماده و نور از انحراف و تشنج
استیلای ماده مشکله ضرر در فعل پدید آید و کذا از بحث خارج است
لان استیلاء امر عارض فحدوث الضرر خارج عن بحثنا و هو اثر عرض
... بود دوا اندر درجهٔ سوم آنست که از استعمال بقدر معین او ضرر بین
در افعال پدید آید ... و ... بحد ... شربت و ... که
هر چه بدرجهٔ سیوم است هلاک نمیکند مگر آنکه بیشتر و کثیر خورده ...
بود دوا اندر درجهٔ چهارم آنست که چون بقدر مخصوصه او خورده بود
هلاک عاید نماید ... که معمول ما اصلاح نبود ...
تدارک نماید و گرنه ظاهر است که سم مطلق ما اصلاح خلل او ...
نمیکند

میکنند و دو المنافعة للقوی شربت اگر تدارک کنند و حیل تجربت باید
و آنچه آن در ... شد ادویه عرضه دارد که طرفین آن ...
... و سط ایشان در هر درجه سه مرتبه لازم آید اندر
بسیاری آنکه دو دوا بیک درجه باشند و شربت نیز مساوی بود
... ذلک تفاوت کثیر در فعل ایشان پیدا باشد و این نسبت ...
... بمرتبه اولی رسد و دیگری بمرتبه ثالث و تحقیق مراتب حال
... که هر چه بدرجه اول است و دیگر درم سه نیست آن مثلا چون دو درم
بلکه یکنیم خورده شود و اثر او محسوس گردد بمرتبه سیوم است و چون اگر درم
محسوس شود بمرتبه وسط بود و چون سه تا و لیکن چهار درم یا زیاده اثر ...
محسوس گردد بمرتبه اول بود و در دیگر درجات همین مثال قیاس کنند نکته در
... اختلاف است بعضی بر آنند که امر ...
انحصار ... درجه اول است مثلا ... معین دارد و چون زیاده
از مقدار خورند بوجهی که اثر او محسوس شود بدرجه دوم خواهد بود ...
... در هر دو از ... و کاستن مقدار استعمال ...
... و بعد از ... در شرح قانون نوشته کل ما هو ... درجه فانه
... لا ینتقل الی الدرجة التی فوقها ... بقدر ...
مخصوص ... طرز ... بلکه ... دیگر است که
... منوط ... قدر شده ... مثلا ... که ...
معتد به ... مطلوب بود ... توقف ... درم و

بعطش [illegible] ضعف در [illegible] کمالات شعر [illegible] میکنند ولذلک دیگر از [illegible] آنکه
[illegible] مقصود [illegible] پس تخصیص شربات از جهات [illegible]
و بعد تعیین شربت هر کدام حول التجربه آثار کیفیت آنرا به هر کدام از
که بدرجه باشد بهمان درجه مضاف ساختند و ازین مستفاد میشود که
تعیین درجه نسبت شربت آنرا باعتبار روا شد و او تخصیص [illegible]
باعراض [illegible] و هر چند بکند به تحقیق درجات نظر بکیفیات [illegible]
لا غیر کمام و [illegible] برآیند که تعیین درجات نظر بذات [illegible] دوا از
قطع نظر از شربات و [illegible] بمقدار و خوردنی او [illegible] دوا از
درجه مخصوصه و [illegible] میشود حقیقتا [illegible] کار [illegible] در شرح کلیات [illegible]
بر [illegible] کرده و گفته [illegible] او [illegible] که دوا [illegible] تناول [illegible]
بمقدار اشتعال میکند از درجه مخصوصه خود [illegible] و لکه [illegible] جهت [illegible]
بدرجه از درجات موصوفست و [illegible] آید از ان درجه به تکثیر و تقلیل مقدار [illegible]
دگر چه تاثیر او زیاده میشود در [illegible] و ناقص میگردد از تقلیل [illegible] انکه [illegible]
تا [illegible] واقع میشود و با اختلاف نسبتی که میان اجزای حار و بارد [illegible] آید
آنرا دو اگر در درجه خویش ملکه اختلاف [illegible] مقدار است لا غیر [illegible]
که مثلا اگر [illegible] در درجه اولی فرض کنیم که در وی [illegible] حار است [illegible] و بارد
و نسبت میان واحد و اثنین نسبت ضعف یعنی [illegible] حار دو چند جزو بارد
و نسبت مذکور لا محاله [illegible] است [illegible] جمیع اجزای [illegible] ظهور اثر
کمه اجزای کیفیت [illegible] مقدار [illegible] شده [illegible]

حصول

حصول او دیگر اغراض نماند پس هر گاه زیاده خورده شود الم [illegible] است
[illegible] آنچه بهر هر می خواید دراز تر که بود و ممکن است که [illegible]
در اجزا آنها [illegible] گردد مختلف شود لا محاله پس تضعیف بمقدار آنها
آن باشد که گویا دو دوا است متصاعد بالدرجه و لکن چون آنچه خورده شود هر یکی
[illegible] کامل خویش و ظاهر است که چون یک دوا احداث کیفیت میکنند
دوا دیگر باشد احداث کیفیت آخر نماید از اجتماع کیفیتین متماثلتین کیفیتی
زاید هم مقدار اول بود پدید آید پس بکسر مقدار اثر ثابت است معینه با وجود
اوردم داد از آنها مخرج دو از درجه بمولده فافهم لانه غامض و طریق دیگر در تعیین
درجات نوشته بماند که بدن مشتمل است بر اعضا مثل معده و جگر است
مانند عروق و بر اخلاط محصول در عروق و بر رطوبات محصول شعریه و
[illegible] و بر اعضا [illegible] که روح در جمیع اجزا است مذکور ساری است
پس هر گاه دوا [illegible] بقدر معین خورده شود به افراط و تفریط خالی از آن نیست
که بعد منفعل شدن از حرارت کیفیت بدنیه تاثیر ماست در آنچه است تا اعضا فضله
کرده منفعل گردد الا نیز بود از هر اعتدال خوانند یا اثرش باقی ماند و از آن خارج
[illegible] پس اگر تاثیر او منحصر است در روح که مجاور مجاری است [illegible]
زایل [illegible] بدارد بعد آن [illegible] درجه اول است و اگر در روح و اخلاط
تاثیر کند درجه دوم و اگر در روح و اخلاط و رطوبات ثانیه [illegible] درجه سوم
[illegible] روح و خلط و رطوبات ثانیه و اعضا را شامل گردد درجه چهارم
و این نهایت درجه تاثیر است و دوا که از آنچه به درجه چهارم رسیده مخصوص است که [illegible]

و در آنها میدرخند قائل است مگر آنکه بحسب صورت نوعیه هر یک قرار
ادراک نکرده فائده در بیان مرکب للقوت و هو الموافق للقوت و منه ما
پوشیده نماند که هر دوا دو مزاج دارد یکی آنکه از تفاعل عناصر
کیفیت متشابه در ممتزج پدید آید و این را مزاج گویند که متشابه بود عناصر اربعه
و این را مزاج اولی گویند دوم آنکه از تاثیر مزاج اولی کیفیت دیگر در ممتزج
ظاهر شود و این را مزاج ثانیه نامند مثال مزاج اولی بودن دوا باعتدال
یا حار یا بارد یا رطب یا یابس مفرده او مرکبة بهر کیف که حاصل شود
مثال مزاج ثانیه چون زود رسیدن و تحلیل و قبض و حرارت ازینست که از
دوا ظهور است آید بعد ورود در بدن و غیر کیفیات عناصر اربعه
در بودن مزاج ثانیه تاثیر ضبط شده و زود ملاقات بدن ذکر
نافع منع نزول النوازل و رواج را مزاج ثانیه کفایت میکند ف
از آنکه این بحث غموض دارد مفصل گفته آید بدانکه نزد جمهور مراتب
قوت ادویه سه مرتبه است و قوت عبارت است از سبب موجبه افعال
آن ادویه بحقیقت افعال محسوسه او در موضع ملاقی اما مرتبه اول فعل
محسوسه ادویه نسبت کیفیت متشابه که در صدد آن ایجاد از عناصر
حاصل شده و مزاج اولی همین است مرتبه دوم فعلی محسوس است از مزاج ثانیه
است در ملاقی لازم و لا ملازم مرتبه اول است چه مزاج ثانیه
است از اجزای که هر یک را کیفیت اولی مخالف الاثر کیف تمثل
تشخیص بعض و نیز و از اجتماع تفاعل کیفیات کیفیه

حاصل شده و اثر او غیر آثار مزاج اجزاء او باشد چون تریاق
مثلاً هرچه را مزاج ثانی طبیعی بود مرکب القوی نامند و هرچه
صناعی بود و آنکه مزاج ثانی را اکثر موافق آثار اجزاء مفرده او بود آن را
مرکب متوافق القوی نامند اگر مخالف باشد که هم تسخین کند و هم تبرید
متضاد القوی خوانند و ازین کلام مستفاد شد که لفظ مرکب القوی
مخصوص ادویه مفرده است زیرا که مزاج طبیعی در صناعی صورت نه بندد
لانه تحصیل من الصنعه لا یکون طبیعیا پس اطلاق دواء بر صناعی از
قبیل مجاز بود و سبب که را مرکب القوی گفتن بهمین تحویل باید کرد و در باب
نه به تحقیق دواء است که مرکب القوی نیست زیرا که مزاج ثانی
لازمه مزاج اولی است هرچه گرم و سرد که گاهی که از جمع و تحلیل و انفعال
آن که از آثار مزاج ثانوی است در وقت موجود است اما در عرف عام این
لفظ اطلاق نمیکنند مگر بر دوائی که القوی متضاد متکیف بود همچو
کشنیز عند الاکثر و ما نحن فیه اما متوافق القوی الحصول بهم رنجانید مگر
به تمام رسید که اجزا اش همه بر یک مزاج باشند چه مرکب اجزاء آن
بارده بارد و حار بود لا محاله و مرکب اجزاء است حاره حار و همچنین متضاد القوی
صورت نخواهد بست مگر در صورتی که اجزاء مرکب مختلفه الکیفیت باشند چه
مرکب از گرم و سرد بلا محاله گرم و سرد خفیه بود و بحسب غلبه اجزاء بارد
یا حار میل خواهد داشت یعنی بقدر هر یک اثر نسبت دهند و اگر گویند
چون مرکب متضاد یا مفرد باشد در ترکیب بهم و هر دو در حرارت و برودت

بیک دفعه نشر هیئت مخصوصه باشد که آن مرکب معتدل باشد نه حار و نه بارد
گوییم که از ترکیب ادویه متضاده حدوث آثار کیفیات [illegible]
که آن نتیجه آنها منتفی نمیشود زیرا که هر دو بعد ترکیب بر صور نوعیه خود اند
و اثر هر یک بحال ثابت است خود حار از احداث حرارت [illegible] البته
و خود بارد در احداث برودت عاجز است که کیفیت یکی تلافی کیفیت دیگر
نمیکنند پس اگر حدوث کیفیات اجزاء متضاده تمام بر توالی آنها
متعاقب شده اصلا کیفیت این محسوس نمیشود و اگر متقدم و متاخر شده اند
میشود و ما از مشاهدات میگردد که هر روز معاوم و از تجارب که در امراض
مرکب ادویه مرکب مفید اند و طبعت با فعال خالی از دو از گرم را تمام
سرد و سرد را تمام گرم میرساند و اگر کسی تصرف بر طبع بفوصله نمود
دوا و مرکب در امراض مرکب نماید لاعانت تا حرارت مردنا
برودت را ماده مرضی افزود و پوشیده نماند که بعض اقسام اند
از قبیل معاجین و [illegible] که در آنها شد اگر شرب اشراح
را حرارت حکمی تا آخر حاصل نماید و بعض از قبیل سفوف و اقراص اند و مرکب
که در آنها [illegible] حکمتی با اجزاء مفرده آن مانند [illegible]
اکثر بعاجیل تسهیل باستعمال فرموده اند باز مادر خصوص که حصول
در آن [illegible] سفوف و اقراص که ابتدا افزا استعمال میکنند
مرتبه سیوم از لوازم مرتبه اول و دوم است بواسطه [illegible]
یا تخالف عبادت از آن خواه در مفرد خواه در مرکب در این امر است
زاید [illegible] اولی فافهم

[illegible]

[illegible]

اطریفلات

اطریفل کشنیزی ... سر را نافع بود و بول را ... مسکّن ... و باه را زیاد کند و معده و امعا را

قوت دهد و طعام هضم کند صفت آن هلیله سیاه پوست بلیله هلیله کابلی املج مقشر فلفل

دار فلفل از هر یک ... درم ... سلیخه ... [illegible] ... هر ...

... لسان العصافیر ... دار فلفل کشنیز مقشر ... از هر یک ... [illegible] ...

از هر یک ده درم کوفته ... روغن بادام ... چرب کنند ... عسل ... [illegible]

اشعار ... اطریفل صغیر ... معده و دوار سر را نافع بود ... بکوبند ... و بول را ...

... صفت آن پوست هلیله کابلی پوست بلیله ... هلیله زرد هلیله سیاه املج مقشر ...

... روغن بادام ... چرب کنند ... عسل ... شربتی ... درم

اطریفل کشنیزی معده را قوت دهد و درد سر و دوار ... چشم و گوش را که سبب آن بخار باشد

نافع بود صفت آن پوست هلیله کابلی پوست بلیله و هلیله سیاه املج مقشر کشنیز خشک ...

... روغن ... چرب کنند ... عسل ... شربتی ...

اطریفل ... سر ... نافع ... صفت آن پوست هلیله زرد املج ... [illegible]

از هر یک ده درم مقل ... درم مقل را ... کنند با ... [illegible]

عسل لعاب بهدانه لعوالم از هر دارو به یا کوبیده مجموع را به عسل سرشته

اطریفل مقل موی ... صفت آن پوست هلیله زرد و پوست هلیله کابلی هلیله سیاه

بلیله ... از هر کدام بیست درم ... ده درم ... درم مقل ... روغن بادام

... درم ... حل کنند و داروها را کوفته به روغن بادام چرب

کرده ... سرشته ... اطریفل مقل ... طبیخ ...

صفت آن پوست هلیله کابلی پوست بلیله هلیله سیاه ... اسطوخودوس

ده درم مقل ... چهار ... از هر یک ... درم مقل ... را در آب کنند تا حل کنند

... از هر دارو ... به روغن بادام چرب کرده سرشته ...

صفت مقل

حب مقل ... از هر ... صفت آن پوست هلیله زرد و هلیله سیاه و هلیله کابلی ...

... از هر یک ... ده درم ... سکبینج ...

و سکبینج را در آب کنند تا حل کنند و داروهای دیگر را کوفته ... سرشته و حب

حب مقل ... صفت آن هلیله ...

از هر یک ... را در آب ... حل کنند و داروهای دیگر کوفته ...

... بیست ... درم

مفعول‌لردر

نحو [illegible] المفعول

با [illegible] لر که [illegible] حرفی [illegible] کمال [illegible]

[illegible] طوب [illegible] ترکیب [illegible] ده [illegible] دوت لر

[illegible] فعلی [illegible] فاعلی [illegible] فعل [illegible] المفعول لر

لمعاملات [illegible] لده [illegible] فاعلی [illegible] المفعول [illegible] و [illegible] الفاعلی [illegible]

فاعلی لازم لادن [illegible] فاعلی المفعول [illegible]

[illegible] فاعلی [illegible] فعل [illegible] الدن [illegible] باعلی [illegible]

[illegible] فعلی [illegible] ترکیب [illegible] فعل [illegible] معلوم [illegible]

قولا [illegible] ارعام [illegible] بعض [illegible] که [illegible] و [illegible] العلمیه [illegible]

[illegible] لمعی [illegible] و [illegible] المفعول [illegible] مقدار [illegible] و [illegible] الله [illegible]

قوام [illegible] اوت که [illegible] فعل [illegible] طب [illegible] مفعول [illegible] ۵۵۵

[illegible] لسه علم بالسه فعل [illegible] مفعول [illegible] المفعول [illegible]

فاعلیه [illegible] مفعول [illegible] جهارم [illegible]

[illegible] المفعول که [illegible] ماده [illegible] الاستماع

ولدوالیت [illegible] جان [illegible]

[illegible]

مفاعلن فعلاتن ... بحر رمل ... تقطيع ...

رمل مسدس فعلاتن ... فاعلاتن ... مستفعلن ...

مقصور ... مفعول فاعلاتن ... تقطيع ...

فعولن ... مجتث ... مفعول ...

بحر مجتث

گوکوز و ابروکه ... سن ساز ... الله

ازل ... ابر ... یار ...

تاکه بو ... عشق ... حسن ...

... کور ... اولده ...

وار ... جمال ... یار ...

جمال ... گوزل ... ساز ...

... قلب ... سنی ...

... ساعت ... اکبر ... خلق ...

... الله ... ذوق ... خوف ...

[illegible]

[illegible]

احمار را سه

طلبی ... لغار

لوییه وصف ای آکسار را سه موالید

هر حین این نوع از شب بگیر ۲ کل ۱۱ دانک

دیگو بنده و ... ۲ کل ...

و دربیست با لقه تا حل بود ... من ... ان کسه

موا سم ادرب ... حصه و چهار ...

صد ... مالیده ... بود ... بعد ... ازان کل ...

خواهد کفار ... با ساعه عمر کنند و استعمال کند

لقوه ... بکجور کل ...

[illegible]

عمل بادنجان ورقیه سیاهیه

که بوستی سنه چهار پاره مالد بادنجان بوکشه

وبار بر رشته وگرم کرده بر نواسر ابلکوته

باحلز سنک ... اشعال

خوسنه وبار ... افسه وبکرم

بادام تیخ کوفته وگرم کرده ... عمل کنه

[illegible]

[illegible]

سحر خوری خورند سپاه [illegible]

روز آدینه همه خواهی خورد

وای حرامی که [illegible]

[illegible]

باز با موج کردم [illegible]

سنگی ملک [illegible]

[illegible]

89

[illegible]

[illegible] ۱

[illegible]

[illegible] ۱

[illegible]

٩٥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

مرکب سنون [illegible]

[illegible] هر کس [illegible] جوالکهار [illegible] سه درم

[illegible] ده درم [illegible] ده درم [illegible]

[illegible] ده درم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] درم [illegible]

[illegible] درم [illegible]

[illegible]